

J. xxxiii

17/m

2011
1/21/11

ha
82/7/12

IOHANNIS MEVRSII

DE

PVERPERIO

SYNTAGMA

CVM

HISTORIA MONSTROSAE PARTIVM
GENITALIVM CONFORMATIONIS

IN ADVLESCENTE

ANIMADVERSIONIBVS ILLUSTRATA

EDIDIT

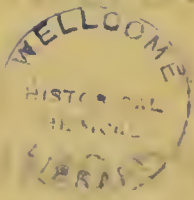
IOH. GEORG. FRID. FRANZIVS.

LIPSIAE

SVMTV IOH. GABR. BVESCHELII VIDVAE

MDCCCLXXXV.

VIRO EXPERIENTISSIMO

AMPLISSIMO ATQVE DOCTISSIMO

CAROLO LVDOVICO
CAVERO

ARTIS MEDICAE DOCTORI CELEBERRIMO

SVAM ARTEM DRESDAE

CVM LAVDE EXERCENTI

PATRONO ET FAVORI

MAXIMOPERE COLENDO;

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1100 EAST 58TH STREET

CHICAGO, ILL. 60637

TEL: 773-936-3000

FAX: 773-936-3000

WWW.CHICAGO.EDU

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

773-936-3000

VIR EXPERIENTISSIME, AMPLISSI-
ME ATQVE DOCTISSIME,

PATRONE AC FAVOR MAXIMO-
PERE COLENDE,

Parentibus id praeprimis curae cor-
dique est, vt absoluto puerperio, et in
lucem edito infante, cogitent atque stu-
deant, ad quosnam potissimum partes spon-
sorum susceptorumque deferre et a qui-
bus humanissime velint precari, vt huic
officio libenter defungantur. Sic et ego,

coelibatus quidem amicus perpetuus ac de-
fensor strenuus, manus obstetricias puer-
perio Meursii adhibens, ingenii simul
mei fetum, omni prorsus elegancia de-
stitutum, atque adeo monstrose for-
matum, prodire iussi; sic enim nominare
placet historiam monstrosae conformatio-
nis partium genitalium in adolescente,
mea cura editam, atque animaduersioni-
bus meis qualibuscumque illustratam.
Cognoui autem atque perspexi illud mihi
officium esse iniunctum atque impositum,
vt disquiram, cuius curae illum committe-
re atque commendare possim, eo prae-
cipue consilio, vt eum suscipiat, et fo-
ueat, atque caueat, ne fortem fetuum ex-
positorum experiatur. Spem autem

concepi certissimam Tibi nequaquam fore prorsus ingratum, si abs Te precibus meis humanissimis id efflagitare atque impetrare studeam, ut eum non sui causa, nam est neque venustus neque comtus, potius deformis atque rudis, sed propter comitem, videlicet puerperam Meursii, politam, lotam, atque ornamentis maximis ornatam, recipere in tuam velis tutelam, ipsique bene cupere. Fautor ille prorsus singularis, quo me complexus es, et cuius nuper luculenta exstare voluisti documenta, quum mei causa susciperes molestias, me certioorem reddunt, Te et hunc libellum, quem Tuo Nomini inscribere sustinui, hilari fronte esse accepturum, et quum omni sit desti-

tutus gratia, tamen ob animum Tibi
deditissimum, quo Tibi offertur, huma-
nissime, esse lecturum. Ceterum ad me
quod attinet Tibi persuadeas velim, mihi
nihil carius iucundiusve accidere posse,
quam, vt in posterum mihi Tuo fauore,
quo nullo vnquam excidere cupio tem-
pore, frui liceat. Vale atque fauere perge

TVO NOMINI

Lipsiae Kal. Iunii.

MDCCCLXXXV.

deditissimo

IOH. GE. FR. FRANZIO.

PRAE-

PRAEFATIO.

Plures sunt causae, quibus excitati sumus ad recudendum egregium Meursii de puerperio libellum, qui, quamquam mole exiguus est, tamen rerum atque doctrinae copia quam maxime refertus, et prodesse et oblectare mirifice potest; principes tamen nominasse sufficiet. Raritas huius libelli aequae ac praestantiae primum obtinet locum, quae a nobis pluribus non est commemoranda, quum Gronovii testimonium, qui eum Thesauri suo Antiquitatum Graecarum a) inserendum curavit, omni laude maius sit censendum, et quum seorsim haud facile comparare illum nobis queamus: primum enim cum libro de funere prodiit, quem

a) Vide Tom. VIII. p. 1421. sqq.

in Bibliothecis multis instructissimis frustra quaeres. Alteram causam, eamque aequè grauiissimam, merita eius in rem literariam vniuersam atque philologiam nobis suppeditarunt, vltro enim subscribimus Imperiali b) praeclare de eo sententiam hanc ferenti: *Vnus hic verendus antiquitatis arbiter ac delitescentium eius scriptorum indagator et heluo, plura ex Graecis reuocavit in lucem Latineque reddidit, quam alii centenis retro annis praestitisse dicantur.* Complura hac de re eius testantur scripta, quae quidem non vacat iam recensere vberius; hoc tantum addere iuuat, quamplurimos viros doctos c) optasse, vt scripta eius ob praestantiam prorsus singularem, eximiam vtilitatem, doctrinae copiam, et rerum vbertatem, ac dictionis elegantiam de nouo recudantur, et in certos tomos distribuantur. Neque posteritas

b) Vide Imperialis in Museo, pag. 204.

c) Cf. G. Matth. Koenigii Bibliothecam p. 538. et laudatos ibi auctores.

sub diuitiis tanti viri occultare studuerint: verum transeant atque quiescant in pace. Ad alia enim veniendum est. In libello nostro, quem prodire iussimus, lacunam quamdam a nobis minime explendam inuenimus, cui medicas lubenter adhibuissemus manus, si modo fieri potuisset atque licuisset. Capite etenim primo in fine pauca deesse videntur, quorum tamen in argumento huic capiti praefixo fecerat Auctor mentionem, videlicet *de studio mulierum celandi grauiditatem*, quae non nisi ex prima editione, qua potiri non potuimus, aut ex Florentina, cuius quoque inspiciendae nobis non fuit facultas, sunt restituenda. Gronouius enim in Thesauro ea omisit, ex quo recudendum illud syntagma curauimus, et suspicamur merito, exemplum, quo usus est Gronouius, ea vel non habuisse, vel ipsa ab operariis et correctoribus ex negligentia esse praetermissa. Nostrae coniecturae fauet potissimum id, quod interdum

dum in Græuii et Gronouii Thesauris animaduertimus, non semper tantam ac-
 curationem, quanta necessaria fuisset, in
 libris quibusdam thesauris illis inferendis
 fuisse adhibitam, et multos libellos trun-
 catos esse atque mutilatos; et sic quoque
 penes nostrum res se habere potest. In-
 terim tamen Meursio ipsi in hoc synta-
 gmate conscribendo ille locus ex animo
 fortasse excidit, quod admodum facile
 fieri potuit, homines siquidem sumus,
 neque sine causa memoria lapsum esse
 Meursium credo, quum Th. Bartholi-
 nus d) qui haud dubie prima usus est edi-
 tione, eius enim temporibus illa fuit ne-
 que rara, neque, quod sciam, plures tunc
 exstiterent; nullam quoque mentionem de
 grauiditate studiose celata faciat, qui ta-
 men vestigia Meursii sequutus est, de sua
 scribens synopsi: *Quid autem expectare
 debeas ex synopsi hac perspicias, cuius singu-*
 la

d) Vide Antiquitatum veteris puerperii synop-
 sin in praef. versus finem.

la capita exiguum Cl. Meursii de puerperio Graecorum opusculum exaequant. Rebus sic comparatis nos veniam penes lectores nostros esse impetraturos et excusatione dignos iudicaturos speramus, si omiſſa ex ingenio nostro non tentauimus restituere, atque audaci adicere manu, quum religio nobis fuerit, aliena et forte spuria genuinis atque propriis auctoris addere verbis.

Verum neque incongruum, neque inconueniens esse existimauimus huic de puerperio syntagmati historiam monstroſae conformationis partium genitalium in adulescente conſpicuae ſubnectere, multis de cauſis iisque grauiffimis quam maxime commendatam. Raritas enim ipſius conformationis non ſolum omni attentione et conſideratione digna eſt cenſenda; ſed etiam propriae circumſtantiae cum illa arctiſſime coniunctae me ad illius deſcriptionem plenariam impu-

pulerunt, praesertim quum intelligerem, atque perspicerem, hanc historiam esse aptam ac accommodatam ad disquisitiones paulo abstrusiores et quam maxime reconditas. Monstrorum enim aeque ac monstrosae partium singularum conformationes etiamnum in clariori illa luce, qua omnia fere doctrinarum genera nostris felicissimis collustrantur temporibus, magnis spississimisque tenebris obuelata resectaque sunt, ut cuilibet, ingenio perspicaci atque acuto praedito, multa relicta esse videantur, in quibus declarandis vberius atque commemorandis accuratius, disquirendisque plenius laud inuiti studio versari queat. Itaque nos de hoc argumento cogitantes nostrarum partium esse duximus, quaedam hac opportunitate nobis oblata, delibare atque in chartas leui conicere manu, cetera autem grauioraque aliis relinquere, qui meliora atque lima politiora reddita proferre solent argumenta dilucidationesque

que optimas. Nobis sufficit ea tantum attigisse atque commemorasse, quae primo obtutu inter alios labores, sese nobis sponte obtulerunt. Me quidem non latet animaduersiones multo plures historiae illi addi potuisse, quae et vtilis fuissent et animos eiusmodi rerum cupidos mirum in modum reficere atque recreare potuissent; at quum reputarem in nimiam molem excreturum esse libellum, atque animaduersiones comparatae cum historiae proposita maximam partem chartae replerent, magis manum retinere malui, quam ut immane monstrum continere atque exaequare videantur. Nihil amplius addo, quam ut probi eiusmodi rerum arbitri hanc meam qualemcumque operam huic libello dicatam boni aequique consulant, atque meum laborem non prorsus irritum iudicent superuacuumque.

I.

IOHANNIS MEVRSII

DE

PVERPERIO

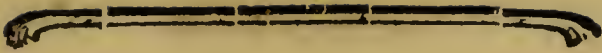
SYNTAGMA.

ИЗДАНИЕ ПЕРВОЕ

54

ОТДЕЛЕНИЕ

МАШИНОСТРОЕНИЯ

NOBILISSIMO AMPLISSIMOQVE VIRO

CORNELIO VAN DER MYLE

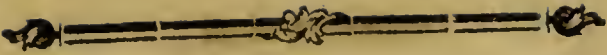
ILLVSTRISSIMO PRINCIPI MAVRI-
TIO A CONSILIIS

IOHANNES MEVRSIVS

S. D.

Hoc syntagma quum ederem, V. N. et A. inscribere tuo nomini decretum fuit. Caussae mihi non diu quaerendae, quae in promptu. Coniunctio animorum, et blanda conspiratio Genii vtriusque nostrum. Amaimus enim inter nos constanter a teneris vsque vnguiculis, in eodem ludo, sub iisdem praeceptoribus

bus creuimus, eadem studia habuimus
 in eadem Academia; donec exteras na-
 tiones videndi desiderium, quod te
 capiebat, disiunxit. Sed redux postea
 de amore et adfectu erga me nihil re-
 misisti. Et ne nunc quidem honoribus
 auctus, qui mutare mores solent, vete-
 rem amicum dedignaris, etsi infra te
 collocatum. Idem es, qui fuisti; et
 nihil in te iuris habere Fortunam osten-
 dis. Maeste ista virtute; et animum
 mihi porro illum tam beneuolum, tam
 addictum serua: ego tibi cultum,
 quem debeo. Eius pignus hoc *De*
Puerperio accipe, cum voto, vt semper
 id felix sit tuae Iunoni. Vale Vir Nob.
 et Ampl. Hagae - Comitum. Postridie.
 Id: Iul. CIC. IO. C. IV.

INDEX CAPITVM.

Cap. I. Vota parentum pro liberorum susceptio-
ne. Noua nupta insidebat Mutini fascino.
Sacra eidem a mulieribus facta. Dii praesti-
tes concubitus. Mulieres steriles se Luper-
cis verberandas offerebant. Amiculum Ju-
nonis. Praegnantes in Graecia ante quadra-
gesimum diem fanum non ingrediebantur:
et Palilia diem festum habebant. Quae for-
mae studiosae vterum celabant.

Cap. II. Deorum beneuolentiae, et pudicitiae
maternae signa habebantur, gemellos parere,
et sine dolore, item similes. Puerperae dii
custodes tres.

Cap. III. Omina futurae magnitudinis vnde capi
solita.

Cap. IV. Infantes nati Genii et Iunonis tutelae
tradebantur. In terra statuebantur, capta-
que auspicia an Vitales forent, et sterneba-
tur lectus Pilumno ac Picumno. Suetonius
illustratus. Referebantur in acta: quod ne-
glectum iterum excitauit M. Aurelius.

Cap. V. Clypei et vanni pro cunis: et cuius rei id auspiciū. Infantes vesperi lauari soliti. Lacaenae in clypeis pariebant. Dii infantum curatores. Fabii.

Cap. VI. Puerperae Zonas Dianae consecrabant, et vestimenta. *χιτώνη, ἀμφιδρόμια, δεκάτην θύειν, ἑσιάσαι.* Lustricus dies. Dea nundina. Munera Puerperae mitti solita.

Cap. VII. Virga populea depangi solita. Palma a parturientibus tacta. Coronae in foribus suspensae. Brassica Puerperis data. Earum aedes intrare superstitioniosiores nolebant. Diogenes Laertius emendatus. Iustum Puerperii tempus, et eo exacto festum *τεσσαροκοσόν.*

IOHANNIS MEVRSII

DE

P V E R P E R I O

S Y N T A G M A,

CAP. I.

Vota parentum pro liberorum susceptione. Noua nupta insidebat Mutini fascino. Sacra eidem a mulieribus facta. Dii praestites concubitus. Mulieres steriles se Lupercis verberandas offerebant. Amiculum Iunonis. Praegnantes in Graecia ante quadragesimum diem fanum non ingrediebantur: et Palilia diem festum habebant. Quae formae studiosae vterum celabant.

Iuno Lucina faue, ad Puerperium vocaris, etsi non a puerpera: puerperium, quod tibi mulier nulla conabitur, sed illae, vt Ausonius appellat, Cadmi nigellae filiae; neque

in terra partus statuetur, sed niueo chartae solo. Quaecumque vero futurum est, alienum a tua ope non erit, quippe quam omnipassim Puerperio praefecit maritus et frater ille tuus:

Ζεὺς ὑψιβρεμέτης ὃς ὑπέρτατα δώματα ναίει.

Adesto itaque ad munus propitia. Non alte repetam principia, aut causas, e Medicorum aut Mathematicorum libris, quo quid temporis perficiatur, et quodnam cuiusque planetarum opus sit: hoc enim esset a Ledaë ouo ordiri bellum Troianum. Ab ipso mihi Puerperio initium erit, et puncto temporis, quo in communiem hanc lucem proruptura est noua proles. Paucula tamen, quae non ab re, praemittam, veluti clamores suos mulier dum parturit. Summum omnino parentibus votum erat liberorum, itaque noua nupta, ne sterile coniugium haberet, in Mutini, siue Priapi, fascino sedere solebat. Augustinus a) *Sed quid hoc dicam, quum et ibi sit Priapus nimis masculus, super cuius immanissimum et turpissimum fascinum sedere noua nupta iuebatur mere honestissimo et religiosissimo matronarum?* Arnobius b): *Etiamne Mutinus cuius immanibus pudendis horrentique fascino inequitare matronas et auspica-*
bile

a) de ciuitate Dei Lib. VI. c. 9.

b) aduers. gentes, Lib. IV.

bile ducitis, et optatis? Idem quoque legere est apud Laetantium c). Hic Tetinus quoque dicebatur, quippe cui tendendi nerui cura esset, mulieresque ei in Veliis sacrificabant velatae togis praetextis. Festus d): *Mutini Tetini sacellum fuit Romae, cui mulieres velatae togis praetextis solebant sacrificare.* Hinc quoque Dii culti plurimi, ipsius coitus praefides, Subigus, Prema, Pertunda, Perfica. Saturnus, ut semen conferret: Liber, et Libera, ut semen emitterent, hic viris, illa feminis: Ianus, ut semini in Matricem commeanti ianuam aperiret: Iuno, et Mena, ut fluores menstruos regerent ad foetus concepti incrementum: Vitunus, ut vitam donaret: Sentinus, ut sensum. Sed maxime omnium culta Iuno, et quasi familiam haec ducebat. Arnobius e): *Parturiunt, pariunt, ut difficiles puerperiorum tricas Iuno mulceat, corripiatque Lucina.* Deinde: *Puerperiis Iuno praeposita est, et auxiliatur genetricibus foetis.* Hinc illi cognomina Februlis, Fluonia, Opigena, Lucina. Itaque fiebant ei sacra mense Februario, eiusque feriae erant Lupercalia, et steriles quae essent Lupercis februantibus ver-

A 5

be-

c) Diuin. Institut. Lib. I. c. 20.

d) de verbor. signif.

e) Lib. cit. L. III.

berandas sese praebebant. Discimus ex Iuvenali f):

Interea tormentum ingens nubentibus haeret,

Quod nequeunt parere, et partu retinere maritos.

Sed melius, quod nil animis in corpora iuris

Natura indulget: steriles moriuntur, et illis

*Turgida non prodest condita pyxide Lyde,
Nec prodest agili palmas praebere Luperco.*

Interpres vetus g). *Steriles mulieres februantibus Lupercis se offerēbant, et ferula verberabantur.* Erat autem ista ferula ex pelle caprina, et *Amiculum Iunonis* dicebatur. Festus h) docet: *Mulieres februantur a Lupercis amiculo Iunonis, id est, pelle caprina.* Praegnantēs autem Parilia colebant, dicis causa in lecto cubantes. Festus i): *Parilia festa sibi observanda iudicant priuatim ipsae quoque puerperae domi in stratis, ut in pariendo ab eis quasi stabiliantur.* At haec Romae; trans-eamus in Graeciam. Ibi similiter sollicita vota pro liberis, et sacra facta Iunoni, Veneri,

f) Sat. III.

g) ad loc. laud.

h) L. c.

i) L. c.

ri, Gratiis. Etymologici auctor k): Φασι γα-
 μηλίαν Θυσίαν, ἣν ἔθουον τοῖς δημόταις, οἱ
 εἰς τοὺς ἐφήβους ἐγγραφόμενοι, καὶ οἱ μέλ-
 λοντες γαμεῖν. Ἐγένετο δ' ἡ Θυσία τῇ Ἡρᾷ,
 καὶ Ἀφροδίτῃ, καὶ Χάρισι. Et has Gamelias
 virgines intelligit Festus l), quum inquit:
*Gameliis virginibus, supplicare nupturae soli-
 tae erant.* Neque turbare aliquem debet,
 quod Iuno et Venus virgines appellentur,
 nam Virgo Latinis, vt παρθένος Graecis, com-
 mune etiam nuptarum vocabulum est. Athe-
 nienfes enim Cotto, Gygi, et Briareo, quos
 τριτοπάτορες dicebant, sacrificabant. Pha-
 nodemus m) apud Suidam: Μόνοι οἱ Ἀθη-
 ναῖοι θύουσι τε καὶ εὐχονται αὐτοῖς (τοῖς τρι-
 τοπάτορσιν) ὑπὲρ γενέσεως παιδῶν. Praegnan-
 tes autem factae ante quadragesimum diem
 fanum non intrabant. Censorinus n): *In
 Graecia dies habent quadragesimos insignes,
 namque praegnans ante diem quadragesimum
 non prodit in fanum.* Illud vero paene me
 fugerat monere, fuisse etiam Nixios deos
 apud Romanos; quorum signa genibus nixa
 in Capitolio ante cellam Mineruae coleban-
 tur, quae M. Acilius Glabrio, superato Sy-
 riae rege Antiocho, Populo Romano attulit.

Festus

k) voce γαμηλιῶ

l) L. c.

m) Lib. VI.

n) de die natali, c. II.

Festus o): *Nixii dii appellantur in Capitolio tria signa ante cellam Mineruae, genibus nixa, velut praesidentes parientium nixibus.* Supplicabant quoque Profae et Postuortae, ne infans in pedes conuersus prodiret ex utero matris, quum ille partus periculofissimus haberetur. Varro apud Agellium p): *Quandoque pueri contra naturam forte conuersi in pedes, brachiis plerumque diductis retineri solent: aegriusque tunc mulieres enituntur: huius periculi deprecandi gratia arae statutae sunt Romae duabus Carmentibus: quarum vna Postuorta nominata est, Profa altera; a recti peruersique partus potestate, et nomine.* Macrobius q) Profam nominat Anteuertam, sed hoc ἰσχυρῶς, itaque exercere nihil nos debet: aliud vero etiam illis munus assignat. Remedia autem etiam quaesita, vt facilis esset partus. Aliquis tectum parturientis transmittibat lapide vel missili, quo homo, aper, vrsa, singulis ictibus essent interfecti: vel hasta quoque velitari, euulsa ex hominis corpore, quae terram non tetigisset: vel ipse quoque maritus cinctu suo soluto, illam cingebat, et iterum soluebat, adiecta precatone se vinxisse eam, et soluturum quoque r).
Ne-

o) de verb. sign.

p) Noct. Attic. Lib. XVI. c. 16.

q) Saturnal. Lib. I. c. 7.

r) Vide Plin. Hist. Nat. L. XXVIII. c. 4.

Nefas quoque parturienti assidere poplite in alterum genu imposito, vel digitis pectinatim inter se plexis s).

CAP. II.

Deorum benevolentiae, et pudicitiae maternae, signa habebantur, gemellas parere, et sine dolore, item similes. Puerperae dii custodes tres.

Vidimus quae pro partu, ante partum: nunc ad ea quae in partu, et ab illis fieri solita; veniamus. Signum habebatur et benevolentiae deorum, et pietatis pudicitiaeque puerperae, si gemellos peperisset. Abunde id docuerit vel vnus Plauti t) locus:

— BRO. *ego faciam, tu idem aliter praedices,*

Amphitruo, piam et pudicam esse uxorem tuam ut scias.

De ea re signa atque argumenta paucis verbis eloquar

Omnium primo Alcumena geminos peperit filios.

AMPH. *Ain'tu, geminos?* BRO. *geminos.*

AMPH. *dii me seruant.* BRO. *sine me dicere.*

Vt scias tibi tuaeque uxori deos esse omnes propitios.

Quid

s) Vide eundem libro cit. c. 6.

t) in Amphtr, Act. 5. v. 33. sqq.

Quid pote clarius? sodes. Tacitus u): *Soror Germanici Liuia, nupta Drusò, duos virilis sexus simul enixa est, quod rarum laetumque etiam modicis penatibus. Erat et aliud iudicium: puta, si sine dolore, et facilis partus esset. Ideoque sequitur apud Plautum x):*

— — *uxorem tuam
Neque gementem neque plorantem nostrum
quisquam audiimus
Ita profecto sine dolore peperit. —*

Apud Callimachum y) quoque est:

— *nec pariens uteri nec pondera gestans
Indoluit mater, nulloque enixa dolore est.*

Idem apud Theocritum z), in natiuitate Ptolemaei regis:

*Adstitit haec illi facilis, sensumque doloris
Omnibus exemit membris. —*

Et luculentum quoque exemplum est in Plutarchi a) Cicerone: *Ferunt quoque Ciceronem sine dolore ullo ac labore enixam esse matrem. In similitudine vultus magnum pudicitiae esse argumentum existimabatur. Horatius b):*

Laudantur simili prole puerperae.

Quin-

u) Annal. L. XI.

x) loc. cit. v. 46. sq.

y) In Hymno in Dianam;

z) Idyll. XVII.

a) ipso statim principio.

b) Lib. IV. Od. 5. v. 23.

Quintilianus c): *Quae pudicitiae prima fiducia est, edidit partum, quem maritus agnosceret: non timuit ne stupra furtiuosque concubitus paruuli vultus, aut crescentis infantiae similitudo detegeret. Nam parentibus dissimiles illegitimi censebantur. Phocylides d):*

Non similes natos lectus ducit adulter.

Huc facit iocus Liuiæ Augusti filiae, quae consciis flagitiorum mirantibus, quomodo similes Agrippae filios pareret, quum tam vulgo potestatem sui corporis faceret, dixit: *Non nisi plena nauis tollo vectorem.* Et qui gratiam alicuius captabant, ad spectis liberis, dicebant esse patri simillimos. Sic ille apud Theophrastum e): *Et ad coenam vocatus, conuiuii dominum iubebit vocare liberos suos, ingressosque magis similes patri dicit, atque ficus ficui.* Tres autem puerperae dii addebantur custodes aduersus Siluanum. Hi erant, Intercidona, Pilumnus, Deuerra. Atque eius rei significandae causa constituebantur tres viri, qui noctu aedes circumirent, quorum primus securi limen feriebat, secundus pilo, tertius scopis deuerreret. Augustinus f): *Mulieris foetae post partus tres deos custodes commemorat adhiberi, ne*
Sil-

c) Declamat. XVIII.

d) Sentent. v. 165.

e) Charact. c. 5.

f) de ciuit. Dei, L. VI. c. 9.

Silvanus deus per noctem ingrediatur et vexet, eorumque custodum significandorum causa tres homines noctu circumire limina domus, et primo limen securi ferire, postea pilo, tertio deverrere scopis: ut bis datis culturae signis deus Silvanus prohibeatur intrare.

CAP. III.

Omina futurae magnitudinis unde capi solita.

Omina vero futurae magnitudinis etiam capi solita e corporis statura, atque magnitudine et robore membrorum. Itaque placebat supra modum, si magni essent infantes nati. Liquet ex Plauto g):

BRO. *Postquam peperit, pueros lauare iussit, nos occepimus.*

Sed puer ille, quem ego laui, ut magnus est, et multum valet?

Et profecto non inane omen isthoc fuit, nam Hercules postea maximus existit. Huc pertinent ista e Truculento eiusdem Comici h):

AS. *Peperit puerum nimium lepidum. ST. ec-*
quid mihi simili'st. AS. rogas

Quin' ubi natus esset iam machaeram et cly-
peum poscebat sibi.

ST. *Meus est, scio iam de argumentis; ni-*
mium quidem simili'st. papae!

Iamne magnus est? jamne lectat legiones:
quas spoliare velit?

g) Vide Amphitr. Act. 5. v. 50.

h) Vide Act. 2. Sc. 6. v. 40. sqq.

CAP. IV.

Infantes nati Genii et Iunonis tutelae tradebantur. In terra statuebantur, captaque auspicia an Vitales forent, et sternebatur lectus Pilumno ac Picumno. Suetonius illustratus. Referebantur in adta: quod neglectum excitavit iterum M. Aurelius.

Nato infante, si masculus erat, Genio in tutelam tradebatur: si de sequiore sexu, Iunoni. De Genio apparet ex isto loco Arnobii i): *Toga sternitis lectulos, et maritorum Genios aduocatis.* Item ex isto Iuuenalis k):

— *vetus est alienum Posthume lectum
Concutere, atque sacri Genium contemnere
fulcri.*

De Iunone clarum faciet Tibullus l):

Haec per sancta tuae Iunonis numina juro

Et alibi m):

*Etsi perque suos fallax iuravit ocellos,
Iunonemque suam. —*

Apud

i) Lib. II.

k) Sat. VI.

l) Lib. II.

m) Lib. III. Eleg. 12.

Apud Petronium n) *Quartilla: Iunonem meam iratam habeam.* Item ab obstetrice in terra staturbatur, auspicabaturque an rectus ac vitalis foret, et lectus sternebatur Pilumno ac Picumno. Varro o): *Natus si erat sublatus ab obstetrice staturbatur in terra, ut auspicaretur vitalis ac rectus esse; diis coniugalibus Pilumno et Picumno in aedibus lectus sternebatur.* Hanc Domesticam religionem appellat Suetonius p): *Natalemque geniti nepotis silentio, ac tantum domestica religione, transigit.* Pater autem natos sibi liberos profitebatur apud praefectos aerarii, qui in acta referebant. Apuleius q): *Pater natum sibi filium caeterorum more professus est.* Scaeuolam r): *Mulier grauida repudiata, absente marito filium enixa, ut spurium in actis professa est.* Iuuenalis s).

Nullum ergo meritum est ingratis, ac per-
Quod tibi filiulus, vel filia nascitur ex me?
Tollis enim, et libris actorum inspargere
Argumenta viri — — — gaudes

Po-

n) In Satyrico.

o) de vita populi Rom. Lib. XI.

p) in Claudio, c. 12.

q) Apolog. p. 541.

r) Lib. XXVIII. de probatione.

s) Sat. XI.

Postea neglectius hoc fieri coepit, sed excitavit M. Aurelius Imperator, iussitque intra trigesimum diem facere. Capitolinus t): *Liberales causas ita munivit, ut primus iuberet apud praefectos aerarii Saturni unumquemque civium natos liberos profiteri intra tricesimum diem, nomine imposito.*

CAP. V.

Clypei et vanni pro cunis: et cuius rei id auspicium. Infantes vesperi lauari soliti. Lacaenae in clypeis pariebant. Dii infantum curatores. Fabii.

Porro in clypeo infantem, aut in vanno deponerant: hi enim apud Veteres loco cunarum erant. De clypeo est fragmentum Ennii apud Nonium u):

*Nam ubi introducta est, puerumque ubi
lauerant, locant
In clypeo. — — —*

Et apud Theocritum x) est insignis locus:

*Vtrumque ablutum, etiam plenum lactis,
alieno
Deposuit clypeo — — —*

B 2

Ex

t) in vita Aurelii.

u) de propriet. lat. ferm.

x) Idyll. XXIV.

Ex quibus locis duobus liquet etiam, ablui solitos pueros vesperi, antequam dormituri in cunas reponerentur. De vanno legitur apud Callimachum y):

— *Nemesis sopiuit in aureo
Te vanno. — — —*

Etymologici auctor z): *Veteres in vannis liberos suos dormire faciebant. Qui in ventilabris collocabant, in auspiciam futurarum diuitiarum id faciebant, vt docet Scholiastes vetus a) Callimachi. In ventilabris olim infantes dormituros collocabant, in futurarum diuitiarum et affluentiae auspiciam. Qui in clypeo; illis fortitudinis id auspiciam erat. Itaque Hercules in clypeo positus legitur, qui postea fortitudine omnes antecelluit. Quia et Lacaenae in clypeo pariebant, teste Nonno b):*

— *Λακωνίδες οἶα γυναῖκες
Ἰέας ὠδίνουσιν ἐπ' εὐκυκλοῖο βοείης*

Quo autem id voto? nisi hoc ipso, quod dixi. Et vero nota est eorum hominum virtus bellica, et symbolum quoque incisum scutis: ἢ τάν, ἢ ἐπὶ τάν. In cunis vero cubantes tutabatur Dea Cunina; quae eo nomine cele-

y) Hymn. in Iouem,

z) sub hac voce.

a) loc. cit.

b) Dionys. XLI.

celebrabatur, vt testatur Lactantius c), et Augustinus d). Sed et alii dii culti. Vaticanus vagientibus praeerat; Rumina sugentibus, Statilinus, siue Statanus, stare incipientibus, Cu'ba cubantibus, Edulia edentibus, Potina h' entibus. Quae omnia reperiuntur apud Agellium, Augustinum, Donatum Terentii interpretem, Lactantium, Nonium Marcellum, Tertullianum. Fabulino quoque sacra fiebant pro accepta iam voce: nam pueri, vt, quum loqui nondum possent, *Infantes* dicebantur: ita, quum inciperent loqui, *Fabii*: atque inde huic Deo nomen. Prius est videre apud Varronem e): *Quum primo fari incipiebant, sacrificabant diuo Fabulino.* Posterius ex Glossario liquet, in quo legitur *Fabia*, παι-δισκη.

CAP. VI.

Puerperae Zonas Dianae consecrabant, et vestimenta. Χιτώνη, Ἀμφιδρόμια, δεκάτην θύειν, ἐπιόσαι. Lustricus dies. Dea Nundina. Munera Puerperae mitti solita.

A hieram paululum ad partum, nunc ad ipsum puerperas reuertar. Hae a primo partu Zonas suas Dianae suspendebant, quae

B 3

et

c) Instit. diu. L. I.

d) de ciuit. Dei Lib. IV.

e) de liberis educandis.

et *Λυσιζώνη* ea ex re cognominata. Apollonii Scholiastes f): *Soluunt Zonas primum parientes, et consecrant Dianae; Unde et Lysizonae templum Arbenis.* Suidas aliique auctores sunt, ante coitum id fieri consueuisse. Est et Agathiae epigramma huc pertinens, quod nos alibi citauimus. Vestimenta quoque illi dedicabant. Callimachi Scholiastes g) docet: *Natis infantibus consecrant vestimenta Dianae.* Et ab hac re illa *χιτώνη* nominata. Inde est in Inscriptione antiqua:

VIRGIN. CHITONE. SACRVM.

Quintus dies a partu *ἀμφιδρόμια* dicebatur, et tum infans circa aram curriculo gestabatur, et purgabant manus suas obstetrices. Docent id nos Grammatici Graeci. Et sacra quoque faciebant Iunoni *εἰλειθυή* Graeci, Lucinae Romani. Plautus h):

Quia diis sacrificare hodie pro puero volo,

Quinto die, quod fieri oportet. —

Illudque sacrificium pluribus describit Scena sequente sub finem. — Ehippus i):

Οὐ κνίσσα κρούει ξιὸς ὑπερόχας
ἀκρας

Ἀμφιδρομίων ὄντων. —

De-

f) ad Argonaut.

g) Hymno I.

h) In Truculento.

i) In Geryone.

Decimo die amicos conuocabant, sacrificabant iterum, deinde nomen infanti dabant, postremo conuiuium agitabant. Videmus apud Polyænum k). Ac de conuocatione quidem amicorum, in istis verbis: *Et filio, sibi aliquando nato, quum nomen impositum esset, conuocatis in Graecia optimatibus, aduocauit etiam fratrem, ut susceptioni adfisceret.* De sacrificio et conuiuio in sequentibus l): *Festinus ad coenam rediit, et fratri libationem indipere, ac puero imponere nomen permisit.* Suidās m) plenissime: *Mos est Atheniensibus, natis liberis, decima a natiuitate nocte conuocare agnatos et cognatos, ac sanguine proximis; iisque praesentibus et nomina dare infantibus, et sacrificare diis, postremoque conuiuium agitare.* Conuiuium legimus etiam apud Capitolinum n): *Hora conuiuii, quod celebritati pueri deputabantur, quum ei fierent nomina, septem aquilae paruulae de nido allatae sunt.* Apponi vero illic apud Graecos quidem solita frusta casei Chersonitae assi, brassica item in oleo cocta, columbae, turdi, cardueles, saepiolae, loligines ac polypi, bibebanturque calices meraciores o). Sacrificium

B 4

vero

k) Stratag. Lib. VI.

l) Ibid.

m) in Lex.

n) In Albino.

o) Vide Ephippi versus apud Athen. L. II. et IX.

vero illud, ut et conuiuium δεκάτη appel-
labatur, et parentes, conuiuium quum ex-
hiberent δεκάτην ἐσιάσθαι, quum sacrificarent,
δεκάτην θύειν dicebantur. Aristophanes p):

Οὐκ ἄρτι θύω τὴν δεκάτην ταύτην ἐγὼ;
Καὶ τοῦτο μὲ ὡσπερ παιδιῶν δὴ θέμην.

Constat quoque ex Harpocrate, Hesychio, Suida, Auctore Prouerbiorum, Aristophanis Scholiaste, et aliis. Nec decimo tantum die semper nomina inposita, sed etiam septimo aliquando. Harpocrate q): Τοῖς ἀποτεχ-
θεῖσι παιδῖσι τὰς ἐβδομάδας, καὶ τὰς δεκά-
τας ἤγον, καὶ τότε ὀνόματα ἐτίθεντο αὐτοῖς
αἱ μὲν τῇ ἐβδόμῃ, ὡς καὶ ὁ ῥήτωρ λέγει οἱ δ'
τῇ δεκάτῃ. De septimo rationem reddit Aristo-
teles r). Porro quinto munera quoque puer-
perae mittebant consanguinei. Auctor Pro-
verbiorum s): *Et munera mittunt consanguinei ut plurimum polypos ac sepias.* Scilicet, quia horum usus in isto conuiuio, ut jam ex Ehippo docui. Plautus t):

PH. *Quia dies sacrificare hodie pro puero*
uolo,

Quinto die quod fieri oportet. DI. *Censeo*

PH. *Non audes aliquod mihi dare munuscu-
lum.*

Aeschy-

p) Auibus.

q) in Lex.

r) de animalibus, Lib. IX.

s) in descriptione Amphitromiorum.

t) Truculento.

Aeschylus u) quoque primis Eumenidibus γενέθλιον δόσιν nominat. Et est clarus apud Terentium x):

— porro autem Geta feriens
Alio munere, ubi hera pepererit.

Nominis autem dies apud Romanos *Lustricus* appellabatur; Tertullianus vocat *Nominalia*. Atque is maribus nonus, feminis octauus staturabatur, testibus Festo, Macrobio, Plutarcho y). Et huic praeerat Dea Nundina, teste Macrobio z).

CAP. VII.

Virga populea depāngi solita. Palma a parturientibus tacta. Coronae in foribus suspensae. Brassica puerperis data. Earum aedes intrare supersticiosiores nolebant. Diogenes Laertius emendatus. Iustum puerperii tempus, et eo exacto festum τεσσαροκοσόν.

Moris erat in Italia populeam virgam defigere in solo. Donatus a): *Virga populea more regionis in puerperis eodem statim loco depacta ita breui coaluit, ut multo ante*

B 5

satas

u) primis Eumenidibus.

x) Phorm. Act. I. Sc. I.

y) Tertullian. de idolol. c. 16.

z) Saturnal. L. I. c. 16.

a) In vita Virgilio.

Censorinus 1): *In Graecia dies habent quadragesimos insignes: namque praegnans ante diem quadragesimum non prodit in fanum, et post partum quadraginta diebus pleraeque foetae grauiiores sunt, nec sanguinem interdum continent: et paruuli ferme per hos dies morbidi sine risu nec sine periculo sunt: ob quam causam, quum is dies praeterierit, diem festum solent agitare, quod tempus appellant τεσσαρακοσόν.*

1) de die natali, c. II.

II.

HISTORIA

MONSTROSAE PARTIVM GENITALIVM

CONFORMATIONIS

IN ADVLESCENTE

ANIMADVERSIONIBVS ILLVSTRATA

AB

IOH. GEORGIO FRIDERICO FRANZIO.

I.

HISTORIA MONSTROSAE CONFOR-
MATIONIS PARTIVM GENITALIVM
IN ADVLESCENTE.

Superiore anno mense Augusto exeunte ac-
cessit ad nos adolescens, decimum et
quartum aetatis agens annum, robusti, et
vti videbatur, sani et integri corporis, natus
Coloniae Agrippinae, patre spirituum ibi ar-
dentium coctore, educatus vero ab auia Am-
stelodami, et commendatus a C. F. SCHV-
BERTO, V. Cl. et artis salutaris doctore, qui
Penigii summa cum laude artem suam exer-
cet, ad Experientissimum atque Celeberrimum
nostrum C. C. KRAVSIVM, M. D. et P. P. qui
pro sua, qua pollet prorsus singulari humanitate,
non solum hunc beneuole excepit adolescen-
tem, sed etiam aliis medicis et artis salutaris
studiosis eius videndi copiam fecit, vt; con-
formationem illam rariorem videant et disqui-
sitioni exactae ac examini submittant paulo
curatori. Ego quoque facultate illius viden-
di mihi concessa, ante omnia ab illo scisci-
taui, an historia huius admirandae conforma-
tio-

tionis a quodam viro docto sit litteris mandata atque prelo submissa? Se habere quidem talem descriptionem a docto medico consignatam litteris, aliis enim in vrbibus atque academiis erat quoque commoratus, dixit; verum illam sibi non esse ad manus, transmissuram vero ipsam ab amico sibi esse prope diem, et se esse curaturum, vt etiam exemplum perueniat ad manus meas. Verum enim vero non stetit ille promissis, et ambiguum me reddidit de historia typis exscripta, quum neque mihi aliunde innotuerit, neque ab aliis sit visa. Quum autem hanc historiam additis animaduersionibus cum eruditis communicare viris mihi sumserim, e re mea potius esse arbitratus sum proferre ea, quae sentiam, non quae alii dixerint. Sed missis omnibus ambagibus commemoranda sunt, quae ipsi vidimus. Itaque primum abdomen perlustrauimus omni prorsus destitutum umbilico, ne signum quidem exiguum ibi apparuit, ex quo ipsum vere adfuisse colligere nobis liceret. In regione hypogastrica, perquirentibus nobis externam eius conditionem, sese primum obtulit excrescentia carnosae atque fungosae, farciminis formam tostae et vi ignis disruptae prae se ferens, rubicundi coloris et communibus integumentis orbatae, cui gallinae magnitudinem paene aequans. In vnoquoque huius excrescentiae latere, versus inguina, duo parua foramina erant conspicua,

ex quibus guttulae urinae perpetuo exstillabant in vasculum ex aurichalco confectum, quod munditiei causa, ne indusia madeficerent, atque putrescerent, et tetrum spargerent odorem, filis largioribus appensum in braccis gestare solebat. Haec foramina ibi erant, ubi in statu naturali vesica urinaria est. In illa regione, ubi penis protenditur, corpusculum emergebat erectum penis forma minuta praeditum, unius et dimidii pollicis transversum longum, in superiore parte glandem praepudio non tectam, et foramine pro emittenda urina plane destitutam, habens; scrotum ipsum legitimam habere videbatur magnitudinem, erat tamen pendulum; et quoties illud vidi, toties ita comparatum esse deprehendi, ut ex eo colligam nullam ibi fieri adstrictionem. Caeterae partes nihil mihi conspiciendum praebuere, quod a legibus naturae recessit.

II.

ANIMADVERSIONES.

RECENSIO CAUSARVM EIVSMODI
MONSTROSAE CONFORMATIONIS.

Antequam causas principes huius monstrosae conformationis commemoremus, nostrarum partium esse ducimus rationem reddere, quamnam ob causam hanc conforma-

tionem appellare monstruosam nobis libuerit, sunt enim qui dicant, illam potius ad lusus naturae, quam ad monstra esse referendam. Ex his difficultatum tricis atque dubitationum labyrintho facile nos expedire poterimus, si inquiramus in veram monstri in vniuersum naturam, missis omnibus illis subtilitatibus ac tricis a male sedulis hominibus ingeniosè excogitatis, differentiam siquidem intercedere existimantibus inter monstra, prodigia, ostenta atque portenta, quae, nisi egregie fallimur, sub communi notione monstrorum simul comprehensa esse, res ipsa loquitur. Neque ab iis dissentio penitus, qui cum T. GVINDANTIO a) statuunt monstra quam maxime conuenire cum vegetabilibus, in quibus deprehendantur varietatum species, atque eundem ferme in modum in genere humano varias esse species atque proprias varietates: si modo in eo conueniamus, res plane confecta esse videtur, quid per monstra intelligamus; si enim ea corpora in regno animali monstruosa appellamus, quae ex aberrante natura a legibus atque regulis naturae eiusque ordine producta sunt, et in quibus

prae-

a) In Exposition des variations de la nature dans l'espece humaine, ou l'on demande, si posées les loix naturelles les plus générales sur lesquelles portent l'ordre et l'harmonie du corps humain, la nature peut quelquefois s'en écarter, à Paris, 1771. p. 5. 199.

praeter naturam partes b) aliam habent conformationem, situmque, aut in quibus excessus partium peccat, aut defectus, earumque transpositio, tantummodo in verbis differentia, in re ipsa conuenientia esse maxima videtur. Attamen monstrorum conformationis causae omnibus temporibus mirum in modum physiologorum exercuerunt ingenia, atque multas ea!que discordes peperunt sententias, quarum haud paucae non quidem e cerebro Jouis vti Minerva profiliere, sed tamquam monstra ex hac animi sede exclusa sunt. Omnes illas opiniones et coniecturas commemorare a nostro consilio nimis alienum, atque longissime remotum esse ducimus; eas tantum proferre placet, quae veritati proxime accedunt, et rei nostrae illustrandae inseruire quodammodo possunt. In vniuersum autem hae causae ad duo possunt referri genera, quorum alterum complectitur causam *primigeniam*, alterum causas ex casu fortuito profectas, quas GVALT. VAN DOEVEREN c)

ac-

d) Vide Considerations sur les corps organisés, ou l'on traite de leur origine, de leur développement, de leur reproduction etc. et ou l'on a rassemblé tout ce, que l'histoire naturelle offre de plus certain et de plus intéressant sur ce sujet par C. Bonnet, Amsterd. 1762. Tom. II. p. 286. sq.

c) Vide Specimen observationum academicarum, ad monstrorum historiam, anatomicam, patho-

C 2

accidentales appellat. Primigeniam causam, quam tanquam veram ac evidentem probat, omnibusque praefert reliquis causis ALB. v. HALLER d), eamque egregiis ex anatomica eorum disquisitione depromptis argumentis firmat atque illustrat, in fabrica, ab ordine naturae recedente et plane aliena, et in prima partium delineatione esse collocandam libenter concedimus, atque existimamus, monstruosum germen in ouulo iam existere, quod augetur sese magis magisque euoluendo, novis partibus nutritione et circulatione adiectis e), et stimulo a liquore spermatico producto, quippe qui intrans in germen, atque dilatans organa circulationis, illam auget; germen autem nanciscitur post fecundationem gelatinosam indolem et singularem partium solidarum naturam hucusque non satis cognitam, quibus monstruosa conformatio fingitur et successiue increseit. Verum etiam seminalis liquor aliquid ad monstruosam conformationem conferre, ideoque pro causa haberi potest, quippe cuius particulae nutrientes quum diuersae esse deprehendantur, etiam

pathologiam et artem obstetriciam praecipue spectantium, p. 49. sqq.

d) Vide Eius operum anatomici argumenti Tom. III. in libris duobus de monstris, statim ab initio.

e) Vide Bonnet Lib. cit. p. 22. sqq.

etiam diuersimode germen ipsum afficiunt f), quod ex simili effectu colligitur, siquidem venerea lue infectum semen etiam inficit germen atque pravam efficit conformationem. Casu porro fortuito mechanica quaedam causa, et violenta, compressio, coalitio, vel simile quid monstris procreandis fauere solet, quod vberius declarauit aduersus Winslowium GAVTIERIVS g); quibus accedit succi nutritii in hanc illamue partem largius vel parcius affluentis abundantia, vnde et in defectu aberrat natura a regula ordineque legibus constituto aequae ac in excessu. Neque dispositio fibrarum est omittenda, quae magis flecti in quodam loco possunt, in alio esse solent rigidiores, ideoque succi nutritii appositioni magis vel minus fauent h); quamquam et multum ex quorundam sententia imaginationi matris sit tribuendum, quae; etsi impugnata sit a quamplurimus, nondum penitus subuersa esse intelligitur. Innumerae his addi possent causae i) generandis monstris aptae atque

f) Idem Libr. laud. p. 71. sqq.

g) In observations sur l'histoire naturelle, sur la physique, et sur la peinture Partie XIII. obs. 3.

h) Vide Phil. Iac. Schlotterbecii schediasma botanicum de monstris plautarum, quo analogiam regno vegetabili cum animali intercedere docet, p. II. sqq.

i) Sic Ioh. Iac. Waldschmidt in diss. de causa partus monstrofi, fermentationem formationi fetus

atque conuenientes, verum ne videamur nimis verbosi in rebus esse leuissimis, eas relinquimus, atque potius addimus, nos non definire posse proprias causas, quae adulescentis Nostri partes genitales iusserunt esse monstruosas. Probabili saltem ratione atque euidenti hoc tuto possumus asserere, primariam causam haud dubie succi nutritii defectum fuisse, qui multas ob causas ad has partes non est delatus, neque ob tubulorum et canalium aequae ac glandularum obstructionem deferri potuit; cui aliae alio tempore, anatomica inspectione facta, certioresque adiungendae erunt.

MODVS NVTRITIONIS IN VTERO ABSENTE VMBILICO DECLARATVS.

Absentia autem vmbilici, qui neque vetustate oblitteratur, neque eodem abesse solet modo, quo in primis vere abfuit parentibus nostris k), quippe qui ex illa absentia intelligebant atque perspiciebant, se non eodem modo, vt reliqui homines, fuisse prognatos, sed a summo numine creatos; non solum nos instruit praeter naturae ordinem hunc adulescen-

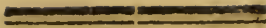
non proportionatam, imaginationem matris, terrorem insignem aliasque profert.

k) Sigillatim hoc probauit pluribus argumentis Reinhardus, in libello: *Beweis, daß Adam und Eua keinen Nabel gehabt haben.*

Iescentem absque umbilico prodiisse in lucem; cuius rei etiam prostant exempla, sed etiam nos quasi manu ducit ad observationes et coniecturas neque prorsus inutiles, neque penitus gratia destitutas, atque contemnendas 1). Per umbilicum enim nutritionem fetus in utero materno fieri aeque ac sanguinis circuitum, et antiqui medici affirmant, et quamplurimi recentiorum mirifice cum iis consentiunt, atque confirmant antiquam medicinam cum recentiori esse coniungendam arctissime. Age quaeso patronos ac defensores huius sententiae prodire iubeamus, atque eorum verba apponamus. Hippocrates m) enim per umbili-

1) Fetus viuos et perfectos nonnunquam nullum habuisse umbilicum C. Stalpart van der Wiel in obsl. p. 327. argumentis firmavit, et Chatton, chirurgus Gallus, in Journal des Savans, a. 1673. p. 79. exempla attulit fetuum funiculo umbilicali destitutorum, et Cl. Iastelier in Journal de Médecine T. XXXIX. p. 27. alios vt silentio praeteream.

m) Περὶ τροφῆς Sect. IV. p. 51. ἀρχὴ τροφῆς καὶ ὑγρῆς καὶ ξηρῆς, σόμα, σόμαχος, κοιλίη. Ἡ δὲ ἀρχαιότερη τροφή, διὰ τοῦ ἐπιγαστρικοῦ, ὀμφαλός. *Principes partes alimento assumendo sunt os, gula, venter: verum antiquius alimentum, per abdomen umbilicus.* Et περὶ ὀκταμήνου Sect. III. p. 40.: ὁ δὲ ὀμφαλός, δι' οὗ αἰ εἰσέρει εἰς τοῖς παιδί-

bilicum utero adhaerentem et, nutritionem, et aequè ac spirituum ingressum, fieri statuit. Aristoteles n) eandem opinionem prodit, atque modum, quo illa perficitur, describit vberius o). Suffragantur his duumiris Stoi-

οἰσι μῶνον τοῦ σώματος τῆ μητρὶ προσέρχεται. Διὰ τούτέων καὶ κεινῶν εἰ τῶν ἐσιόντων. *At vero umbilicus, per quem alimenti ac spiritus ingressus pueris contingunt, solus ex omni corpore utero adhaeret, et per hunc eorum, quae ingrediuntur, fit particeps.*

n) Hist. animal. VII. 8. Αὐξάνεται τὰ ζῶα πάντα, ὅσα ἔχει ὀμφαλόν, διὰ τοῦ ὀμφαλοῦ. *Incrementa capiunt omnia animalia, quibus est umbilicus, per umbilicum.*

o) De gener. anim. II. 4. Ἔσι γὰρ ὁ ὀμφαλὸς φλέψ, τοῖς μὲν μία, τῶς δὲ πλείους. Αἱ δὲ φλέβες, οἷον ῥίζαι, πρὸ τὴν ὑτέρα συνάπτουσι, δι' ἃν λαμβάνει τὸ κῆμα τροφήν. Ἡ μὲν οὖν αὐξήσις τῶ κῆματι γίνεται διὰ τοῦ ὀμφαλοῦ τὴν αὐτὴν τρόπον, ὅνπερ διὰ τῶν ῥιζῶν τοῖς φυτοῖς. *Umbilicus vena in aliis simplex, in aliis multiplex est; quae quasi radices ad uterum contingunt, per quas alimentum habet fetus; nam incrementum fetui per umbilicum contingit, eodem, quo plantis modo, per radices.*

Stoïci p), Galenus q) cum vniuersa Galenicorum Aristotelicorumque cohorte, omnibusque Arabum medicis. Nostris vero temporibus his subscripserunt atque addiderunt calculum magni nominis medici, quos nominaremus, nisi nobis otium fecissent Georgius Augustus Langguthius r), Iohannes Christ. Themelius s), Andreas Nunnius t), Iohannes Herm. Vogelius. u), alii, qui historiam huius sententiae fusius atque elegantissime tradiderunt. Veram etiam viam sunt profecuti, qua sanguis nutriens corpusculum embryonis solet permeare.

C 5

Vteri

p) Plutarch. de plac. phil. V. 16. Οἱ Στωϊκοὶ διὰ τοῦ χορδίου, καὶ τοῦ ὀμφαλοῦ. "Ὁθεν τοῦτον εὐθέως ἀποδεῖν τὰς μαιουμένας, καὶ ἀνευρύνειν τὸ σῶμα, ἵνα γένηται ἡ μελέτη τῆς τροφῆς ἑτέρα. Stoïci fetus in utero per umbilicum ali aiunt, - itaque hunc statim ab obstetricibus a partu ligari, et os infanti aperiri, ut de alio cogitet alimento.

q) Vide L. de form. fetus tot.

r) De nutritione fetus per solum umbilicum.

s) In comment. qua nutritionem fetus in utero per vasa umbilicalia solum fieri docet.

t) Diss. qua euerfa vasorum rubrorum vteri anastomosi saniozem nutritionis fetus modum et mechanismum declarat.

u) In diss. quod fetus in utero non liquore amnii sed sanguine per venam umbilicalem aduecto nutriatur.

Vteri nimirum arteriolae extremae per villosam placentae tunicam humorem gelatinosum excipiunt, atque eum ibi carminatum ad hep-
 par embryonis per venam ferunt umbilicalem; de-
 in per canalem venosum et venae portarum
 ramos ad venam caavam inferiorem, dextram
 cordis auriculam atque ventriculum antero-
 rem is transit, ex quibus per foramen ouale
 in sinistram cordis auriculam ac ventriculum
 posteriorem, aequè ac ex arteria pulmonali
 per canalem arteriosum Botalli, in aortam,
 ac postea per huius ramos per omnes corpo-
 ris partes transfuehitur x). Sanguinis tandem
 pars, in nutritionem non conuersa ex arteriis
 iliacis, vel ipsa aortae inferioris extremitate
 per arterias umbilicales placentae, huiusque
 serum copiosum matri redditur y). Haec
 breuiter commemoranda erant eum potissi-
 mum in finem, vt eo melius declarari possent

3

x) Vide l'Histoire de l'Academie R. des Scien-
 ces 1753. p. 173. sur le cours du sang dans le
 foie du fetus humain, et Mémoires p. 487. et
 M. Lientaud description des oreillettes du
 coeur, du trou ouale et du canal arteriel
 dans les Mémoires de l'Acad. R. des Scienc.
 1754. p. 560.

y) Vide les Mémoires de l'Acad. R. des Sc. 1725
 p. 34. et p. 371. l'Histoire de l'Acad. 1739.
 p. 4. Mémoires, 1739. p. 39. sur le trou
 ouale, et p. 128. l'Histoire 1765. p. 41. et
 Mémoires p. 54. et p. 159. sur la circulation
 du sang dans le foie du fetus.

a nobis, quam sibi natura aberrans elegerit viam in nutriendo corpore embryonis illius, qui in lucem deinceps editus reliquorum hominum more adoleuit, atque cepit incrementa. Antequam vero modum nutriendi in vtero declaremus, quaestio est discutienda, an videlicet partes male conformatae, in vtero degente fetu, eandem habuerint figuram, formam atque situm; quam post exclamationem, et an in vtero defuerit etiam vmbilicus, eiusque cum funiculo vmbilicali communio? Quam quidem quaestionem vt proponam, auctoritate Abrah. Kaw Boerhaauii ^{z)} fui excitatus, existimantis respiratione incipiente, nouas produci in corpore humano mutationes, ex quibus possit satis tuto colligi, partes quasdam male conformatas post respirationem aliam quodammodo assumere solere figuram aequae ac situm. Quod quidem concedimus eo lubentius; quo magis persuasum sumus, tales mutationes fieri; sed quum eae sint propriae ac peculiare, inde non ad communes et vniuersas colligere licet. Neque possumus largiri vmbilicum in nostro exemplo olim cum funiculo vmbilicali in vtero materno cohaesisse, et secessisse demum eo abrupto, quod interdum fit, et exemplis

com-

^{z)} Vide Eius Historiam anatomicam infantis, cuius pars corporis inferior monstrosa, et historiam alteram anatom. infantis, p. 87, 89.

comprobari potest; quum nullum indicium et ne minima quidem cicatrix conspiciatur. Itaque salua est res nostra, ideoque promissis stare debemus atque explicare, qua ratione primum nutritus fuerit embryo in vtero, et deinde quomodo circuitus sanguinis fieri poterit. Ad nutritionem quod attinet, illam absente vmbilico factam esse modo prorsus singulari, vt statuamus, necesse est. Igitur loh. Georgii Roedereri a) sententiae accedimus propius, qui in eiusmodi monstris conformationibus, quibus ipsa nutritio, omnis humorum circuitus atque secretiones turbantur. vniuersae, arbitratur admittendam esse quandam horum fetuum cum plantis, quas parasiticas vocant, in alia crescentibus planta, similitudinem, indeque peculiarem censet monstrorum fieri posse classem, quae quum corde careant atque ex matre sola viuant, appellat monstra parasitica, ad quae illa quoque referenda esse, neque iniuria, existimauerim absente vmbilico in lucem edita, quippe qui in vtero materno cordis infantis sustinet vices, atque circuitum sanguinis et humorum fieri iubet. Nondum tamen res videtur esse confecta, fingamus enim omnia sic se recte habere, atque parasitica monstra ex sola viuere:

matre,

a) Vide Comment. Societ. Reg. scientiarum Gottingensis Tom. IV. ad an. 1754. ibique Roedereri fetus parasitici descriptionem p. 113. seqq.

matre, tamen modus est clarius paulo exponendus. Spem tamen concipio certissimam me excusatione magis quam reprehensione dignum fore, si in rebus praeter naturae ordinem productis etiam ad alias causas a communibus, propriis et vilitatis recedentes, atque remotas confugiam, quae tamen nequaquam legis naturam ac vim habent, sed de quibus Grammaticorum *excipiuntur* valet. Favere atque patrocinari meae explicationi de ratione nutritionis embryonis absente vtero Democriti atque Epicuri sententia videtur, quam quidem in infantibus nulla labe et monstruosa conformatione notatis non admittendam censeo, sed tantummodo in exemplis rarioribus atque inusitatis. Fuerunt autem hi philosophi persuasi b) *fetum in vtero per os ali, itaque statim, atque natus sit, ore ad mammam ferri; nam et in vtero esse ubera quaedam et oscula, quibus alatur.* Anatomica vteri disquisitio et menstrui sanguinis fluxus nos minime dubitare sinunt, dari eiusmodi venarum oscula, quae iubente necessitate ore appetere atque

b) Vide Plutarch. de placit. Philos. V. 16. Δημόκριτος, Ἐπίκουρος, τὸ ἔμβρυον ἐν τῇ μητρὶ διὰ τοῦ σώματος τρέφεται. Ὅθεν εὐθέως γενηθὲν ἐπὶ τὸν μαστὸν φέρεται τῷ σώματι. Εἴτα γὰρ ἐν τῇ μητρὶ θηλαστικὰ καὶ σώματα, δι' ἃν τρέφονται.

atque fugere cogitur embryo, atque vitae suae corporique consulere optime. Ut magis nostrae sententiae pateat veritas, consideremus paululum substantiam vteri sinuosam et cellulosam, vasis copiosissimis a spermaticis, hypogastricis et haemorrhoidalibus accedentibus, instructam, quae ramulis inter se communicant, et multiplici anastomosi coniuncta sunt, et per quae tanquam per tot riuulos, sanguis ad vterum confluit, ductusque illius tortuosos et serpentinus permeat, sensimque sinus eorum dilatatur, et orificia extremitatum vasculosarum in cavitate eius patentia magis aperit. Ex his extremitates vasculosae externae ouuli, membranae chorii, sese explicando et sensim insinuando, nutrimentum ex vtero ad fetum ducunt. Haec ex ordine fiunt, sed illa orificia, quae oblique membranam vteri internam pertundunt et sub ea hiant, etiam in vterum ipsum humorem aliquem immittunt, quem ore applicato infans excipere potest c) ordinaria nutritionis via praecclusa. Igitur haec coniectura veritati proxime accedere videtur, et sic nutritum fuisse adolescentem illum

c) Non adeo remotum est ab hac opinione, quod de quibusdam litteris mandavit Aristoteles, credentibus ali infantibus in vtero sugendo carunculam quamdam, de gener. anim. II. 7. Οἱ δὲ λέγοντες τρέφουσθαι τὰ παῖδια ἐν ταῖς ὑτέροις, διὰ τοῦ σαρκιδίου τι βδάλλειν, οὐκ ὀρθῶς λέγουσιν.

illum in vtero statuere possumus. Verum alia supersunt argumenta, causae nostrae non solum non aduersa, sed etiam conuenientia. Alcmaeonis placitum in nostras trahere liceat partes, existimantis: *fetum in vtero per totum corpus ali, hocque spongiae in modum quae alendo sint idonea recipere d*). Quod quidem hac sub conditione admittimus, vt illa ratio nutriendi tantummodo locum inueniat, si altera naturalis per vmbilicum fieri nequeat. Nostrum enim corpus multis poris esse praeditum, atque per illos recipere particulas exhalatas resorbendo negari non potest; quum sudore madefacta lintea in corpore ipso sicari videamus, et praeterea corpus nostrum in vsu balneorum aquosis particulis impraegnari intelligamus, vt, si libra examinetur, grauius factum esse perspiciatur, et staticae Sanctorii medicinæ veritas firmetur. Talis autem resorptio eo melius in tenello infante fieri potest, quo magis integumenta communia porosa, atque adeo stamina et initia tantum adesse solent. Suffragatur vero etiam nobis suo calculo atque auctoritate V. Cl. Ioh. Fridr. Hen-

d) Plutarch. de plac. phil. V. 16. Ἄλκμαίων δὲ ὅλου τοῦ σώματος τρέφεται. Ἀναλαμβάνειν γὰρ αὐτῷ, ὡσπερ σπογγίαν, τὰ ἀπὸ τῆς τροφῆς θρεπτικά.

Henkel e), quippe qui fetum monstruosum ex utero parturientis extraxit, alio iam mortuo edito, qui acephalus fuit, et placenta integumentis et funiculo umbilicali penitus destitutus, quemque sola liquoris amnii resorptione nutritum fuisse prodidit. Prouocat vero simul ad exempla similia, quae a Cl. Sue et Leureto litteris fuerunt mandata, atque observationibus elegantissimis illustrata. Tandem et ex liquore amnii per os potuisse Nostrum alimenta assumere in utero materno videtur; quia haec via semper quam maxime patens in omnibus fetibus est reperta f), sed etiam ita comparati quidam fetus in utero sunt inventi, ut ex solo liquore amnii nutritos esse illos appareat g). Vnde recte colligit Hal-

e) In den neuen medicinischen und chirurgischen Anmerkungen I Samml. p. 60. sqq.

f) Vide Halleri praelect. in Boerhaav. T. V. P. 2. p. 355. sqq.

g) Cf. Heister anatom. T. II. p. 87. N. 37. qui sic scribit: fetum per os etiam nutriri, praeter alia singularis casus, quem bis, multis studiosis medicinae praesentibus Altdorfii observavi, extra dubium ponere videtur. Accepi nimirum aliquando fetum vaccinum perfectum, utero et membranis suis adhuc inclusum, tempore hiemali frigido: ubi non solum liquor amnii, qui fetum ambit, congelatus erat; verum idem liquor congelatus poros, totum oesophagum, et ventriculum, tan-

Hallerus h) fieri non posse, quin ope huius liquoris alatur infans, qui praeter haec omnibus

tanquam vnum continuum corpus, digiti circiter crassitudine, in oesophago reperiatur: quod ipsum deinde alia hieme iterum mihi videre contigit: ita, vt liquoris huius, fetum ambientis, cum eo, qui in ventriculo eius reperitur, communicatio inde sit manifesta. Neque verisimile est, tantam illius liquoris copiam, quanta in ventriculo fetus perfecti plerumque reperitur, in hoc omnem fecerni, sicut nonnulli existimant; sed aliunde potius eum prouenire credo: praesertim quum omnibus illis qualitatibus donatus sit, quas ille habet extra fetum, cui innatat. Sic quoque se res habuit cum fetu Petiti, nodulo in medio vmbilici praedito v. Histoire acad. Reg. 1718. p. 40. et in Exemplo Bellingeri Angli, quod nutritum fuit ex glandula thymo per os, v. Tract. eius de fetu nutrito. p. 6. Et Pol. Schacherus in diss. de deglut. p. 14. Vidi in cane gruida, vtero inciso, chorioque blanditer dissecto, amnio tamen cum incluso humore integro manente, in tribus quatuorue fetibus, eos non tantum os modo aperire, modo claudere, verum etiam nunc linguam retrahere, nunc vero eandem rursus palato firmiter applicare, eodem tempore circumfluum amnii liquorem ore aperto, et lingua depressa, sese in faucium isthmum insinuare, eundemque, lingua, palatum versus eleuata, per gulam ad ventriculum vrgeri, hinc faucibus et abdomine leniter compresso, eiusdem cum liquore consociali, naturae humorem, ex ore tenelli profluere.

h) loc. cit. p. 356. Si ergo os apertum est in fetu, et in liquore natat, et liquor copio-

bus qualitatibus gaudet, quae vlllo modo nutriendo corpori inseruiunt. Boerhauium i). super hac re audiamus: *Liquor amnii nunquam deficit, ergo perpetuo suppeditatur; nunquam foetet, ergo semper recens aduenit; estque verus nutritius humor, qui a maternis arteriis, per earum propriam fabricam elaboratus, recipitur in bibulas fistulas chorii, amnii, in cauum oui, vt in eo ipso humore fetus natus. Sapor eius blandus, dulcis, subsalsus est; in cochleare igni expositus concrefcit: lentius tamen, quam albumen oui, aut sanguinis serum, cui proxime accedit, aut albumini cum aqua concusso. Duplex ipsi vtilitas est, continere fetum et alere. Licet quidem non in vniuersum subscribamus his verbis, nam credimus fetus nutritionem legitime fieri per vmbilicum, tamen exinde hoc colligimus; necessitate sic iubente etiam liquorem amnii alere. Sed ogganniunt nobis quidam, liquorem amnii, qui sua ceteroquin non est defraudandus vtilitate, ob multas impuritates, quibus scatet, nutritioni prorsus esse ineptum; sed haec nos non feriunt, quum sciamus multos humores esse impuros, et nihilo tamen secius etiam particulis nutrientibus refertos, quidni et tales etiam inesse liquori am-*

sus et liquor copiosus similisque in ventriculo reperitur et demonstratum est, pressu subire, quidni is liquor sit ex amnio? Et si ventriculum subit, quid aliud facit, nisi nutrit?

i) In prael. acad. l. c. p. 345.

amniū statuamus, quas sigillatim, ſelectum quaſi faciendo, in ſaccum et ſanguinem embryo ſtudeat conuertere? Nunc accedimus ad circuitum ſanguinis, qui deficiente umbilico in fetu etiam alio fieri debuit modo. Neque negamus arteriarum venarumque directionem aliam in monſtris eſſe poſſe, quam in naturali fetu, eamque re ipſa eſſe, multae monſtrorum ſectiōes declararunt; atque quamplurima huius aberrationis exſtant exempla k); ſed de hac re tantummodo anatomica ſectiō nos reddit certiores. Igitur parum hanc curamus, potius de modo circuitus ſanguinis declarando ſolliciti, libere et ingenuè proponemus, quid de hoc nobis videatur. Illum nimirum a triplici cauſa factum eſſe arbitramur, primum quidem a cordis contractione et diſtentione, ita producta, vti in natis infantibus fieri conſuevit, in quibus vena umbilicalis, canalis venoſus et maxima arteriarum umbilicalium pars, quoniam earum ceſſat uſus, ligamenti naturam aſſumunt. Deinde vero vi vaſorum ipſi aliquid tribuendum eſt, quippe quae maior in Noſtro fuiſſe, cenſenda eſt, atque quaſi concentrata ob umbilici vaſorumque umbilicalium defectum. Siquidem in rebus phyſicis ſic rem ſe habere conſtat, vt, ſi vnius partis virtus ſit imminuta vel nulla, alterius partis

D 2

vir-

k) Diuerſitatem talem arteriarum et venarum ſuppeditauit Abr. Kaav. Boerhaue in historia anatomica infantis, p. 73. ſqq.

virtus intendatur; hunc fere in modum v. c. cœcus sensibus reliquis acutioribus vt plurimum pollet quam alii. Tandemque forte calor symbolam aliquam contulit ad sanguinis motum eo melius perficiendum: neminem enim nostrum ignorare arbitror per calorem expandi liquores, præcipue sulphureos et spirituosos, quo de effectu nos instruunt thermometra, atque per eundem calorem motum augeri intestinum. Quæ tres causæ coniunctim circuitum nisi produxerunt, auxerunt illum tamen haud dubie. Verum umbilicum nondum deferere possum, nisi antea monuerim, in Nostro fortasse alio in loco 1) insertum fuisse illum, et, vt mihi videtur, in parte illa fungosa supra penem; et tunc per illum nutritio et circuius sanguinis vtique essent peracti; quod tamen ita accipiendum cupio, vt quidem non strenue defendendum putem, sed tantummodo coniecturæ loco esse velim.

EXCRESCENTIAE CARNOSAE VBERIOR DESCRIPTIO.

Regionem et structuram huius excrescentiæ si perlustro, eam esse intelligo, in qua
gland-

1) Huic coniecturæ fauet Cl. Iuveni obs. de infante monstruoso inserta Journal de Medicine, Chirurgie &c. par M. van der Monde T. XIV. p. 244. qui loco partium ossæarum verticis ligamento cutaneo, membranoso, carnosio, vasculosoque fuit instructus, quod tanquam funiculus umbilicalis, qui defecit, in centrum placentæ fuit insertum.

glandula prostatica collocata esse solet, ideoque hoc corpusculum, mutata forma ex abdomine prominens atque protrusum, glandulam ipsam fuisse, his potissimum rationibus certior factus credo. Structura siquidem eius glandulosa atque spongiosa erat, et tantum robusta illa membrana orbata conspiciebatur, quae proprie prostaticam solet cingere, atque ob luxuriam m) siue succi nutritii abundantiam, in hanc regionem delata, non solum maiorem excreuerat in molem, quam in statu naturali; sed etiam ob virtutis plasticae errorem extra locum suum consuetum, et integumenta communia, erat non solum propulsa, sed etiam denudata. In utroque versus inguina latere erat paululum depressa, atque sulco in longitudinem deorsum interstincta atque notata, qui haud dubie eius cohaesionem ac concretionem cum vesica urinaria, cuius portiuncula quoque ex abdomine protracta erat, indicare videbatur, atque ante oculos ponere. Foraminula duo in lateribus illis conspicua me praeterea dubitare non sinunt, hanc excrecentiam arcte cum vesica urinaria cohaesisse; atque in vnum cum illa

D 3

coa-

m) Ex simili causa monstra quoque in regno vegetabili procreantur, quorum exempla collegit Phil. Jac. Schlotterbeccius in schediasmate botanico de monstris plantarum, inserto Actis Helueticis physico-mathematico-anatomico-botanico-medici Vol. II. p. 3. sqq.

conluisse corpus, quoniam non solum ex iis stillabat vrina guttatim, quam puer pro lubita, paruo forcipe admoto, et foraminulis paulisper dilatatis, prouocare, atque exprimere poterat; sed etiam simul liquor exstillabat prostatico liquori admodum similis, qui suspicari iubet ad haec foraminula ductus transiisse excretorios illius glandulae, qui more consueto ex cauernulis in vrethram sese excernerent; ob defectum autem vrethrae, eiusque saltem obstructionem, vti paulo post videbimus, ad haec foraminula commearent. Insolitas autem vias interdum ingreditur natura in excretionibus procurandis in vniuersum, et sigillatim in excretionibus vrinae n); si quacumque demum de causa viae ordinariae sunt praeclusae obturataeque.

DE

n) Cf. Th. Bartholini histor. anatomic. rarior. cent. I. qui de monstroso viro refert, eum lotium ex pila quadam fungosa circa locum vmbilici absentis proruberante, velut per spongiam stillando reddidisse, et pro lubitu, veluti lac ex papillis expressisse. Horstius in ep. med. f. 19. narrat feminam ex vulnere pudendi partes clausas habente, per triennium singulis diebus materiam aqueam per vomitum eiecisse. Platerus in Obs. L. II, et III, producit exempla, apud multos vrinam pene absumpto ex vlcere prodiisse. Beniuuenius Obs. c. 7. ex ano euacuatam vrinam tradit. Ruf. Ephes. de renum affectibus obseruauit quemdam, qui duodecim annis reddiderat vrinam per intestinum longanonem,

DE PENIS FORMA SINGVLARI.

Sit castis mentibus, precor, honos, dum ordinis me ad descriptionem penis ducit ratio, qui, quum inter res naturales locum sibi vindicet, mihi tritum illud prouerbium; naturalia non sunt turpia, defendendi causa proferre concedit. Anatomicis ex regulis illum examinare iam non opus est, et pusillam eius formam, qua ad nanos pumilionesque refertur, quoque perspicue tradidimus. Illustrandae tantummodo rei gratia quaedam addere placet. Primum enim et nimium et parum fecisse interdum naturam exempla comprobant. Priapos enim producere naturam, antiquitates testantur, duplicem vero penem non solum Iulius Obsequens o) prodiisse commemorat, sed etiam quaedam exempla laudat Bartholinus p) et testes, vt veritas constet, sistit patrem suum, qui Bononiae talem fuisse refert, et Schumacherum, qui eiusmodi Priapi vidit nepotulum. At vnde talis oriatur differentia ex causis supra iam allatis potest definiri; videlicet ex succi nutritii abundantia, aut defectu, fibrarumque minus recto posito, &c. et non opus est confugere ad illud: virorum partes genitales vmbilici proportionem imitari ac referre, et inter has partes intercedere aliquam sympathiam, communionem, atque

D 4. con-

o) de prodigiis, c. 10.

p) Histor anat. rar. Cent. IV. hist, 22. p. 269. sq.

conuenientiam q), adeo vt eminentior. vmbi-
cus, longiorem, depressior autem minorem
colem indicet, quae, si vera sunt, nullus vmbi-
licus in Nostro, etiam absentiam penis notabit,
cuius tamen contrarium sensibus percepimus
oculisque vidimus. Nihilo tamen secius hanc
ob causam obstetricibus mandatum fuisse legi-
mus r), vt aequa eminentiae longitudine in-
fantibus vmbilicum praecedant. Repudiamus
haec merito tanquam fabulosa atque inepta
commenta, nugaeque aniles, potius nos ob-
strictos esse putamus, de pene clauso aliquam
subiicere animaduersionem. Vitio hoc labo-
rantes a natiuitate vocantur, imperforati et
ἀτρήτοι, et vitium illud non solum in geni-
talibus inueniri partibus, sed etiam in ano,
iam dudum prodidit Aristoteles s), talesque
monstris adnumeravit: verum etiam sexus
sequior t) interdum huic vitio obnoxius est.
Du-

q) Vide Elsholtium in Anthropometria, c. 24.

r) Vide Erotem s. Trotulam de morb. mul. c.
18 ligetur vmbilicus tribus digitis a ventre
mensuratis, quia secundum retentionem vmbi-
lici erit virga virilis maior, vel minor.

s) Arist. de gener. anim. IV. 4. ab hac diuersa
est imperforatio, ob vlcus, ob tumorem, aut
relictam cicatricem, quae constituit phimo-
seos speciem.

t) V. Gorraeus in def. med. p. 62. "*Ατρήτοι*
dicuntur tam viri quam mulieres, quibus anus
aut genitalia perforata non sunt, siue id ex
natura

Duplici autem modo fieri solet hoc vitium, primum, si praeputium ipsum coaluerit, et deinde si penis glandisque vrethra sit obstructa clausaque penitus. Qui posterior lusus naturae penes Nostrum erat. Similia exempla exstant in medicorum scriptis, quorum duo tantum proponere iuuat. Beniuenius u) etenim scriptum reliquit, se nouisse Pauli Bonini filium, glande colis clausa natum, qui paulo infra eam, itinere patefacto, vrinam reddiderit. Et Amatus Lusitanus x), de puero quodam verba facit, cui nullum in glande foraminis vestigium apparuit; verum prope testes, ad ipsius penis radices, meatum a natura apertum fuisse tradit, per quem affatim vrinam reddiderit. Certe ouum non potest esse ouo similius quam hae historiae. Adeo diligenter natura compensat vnus rei absentiam simili quadam, et numquam magis aequa, quam quum maxime videatur esse iniqua. Nondum autem his rite perpensis putamus nos consilio nostro satisfecisse; animum enim nostrum multae res subeunt, quae hac occasione paulo clarius sunt disquirendae, et quae fortasse etiam lectoribus nostris, lecta hac hi-

D 5

storia

natura sit, siue ex morbo acciderit, carne vel membrana supercrescente, et meatum obstruente.

u) De abditis morborum causis, cap. 7.

x) In centur. I. curat. 25.

storia, animaduersionibusque nostris, in mentem venerunt. Itaque paucis illis immorabimur. Quaeritur enim

I. AN ADULESCENS NOSTER SENTIAT VENEREOS STIMVLOS?

Grauisssimis de causis affirmare tenemur, adolescentem nostrum non prorsus immunem fuisse a libidinis stimulis, quum enim quoad reliquas partes corporis integer atque sanus esset, omnesque corporis ipsius functiones rite succederent, et ille pubescere inceperat, statuere possumus, etiam ipsis in vasis spermaticis elaboratum esse semen. Testes vero fide dignissimos huius rei ipsos testes adolescentis sanos, integros; atque pro aetatis ratione maiores amplioresque, nominare possumus. Iam vero, si vera sunt quae dicuntur, testes grandiores, et ampliora vasa spermatica libidinis excessum declarare, quia videlicet prolifici sunt capaciores humoris, atque etiam sanguinem melius subigunt, spiritusque alacriores et semen vberius generant, omnino res confecta esse videtur. Accedit aliud argumentum ex Ioh. Bened. Sinibaldo y) depromptum, scribente: aetetas omnium esse salacissimas, quia sanguis ad vterum confluens, et nunquam emissus, pruritus auget, et cupidinem inflamat, quam quidem rationem et ad sexum

y) In Geneantropiae L. IV. Tract. c. 12 p. 440.

sexum potiolem applicandam esse quilibet videt, quum seminis et sanguinis copia ad partes genitales confluens idem efficere debeat. Quam quidem rationem eo lubentius admittimus, quo magis eam ad rem nostram probandam aptam accommodatamque inuenimus, et consentientem nobiscum habemus Th. Bartholinum 2) de viro sine pene et. podice differentem, eum cetera sanum, nec feminas fuisse auersatum. Certiores autem nos reddidit aliud phaenomenon, quoties enim hunc vidimus et nosmet ipsi adulescentem, aliiue eum viderunt, toties erectum fuit membrum luculentissimo indicio, eum libenter fuisse appetiturum, si fieri potuisset, quod natura negauerat.

2. AN HVIC CONFORMATIONI MEDELA ADHIBERI, ET QVA RATIONE, POTVERIT?

Quaedam quidem excrescentiae et monstrosae conformationes manu quidem et ferro curantur, sic enim labium leporinum, naevi quidam materni, glandulae cutaneae in maiorem molem excretae, digitorum excrescentiae sectione absumentur; et quaedam admittunt absque detrimento extirpationem; sed in nostro talis medela neque tuta, neque salutifera fuisset, et ob vasorum directionem,

et

2) Hist. anatom. rar. Cent. I. hist. 65. p. 115.

et ob functiones his partibus concessas, et ob periculum hæmorrhagiarum lethaliū. Ad penem quod attinet, ille fortasse aliquam curationem admisisset, nisi eius paruitas veta- ret. Nos enim non latet genitale illud mem- brum absque periculo circumcidi, atque etiam in lue venerea manu chirurgica sæpenumero tractari, itaque ad eundem modum etiam clausus et imperforatus penis potest aperiri at- que perforari. Huius ipsius methodi me- minit Hieronymus Mercurialis a), eam ab Abulcasi commendatam laudatamque affir- mans, quam operæ pretium est, hac op- portunitate oblata, paucis describere. Prac- cipit autem ignito ferro glandis perforatio- nem facere, eo præprimis consilio, vt lar- gior sanguinis effluxus compescatur, et vul- nus ipsum adipiscatur duriores cicatricem, ne denuo coalescat. Deinde foramini plum- pea, vel argentea immittenda erit fistula, ibi- que detinenda tandiu, donec vulnus con- straxerit callum. Caeterum tam ante quam post manum chirurgicam admotam exquisita, tenuis ac conueniens diaeta est præscribenda obseruandaque, ne propter intensum dolo- rem in partibus exquisitissimo sensu præditis, excitatum, et ob ignem admotum, vulnus- que factum; illa pars inflammationem conci- piat, perdatur, atque simul homo in vitæ incurrat discrimen. Neque hanc medendi

a) De morbis puerorum L. I. p. 40.

rationem suaferim, quum anceps sit et periculosa, aequae ac inutilis, quum breuitas ipsius phalli tolli non potuerit; neque consilium Fallopii b) placet, qui iubet breuitati sic occurrere, ut producat, extendatur, atque omnia remoueantur studiosius impedimenta, iustae magnitudini opposita. Admodum tamen vereor, si etiam aliqua spes restitutionis in integrum fuerit, ne admissurus sit medelam adulescens, quum illa monstruosa conformatio ipsi sit proficua, et de illo, bono tamen sensu, dici possit, se corporis facere quaeritum, opes enim corradere solet atque reponere, ut habeat, de quibus in posterum uiuat, quod nec nos improbamus.

3. AN MORBI EX HAC MONSTROSA CONFORMATIONE METVENDI?

Ambabus amplectimur manibus, quae Pitsch, de Gorter et Gottlob, Henr. Troschel c) statuunt, morbos ex alieno situ partium abdominis oriri; constat enim vario modo errores in situ partium fieri; etenim solida

b) In L. de decoratione, c. 17. in quo de membrorum breuitate, et primo de colis longitudine docte tractat, atque fusius ea recenset, quae hanc curtam rei domesticae supellestilem possunt protendere.

c) Vide dissert. de morbis ex alieno situ partium abdominis, Traiecti ad Viadrum 1754.

lida corporis humani situ peccant, aequae ac fluida, quae haud raro locum alias insolitum occupant, vel tandem peregrina corpora in nostro corpore reperta, animale turbant oeconomiam atque peruertunt. Suffragamur quoque Troschelio, adiicienti de monstroso situ distinctiones hasce, illum videlicet esse absolute lethalem omnemque curam respicientem, et non absolute lethalem, in quo naturae aliquatenus succurri potest, et in hypothetice lethalem, ubi accuratissima prophylaxis est necessaria, ne imposterum symptomata nimis fiant molesta, sed potius mitigentur, aut si fieri possit, prorsus tollantur. Apud Nostrum tantummodo extrema morborum classis in censum potest venire; nam situs partium temporis progressu admittere locumque concedere potest ischuriae, dysuriae, stranguriae, calculis, herniis, vlceribus, inflammationibus, quae tandem gangraena aut sphacelo finiuntur. Per id tempus, quo inter nos adolescentulus est commoratus, et quoties eum vidimus, studiosissimum illum in diaeta fuisse cognouimus, atque adeo seuerum, ut in itinere faciundo, ne hernias et inflammationes sibi contraheret, se neque rheda neque equis uti, sed pedibus incedere solere, ingenue professus sit, addendo hanc curam suae sanitatis ab ipso exigere rationem, ne morbi ingruant eumque laceissent, quos ob constitutionem corporis debeat metuere.

4. AN MONSTRÁ ET ADVLESCENS NOSTER DIV VIVERE QVÉANT?

Quam plurimi cum Aristotele d) crediderunt, monstra non posse diu vivere, quia experientia duce cognoverunt vitam breviorē mensuris esse concessam, et deinde quia signa longaevis hominibus propria penes illa non reperiantur, tandemque quia illa conformatio monstruosa praedisponat ea ad morbos varii generis, atque adeo mortem ipsam propterea accelerare iubeat. Quantum equidem scio, ne vllum quidem exemplum longaeui cuiusdam monstri vllibi litteris est consignatum, neque memini me aliquid de eo vllibi legere; igitur argumentis omnem fidem habendam esse censeo de breuitate vitae monstrorum, quod fatum Nostro quoque suo tempore filum abrumpet vitae.

EPILOGVS.

Addi possent plures quaestiones v. c. an monstra sint exponenda, quem morem apud Spartanos obtinuisse legimus, penes quos Lycurgi lege fuit sancitum, vt puer mancus, deformis, aliaque monstra, in loca vasta et
prae-

d) In Historia anim. VIII. 12. Zacchias, L. 7: tit. 1. qu. 2. n. 19. quamuis autem monstra plurima citius intereant, tamen sunt exempla in promptu monstrorum hominum, qui per plures vixerunt annos. v. Bartholin. cent. 1. obs. 66.

praerupta exponerentur, vel in vltimas terrarum ablegarentur oras; vel, quod Legibus Romuli ab Vrbe Roma condita constitutum fuisse ferunt, vt fetus monstri formam prae se ferens, mox a partu in flumen, aut mare proiiceretur, pro cuius expiatione, a ter Nouenis Virginibus carmen per vrbem canebatur e), deinde Iunoni donum ferebatur, vel an ipsa monstra sacra lauacro sint initianda; quas quidem et similes quaestiones eo libentius omittimus, quia ad nostram historiam illustrandam nihil conferunt, et postrema imprimis theologis discutienda relinqui possit ac debeat, quaedam autem de illa legere cupidos ablegamus ad Michaellem Boudewyns f) qui accuratius in hanc inquisiuit quaestionem.

c) Vide Alexandr. ab. Alexandro Genial. Dier. L. II. c. 15. et L. V. c. 27. Quaeritur tamen an monstra interficere liceat? Affirmant Menochius de arbitrariis iudicium qu. L. II. n. 28. sqq. Weinrich de ortu monstorum c. 41. Zacchias l. 7. tit. 1. qu. 1. n. 12. Weber de iure monstorum §. 10. Sed Mich. Alberti in system. Iprud. med. c. 5. §. 19. p. 117. distinctionem hanc admittit, si de homine aut ex imaginatione genitum fuerit, tunc non esse occidendum etsi pars tantummodo laborat.

f) In ventilabro medico-theologico Part. II. Qu. 21. p. 427. sqq. Zacchias, l. c. n. 10. et qu. 4. n. 3. Boehmer in Iure eccl. I. 3. tit. 42. n. 10. aliique.

CONRADI GESNERI

LIBELLVS

DE LACTE

ET

OPERIBVS LACTARIIS

PHILOLOGVS PARITER AC MEDICVS

CVM EPISTOLA

AD

IACOBVM AVIENVM

DE

MONTIVM ADMIRATIONE

ITERVM EDIDIT

PRAEFATIONEM INDICEMQVE

ADIECIT.

IOHANNES GEORGIUS FRIDERICVS FRANZIUS

LIPSIAE

SVMPTV IOHANNIS GABRIELIS BVESCHELII,

A. C. CMDCCCLXXVII.

P R A E F A T I O.

Lactea ubertate refertum CONRADI
GESNERI de lacte operibusque
lactariis libellum, per plurimos hucus-
que latentem annos, primum enim Tiguri
A. R. S. MDXLI apud Christophorum Fro-
schouerum prodierat, ex puluere et tenebris
quasi eruere ac protrahere, in aprico ponere ac
iterum eiulgare voluimus, eum maxime in
finem, ut amicos ipsi conciliemus quamplurimos,
comparemusque beniuolos lectores, cognoscentes
ac intelligentes ex veteribus auctoribus aequae ac
medicis, viuis illis limpidisque omnis verae eru-
ditionis fontibus, atque magnis doctrinae cuius-
cunque inexhaustisque thesauris, rigandos esse
animos eorum ditandosque, qui in literarum
* 2 studiis

Studiis cum laude utilitateque versari cupiant. Sane nos quam felicissimos censebimus, si libello hoc euulgando commendandoque, quamuis nostra non indigere videatur commendatione, cum elegantia pariter sua aequae ac copia rerum alluciat ad se ultro, trahat, rapiatque animos, in multis literarum elegantiorum, quarum sine ope ne vlla quidem doctrina perfici potest, accenderemus amorem, in quamplurimis autem illam iam pridem accensum alendo augendoque integrum atque constantem conseruaremus. Quilibet ex paulo curatiori scriptiunculae GESNERI lectione intellet et perspiciet, literarum elegantiorum, quarum tanta, ut maiore cogitari quidem possit, est praestantia, medico praeprimis, ultra vulgarem artis salutaris cognitionem qui cupiat sapere, notitiam esse utilem, proficuum atque necessariam, cum manu quasi liberali ac fida indefessos sui ducat amicos ad maximas delicias et voluptates mulcentes in amplissimo hoc literarum vndequaue fusas campo, quarum decerpendarum ac fruendarum copia non animus solum humanus oblectari, alique exsatiari potest penitus; sed ita quoque de veritate reddi certus confirmatusque, nulli ut prorsus relinquatur amplius dubitationi locus.

Sed

Sed et alia ultro sese nobis offert utilitas ex hoc libello procul dubio non protinus expectanda; sed certissime speranda; haec videlicet, maiorum nostrorum, qui quoque sensum veri bonique, (ex Aesthetica uti recentiorum quidam scriptorum opinantur optime hodie capiendum,) perceperunt, scripta non alto esse spernenda supercilio, prouti a multis fieri assolet, qui sibi ipsis solum sapere videntur, et recentiorum tantum libros, quam maxime etiam utiles, legendos censent; sed quoque diligenter consulenda atque accurate perlustranda. Re enim edocemur ipsa eos quoque veritatis sensisse dulcedinem, aequae ac argumentorum ipsam obfirmantium gravitatem, quibus nihil gratius iucundiusque homini doctrinae cupido obuenire, atque nihil magis ad assensum extorquendum cogere queat. Tunc enim manibus, GESNERI libellum nostris tenentibus, sese nobis forte obtulit commentatio WALTHERI de butyro cum praefatione MATTH. GEORGII PFANNI de lactis usu Erlangae An. MDCCLI typis expressa, ex qua conferendo eam cum scripto Gesneriano apparebat, veritatem unam eandemque semper fuisse, et viros nostrorum temporum eruditos ea paene dixisse, quae

a maioribus quoque prodita essent, literisque mandata. Neque aliter sensisse feminam illam genere et literarum doctrina nobilitatam, Florentiis degentem, ARGENTINAM BARDIAM de CŌNTI de VERNIO, natam BVONIAM, quippe quae commentarios edidit perelegantes, de columbis, oliuis, lactucis, butyro, caseo, &c. augurari possumus, quum vir Celeber. atque Excellent. BERNOVLLIVS, cuius fidendum tuto est iudicio acerrimo, non sine laude in Additamentis ad viri Celeb. et Consult. VOLCKMANNI Italiae descriptionem nuper recusis, auctis ac emendatis, meminerit. Multa quidem, quod equidem non negauerim, apud GESNERVM sunt, quae temporibus minus apta nostris videantur: atque accommodata, nihilo tamen secius ea reicienda aut exterminanda esse censeam, quum, qua via, quaque ratione veteres pro temporum, personarum, aetatum, terrae tractuum, regionum, in persanandis corporis humani morbis, aequae ac in conficiendis ad usum humani generis operibus lactariis ingressi sint, doceant; unde has hic inveniendi opportunitas diligenti atque attento Antiquitatum scrutatori non nisi gratissima esse poterit: quare et hac ratione neque utili-

utilitate sua destituetur prorsus omni, neque a lectoribus absque fructuum perceptione uberrimorum erit seponendus; siquidem exinde intellectus sit facillimum, qualia incrementa Hygiea nostris ceperit temporibus, et quam insigniter sit aucta emendata, curaque medica politior reddita ab iis, qui pluribus instructi praesidiis elegantissimis ad maiorem latiusque patentem pervenere notitiam. Verum et philologis usum haud contemnendum libellus iste affert, quare non immerito GESNERVS Philologum quoque dixisse arbitramur, et certo confidimus; quamplurimis enim veterum auctorum locis rite intelligendis, belle explicandis, atque egregie illustrandis inseruit, quo non solum fastidium ex minus recte intellectis verbis, aut paulo obscuriori modo propositis sententiis, abortum ac perceptum propellitur, sed etiam mirifice lectio eorum adiuuatur. Iusto sane longiorem huic scripto praefigerem praefationem, si in commemorandis utilitatibus omnibus, quibus animus recreandus est lectorum, multus esse vellem; sed pro instituti mei ratione satis me dixisse arbitror.

Claudite iam riuos, sat prata biberunt.

Hoc tantummodo addendum existimo, me hoc opusculo edendo non operis solum praeesse, sed pauca quaedam etiam de meo addere voluisse, ne nullo libellus additamento auctus prodiret. Unde et Indicem Sectionum et Rerum Verborumque adieci, ut maiorem forsitam ei conciliarem gratiam, et quibusdam prodessem, qui Indices consulturi de toto argumento libri disserere audeant. Gratissimum autem mihi ipsi hoc fore confirmo, si meum consilium meaque opera qualiscunque quamplurimis non displicuerit lectoribus. Scr. Lips. d. XIV. Iulii A. R. S. MDCCLXXVII.

CLARISSIMO VIRO

D. IACOBO AVIENO

CONRADVS GESNERVS, MEDICVS

S. D. P.

Constitui posthac, Auiene doctissime, quam diu mihi vita diuinitus concessa fuerit, quotannis montes aliquos, aut saltem vnum conscendere, cum in suo vigore plantae sunt, partim earum cognitionis, partim honesti corporis exercitii, animique delectationis, gratia. Quanta enim voluptas, quanta sunt putas animi, vt par est affecti, deliciae, montium moles immensa spectando admirari, et caput tamquam inter nubes attollere? Nescio quo pacto altitudine stupenda mens percellitur, rapiturque in summi illius architecti considerationem. Quibus vero socors est animus, nihil mirantur, domi torpent, non prodeunt in mundi theatrum, latitant in angulo vt glires per hiemem, non cogitant hominum genus in mundo constitutum esse, vt ex eius miraculis maius quidpiam, summum ipsum colligeret numen.

Tanta laborant ignavia, vt tamquam sues
semper in terram aspiciant, numquam ore
sublimi coelum intueantur, *erectos numquam
tollant ad sidera vultus.* Voluentur igitur
illi in luto, lucro et illiberabilibus studiis
attoniti iaceant. Sapientiae studiosi per-
gent terrestris huius paradisi spectacula cor-
poreis animique oculis contemplari: inter
quae minime postrema sunt, edita praeru-
ptaque montium fastigia, inaccessa praeci-
pitia, ad coelum tendens laterum immani-
tas, rupes arduae, opacae syluae. Quaeso
te, quae res est, vt sapientissimi viri Gry-
naei nostri verbis vtar, quo minus cumula-
tum saxetum tantum, tantae vastitatis pon-
dus, cedente semper soli mollitia, in ima
(quo etiam suapte natura vergit) assidue
subsidente non condatur? praesertim nus-
quam, quam ad illorum radices, teneriore
aut paludosiore terra: vt vel immensae
profunditatis fundamenta esse oporteat: vel
sic, quemadmodum radices arborum, latif-
sime spargi. Quid quod saepe, veluti in-
dustria, sic pendent scopuli, vt nulla vi pro-
hiberi, minans tot frustra seculis ruina, pos-
se videatur? Et quem in vsum ista sese:
tanta fastigia tollunt? In his nempe forni-
cibus:

cibus, illa mox tanto cum agmine erumpens aquae perennitas concipitur, dum inclusus intra laterum caua spiritus, repercussu gelido in guttas assidue destillat: quae mox corriuatae, fontes iam assiduitate fiunt, lacubus, stagnis, fluminibus abunde tantam aquarum vim suppeditantes. Ecce tantum beneficium molibus istis debemus, abdito intus tam stupendo naturae miraculo. Caeteri vero minores iam, vel spacia, tumore collium apricorum, terrae planis in alios vsus absumptis, largiora praebent: vel mundi latus infestum, tamquam vallum oppositum arcent: plerumque cursus fluminum in proximos campos auertunt, riuantque: haud raro etiam ferramenta suppeditant: supellectilem non solum colendis agris, moenibusque condendis, ligna, faxa, ferrum: sed tractandis negotiis, argentum, aurum. Haec Grynaeus in suis annotationibus in Aristotelis librum de mundo: cuius ego viri iudicium, ac orationem cum faciam maximi, et vt maxime philosophica in primis amplectar, apud te recitare malui, quam meis verbis ineptius agere, quibus si iterum ad montes paucis redeant, veniam dabis.

Inquam igitur inimicum esse naturae, quisquis non magna contemplatione dignissimos esse montes excelsos iudicauerit. Certe altitudo montium editiorum iam inferiorem sortem superasse videtur, nostrasque tempestates effugisse, tamquam in alio mundo sita. Non eadem illic potentissimi solis, non aëris et ventorum vis. Durant perpetuum niues, res mollissima vel digitorum tactu diffuens, nullos ardoris, aestusque solaris impetus curat: neque tempus fugit, sed potius in durissimam glaciem, perpetuamque crySTALLUM gelatur. Olympi vertex inscriptas cineri literas post annum quoque repraesentat. Quis animalium varietates, et pabula alta ferarum in montibus, satis recenscat? Quicquid aliis in locis sparsim et parce natura profert, id in montibus affatim ac vniuersim tamquam in cumulo quodam monstrat, porrigit, explicat, et ob oculos omnem thesaurum, omnia sua κειμήλια ponit. Itaque omnium elementorum, naturaeque varietatis admiratio summa continetur montibus. In his est videre πελώριον ἄχθος ἀρούρης, velut ostentante natura, et virium suarum periculum faciente, tantum pondus tam altum

altum eleuando, quod tamen vltro semper grauissimoque nixu deorsum labascit. Hinc scaturigines aquarum largissimae, quae satis orbi sunt irrigando. Saepe lacus in cacuminibus sunt, tamquam ludat gestiatque natura e profundissimis specuum puteis liquorem procul sursum attrahere. Aerem vero longe lateque fustum est circumspicere, eundem montanis aquarum attenuatis vaporibus ali et augeri. Est quando cauis inclusus antris terraemotus ciet eosque nonnullis in locis perpetuos. Inest etiam ignis, cuius opera intus metalla tamquam artificis, fabricantur. Alibi salubrium thermarum fontes igneam praesentiam testantur, quod plurimis Heluetiae nostrae locis fit. Et vbi flammae prorumpunt, vt in Aetna, Vesuuio, et monte iuxta Gratianopolim. In aliis autem licet indicium sui nullum faciat, latet tamen in penetralibus ignis. Nam cur montes non longa seculorum serie subsidunt, nullis tempestatibus, quibus obnoxii sunt perpetuo, non aquis imbrium torrentibus absumuntur? Nimirum ignis causa, quae tum generationis montium, tum perdurationis eadem est, quod Philonis philosophi testi-

monio probatur. Quum etenim natura ignita in terra condita sursum versus rapitur vi naturali, ad proprium locum tendit, ac si quantum sit cunque spiraculum nacta, sublime rapit secum multum terrenae substantiae, (quod in Aetnae crateribus apparet) et quam potest plurimum. Simul ac vero terra ipsa eruperit, fertur compendiosa via. Ea porro terrena natura ignem subsequi erumpentem coacta, ad altitudinem multam assurgens, in arctum contrahitur, ac tandem in verticem desinit muceonatum, igneam naturam imitando. Siquidem tunc necesse est, ut leuissima natura et grauissima, quae sunt aduersariae, inter se conflictentur, cum vtraque in locum suum suoapte nutu vrgeatur, contraque alterius violentiam altrinsecus distrahatur. Proinde natura ignea terram sublimem secum rapiens, deorsum vergere cogitur terreno degrauante: terra vero in infinium libramento suo depressa, contraque ab igne suspensa, qui suamet ipse sponte sublime attollitur, vix tandem ipsa a praeualente potentia atque subleuatrice euiecta, sursum in sedes ignis protruditur, atque ibi consistit. Hoc pacto
ignis

ignis habitus est montium, ut loquebantur Stoici, hoc est, vinculum quo cohibentur, quod usque quaque intentum, a medio incipiens ad extrema usque pertinet. Itaque cum omnium elementorum et totius naturae vis his sese cumulatissime prodat, non mirum veteres diuinitatem quandam in montibus admiratos esse, ac proinde monticolas multos deos sibi finxisse, ut Faunos, Satyros, Pana, quibus caprinos pedes addiderunt, semicapros, *αἰγοπόδας* et *τραγοσκελεῖς* appellantes, ob hirtam montium asperitatem, et quod haec animalia montanis pascuis delectentur. Eosdem terrores authorum habuerunt, quod ex huiusmodi sylvestrium ac editissimorum locorum contemplatione, nescio quis maior, quam qualem incutiunt res humanae, stupor animis oboriatur. Praecipue vero Pan montium incola vniuersi significationem habet: cuius, ut dixi, primariae partes montium insunt, oriuntur inde, ibi vim suam exserunt copiosissime. Quare pineo quoque ferto redimitus est Pan, quod pinus montanum quidpiam, sylvestre, magnificumque polliceatur. Eius filium Bucolionem faciunt, qui bouum pascua pri-

primus docuerit. Omnia nympharum
 antiquitus existimata numina in diuersis
 montium recessibus est inuenire, ὄρεάδας,
 ἀλσιήτιδας, ἐλειονίμους, ὑδριάδας, κρηνίδας,
 ἐπιποταμίδας, λιμνάδας, ναϊάδας, λειμωνι-
 άδας, ἐπιμηλίδας, δρυάδας, ἀμαδρυάδας.
 Mōntes amat Diana venatrix. Bicipitem
 Parnassum et Heliconis amoenitates, Aeo-
 numque et Pieriae cacumina sequuntur
 Musae. Haec quamquam fabulosa sint,
 veri tamen nucleum suis inuolucris tegunt.
 Porro (vt redeam vnde digressus sum)
 quam ob causam nullum aevi damnum
 montes decrescendo experiantur, et quae
 sit enascentium ratio plane ignorant, qui
 dicere non verentur, ipsorum naturam ni-
 hil quidquam ab arborum differre. Nam
 vt illae temporum vicibus amitiunt folia,
 alternisque repubescunt, eodem modo
 etiam montium partes quasdam abrumpi,
 et quasdam vicissim adnasci, tametsi non
 nisi longinquitate temporis agnatio haec
 innotescat, idcirco quod arbores natura ce-
 leriore praeditae, incrementum suum cito
 capiant, montes vero tardiore. Inde fieri
 vt enatae eorum partes vix sensu hominum
 percipiantur, nec nisi longo tempore

Isto.

Istos igitur cum sua sententia relinquo. Sed quid est quod montes tantis speluncarum atriis, tamquam domiciliis quibusdam, quæ non sine operosa industria videntur exstructa, cauari apparent? An torrentes aquarum olim sibi illac viam vi fecerunt, terra secum et rupibus raptis? An ab initio, ignis motu tellure inæqualiter sursum iactata, forte lateribus conuexis medius inanis relictus est locus? An deinceps suprema petens ignis, quod obstabat, id rarefecit? An vero terraemotibus, quibus toties infestantur, partes ictæ fatiscunt hiantque? Illud quoque non caret miraculo, quod montium fundamenta sint mollia, et leuia, si cacuminibus conferantur, quorum fere siliceum ingens pondus est. Nimirum aqua defluens molliores efficit pedes, qui neque solis neque ventorum vim admodum sentiunt. Vertex soli ventisque obnoxius exsiccatur, quidquid humidum est defluit, ipsum relinquens aridum: percolatis igitur leuioribus et aqueis partibus, quidquid durum est, crassum, et maxime terrestre, id solum superest, quod deinde siue frigorum vi, siue caloris vehementia (quæ in duris solidisque maior est) nimirum ab in-

**

sito

sito igne lapidescit: qui perparum in partes inferiores et circumiacentes, plurimum in caput agit per suam pyramidis figuram. Cur igitur niues in fastigiis durant, liquantur circum latera et radices? Infimus aer radiis phoebe refractis calfit, soluitque niues, non autem ad caput usque pertingit reciprocatio illa geminatis in se radiis. At cur non a nativo illo igne liquefiunt, qui potissimum in verticem agit? Terminatur vis ignis paulo infra summitatem (aliter emergeret vt in ardentibus montium) habetque sibi terram, et saxa densissima velut operculum, quod non penetrat conus ignis iam velut in summum nimium attenuatus, ac imbecillus, terram autem grauiori solidiorique opprimente. Ita finem suum citra summum habet: niues autem aere frigido, humidis gelidisque vaporibus velut aluntur et permanent.

Vnde fit quod montosa loca sylvarum sint feracia? Quoniam alimenti copiam habent, scilicet aquarum scaturiginem, frequentiam imbrium, et niuis multitudinem, quae quidem magnopere prodest, cum paulatim colliquescens subeat solum, nec

vniuersus humor influxu corruens vnico
 dilabatur. Ita enim et terra fermentari
 optime potest, calore circumobcluso atque
 coercito. Quippe forinsecò constipatu,
 compressuque frigoris calor internus augetur
 (quod in puteis hieme calidioribus patet)
 is radicibus attractus toti plantae distribu-
 tur. Accedit quod fere steriles sint, aut
 saltem non ita fructificando vt vrbanae luxu-
 rientur, quod multum ad vitae breuitatem
 facit. Neque morbis, Theophrasto teste,
 ut reliquae tentantur. Vnde tantam vim
 aquarum montes subministrant? Insitus
 ignis multos ciet vapores, qui cauis specu-
 bus concepti, cum exitum quaerunt, a fri-
 gore deprehensi densantur. Id quod in
 nostris etiam corporibus vsu venit, quae
 calfacta exercitiis halitus emittunt, mox ab
 aere frigidiusculo in sudoris guttas verten-
 dos. Idem contingit in vasis illis chymi-
 starum inuentis, quibus ignis vi exhalan-
 tes liquores eliciuntur. Permulta sunt alia,
 quorum gratia spectaculis montium supra
 modum capior, qui cum apud vos altissimi
 sint, ac praeter caetera, plantis, vt audio,
 foecundissimi, incessit me cupido eos inui-
 sendi, ad quod simul amicitia tua me inui-

tat. Ne tamen absque munere aliquo tantum amicum accederem, volui, quidquid ex tempore se mihi offerret de lacte et operibus lactariis a veteribus proditum, in tuam gratiam vtcumque conscribere. Videbatur enim non ineptum genti vestrae hoc argumentum, quorum magna pars lactarii sunt, variis lac cibariis accomodantes: e quorum numero habetur nobilis ille caseus rasilis, qui conditus aromaticis herbis, magnam gratiam apud externos meretur, ad quoscunque deferri solet. Condonabis autem si nullo ordine multa fuerint congesta, memor plerumque talem varietatem sine taedio legi. Vale Tiguri, mense Iunio, anno salutis humanae, 1541.

INDEX SECTIONVM.

D e lacte in vniuersum, eius generatione, opere lactario, variisque lactis generibus	I
Oxygala quomodo fiat. ex Columella	13
De eodem et butyro, ex Plinio	15
Differentia lactis ab anni temporibus	17
Ab ætatum differentiis	17
Differentia lactis ab animalibus	17
Lactis differentia ab habitu animalium	18
A pascuis	18
Quibus competat lac	19
De modo, mensura, ac tempore vtendi	21
Quibus lac obsit. Ex Galeno	22
De lactis decoctione	22
De lacte in genere	24
De his quæ cum lacte cibi gratia coquuntur	24
De lactis sero, ex Galeno	25
De butyro, ex Galeno	28
De caseo, ex Galeno	29
Medicamentum Galeni ex caseo antiquo ad callosos nodos podagrarum	30
De vi recentis casei, ex Galeno	30
Plura de butyro	31
De butyro, ex Dioscoride	31
Fuligo ex butyro, quomodo colligatur, ex Dioscoride	32
Ex Plinio de lactis vsu aduersus venena	33
Ex Dioscoride quædam de lacte, in superioribus minus explicata	34
De humano lacte	36

Aetius de cura tenesmi	38
Quomodo aluum fluxione laborantem curare oporteat	38
De lacte in grumos coacto	39
De coagulo	42
Galenus de coagulo	43
Iterum de caseo, e Dioscoride	44
Ex Varrone de re rustica	46
Palladius de caseo faciendo	48
Casei faciendi ratio, authore Columella	49
Berytius de caseo faciendo apud Constantinum Caesarem, quem doctissimus vir Ianus Cornarius nuper latinitate donavit, l. 18. c. 19	51
Probatio lactis, an aquam contineat. Ex eodem	53
Melcae praeparatio compendiaria. Paxami	58
Quid aphrogala.	60
De variis operibus lactariis	61
De his quae lactis vbertatem faciunt	77
De genitrice facultate lactis, ex Galeno.	79

LIBELLVS DE LACTE, OPERIBVSQVE LACTARIIS.

Lac succus maternus est, quo animalia nutriuntur, vt Grammatici definiunt. Medici vero excrementum benigni ac vtilis nutrimenti: vel alimentum exacte elaboratum esse dicunt. Alii, primum animalis nutrimentum, ex sanguinis alteratione factum. Alii, lac sanguis est concoctus, non corruptus, alborum in destinatis & frigidioribus animalis partibus assumens. Alimenti concoctio prima in ventriculo, secunda in hepate, tertia peragitur in venis. Venarum maxima est, quam cauam vocant, quae a gibba iecinoris exorta parte, sursum deorsumque dorsi vertebrae perrepat. Ab hac ceu trunco caeteris membris ramuli venarum distribuuntur. Quamuis autem potuisset natura ab eodem hoc stipite, vbi prope mammillas est recta & proxima via, ramos in ipsas propagare,

A gare,

gare, maluit diuerticulis vti. Primum enim dextrae cordis auriculae truncum illum insinuat, & per omnem thoracem eleuat, deinde iuxta iugulum & clauiculas bina satis magna vasa e vena caua, totidemque ex aorta arteria deorsum in mammillas remittit, quae illic anfractuosis multis ambagibus vt vitium capreoli circumaguntur, quod etiam in testibus, & cerebello in retiformi textu fit. Quorsum hi circuitus, immo labyrinthi? Voluit natura benignissima parens, vt longa ambitu (praesertim per pectus quod perpetuo motu calescit) sanguis diu in vasis moratus quam fieri posset elaboraretur absolutissime. Porro cum omne membrum quod attrahit naturali facultate alimentum suae substantiae quam simillimum reddere conetur, idem studium est mammillis, quarum essentia cum glandulosa sit albaque, concolor sibi lac efficit. Haud secus accidit in feminis genitalis elaboratione. Non autem solum vasa superne mammillis communicantur, sed alia etiam inferne ab utero sub cute ascendunt, quae menstrui sanguinis partem, vt copiosum lac habeatur, illuc deriuant. Videtur sane mihi natura ascensum vasis imperasse, ne crassus etiam et impurus sanguis sursum ferri posset, sed leuior duntaxat ac subtilior. Itaque quicquid feculentum est, subsidit in utero a partu expellendum. Prius enim mensstruus fluxus cohibetur, ne, quod vtile purissimumque foetus alimentum futurum est, simul cum corrupto effluat. Quod autem mediocriter se habet, ad mammillas fertur, vbi

coctum

coctum si quid labis inerat, exiit. Itaque Hipp. dixit γάλακτα εἶναι ἀδελφὰ ἐπιμηνίων, id est, lac cognatum esse mensibus. Haec de lacte, eius essentia, et generatione praefari libuit.

Lactarium opus, cibarium est quod ex lacte conficitur. Nam qui lacticia id genus hodie appellant, barbara et vulgari voce vtuntur. Nec quod nomen id in quodam Hieronymi libello legatur, argumento sit, receptum id a doctis fuisse: alioqui non constat Hieronymi sit nec ne opus illud. Lactarius est, qui cibos ex lacte parat. Spartianus in Heliogabali vita: Dulciarios (inquit) et lactarios tales habuit, vt quaecunque coqui de diuersis eduliis exhibuissent, vel structores vel pomarii, illi modo de dulcibus, modo de lactariis exhiberent. Idem, Coenas, inquit, Heliogabalum exhibuisse alia die de oleribus, alia de pomis, alia de dulciariis, alia de opere lactario. Lactes siue mesenterium Graecis dictum, siue gracilia pinguius intestina, siue peritonaeum et omentum interpreteris, certant enim Grammatici, nomen habent quod mollicie candoreque lac aemulentur. Plinius lib. 15. Ab hoc ventriculo lactes in oue et homine per quas labitur cibis. Lactaria herba, id est tithymallus, lactuca, et lactoris, liquore lacteo turgent, vnde nomina. Conciliat tamen lactuca in cibo quoque lactis vbertatem, cum sanguinem praec aliis holeribus plurimum optimumque gignat, nisi, quam par sit, frigidior esset. Lactescere dicitur quod in lac transit. Cicero libro 3.

DE LACTE ET

de natura: Omnis fere cibus matrum lactescere incipit. Plinius eodem verbo significauit lacte impleri. lib. 2. Asinae praegnantibus continuo lactescunt. Lactucinarum familia apud Romanos a lactucis appellata fuit. Lactat nutrix, lactatur et lactet infans, dum lac sugit. Idem ablactatur cum a lactis usu ad solidiores cibos remouetur. *Lactentia frumenta* Virg. lib. 1. Georg dixit, id est, lacte plena. Lactare per translationem significat aliquem inescare, blanditiis illicere decipiendum. Terent. in And. *Nisi me lactasses amantem spe producens.* Idem *Eorum animos lactas.* Lacteum vocatur quod ex lacte est. Quandoque candidum, suaue, succulentumque, vt colla lactea: et lacteus qui lacte alitur: Γαλαθηνόν id Graeci nominat, et ὑπομάζιον: Lactarium pistorem, ἰγαλακτοῦργον. Lacteus circulus Graecis γαλαξίας a colore nominatus est; de quo Naso cecinit:

*Est via sublimis coelo manifesta sereno,
Lactea nomen habet candore notabilis ipso.*

Galaxiam praeterea Graeci vocant pulstem hordeaceam cum lacte, eodemque nomine festum, in quo id genus edulii parabant. Γαλακτιᾶν est turgere lacte, vt mammillae solent grauidis. οὐθατα σφριγῶντα Pollux vocauit. Nam cum sine lacte turgent, fratrare vocatur, quod fit circa decimumquartum annum. Galactophagi, populi Scythiae sunt lacte visitantes. Columella lib. 13. Lac quibusdam nationibus frumenti expertibus visum commodat, ex qua

Nomadum Getarumque plurimi Galactorotae dicuntur. Γαλακτοποτῆν est lac potare. Γαλακτουχῆν, et γαλακτοτροφῆν lacte nutrire. Γάλα, id est, lac, dictum apud Graecos videtur, παρὰ τὸ καλὸν εἰς ἀνατροφὴν εἶναι, id est, quod pulchrum et gratum sit nutrimentum. Lac autem apud Latinos, a liciendo, quia admotis mammis infantis alliciuntur: aut quod ipsi sugendo id eliciant. Γαλακτοκόμος pastor est, qui lactis curam habet. Lac subducitur agnis apud Virgilium, hoc est emulgetur. Pressi copia lactis, apud eundem pro caseo. Galatea fuit nymp̄ha, Polyphemi Cyclopi amoris: cui nomen a lacteo candore inditum, ut etiam Galaxaerae. Sunt qui similiter Gallos a lactis colore nuncupatos velint. Nam montes & rigor coeli ab ea parte solis ardorem excludunt, ut eorum corpora non colorentur. Γαλακτῶδες appellatur, quod neque calidum neque frigidum est, sed tepidum ut lac. Latini videntur etiam egelidum appellare, ut docuit Cornarius, qui pro Graeca voce Latinis lactosum reddidit apud Galenum; qui saepe alibi tepidae caliditatis meminit, et aquosae tepiditatis, ut in atriplice, et cytiso.

Galacites lapis, quasi lactarium dixeris, succum ex se lacteum remittit, cinereus ei color, sapor dulcis. Morochthum quoque lapidem nonnulli a candore galaxiam, aut leucographida nominant. In Aegyptio nascitur. Utuntur eo lineariorum officinae ad candorem vestium, quo-

niam mollis est, et facillime diluitur. A verbo lacto, aliqui etiam delectio et oblecto deducunt.

Lactaria columna erat in foro boario, dicta quod ad eam infantes lacte alendos deferebant. Γαληνόν Graecia tranquillum et serenum indiget, quod nimirum instar lactis lenae et aequabile sit. Lactem eloquentiae flumen in Livio commendatur, quod eius oratio candida, pura nitidaque sit. Ορνίθων γάλα, hoc est gallinaceum lac, inter paroemias numeratur, in opulentos, et quibus omnium rerum copia suppetit. Aut de rebus inuentu raris, ideoque preciosis. Anaxagoras in physicis lac gallinaceum, album in ovis liquorem esse scriptum reliquit, quod Athenaeus secundo dipnosophistarum libro testatur. Lili flos coronarius, emaculatissimi omnium candoris, ob nobilitatem regius a quibusdam dictus, et Iunonis rosa; natus enim ex eius lacte dicitur, cum dormiente dea admoto vberibus eius Hercule, vago pueri et incerto suctu diuinum lac in terram decidisset. Nos hoc tetrasticho figmentum comprehendimus.

L I L I A,

*Dum puer Alcides diuinae fagus vbera suxit
Iunonis, dulci pressa sopore fuit:
Ambrosiumque alto lac destillauit Olympo
In terras fusum, Lilia nata sumus.*

Mart.

Meta lactis, est caseus ad formam metæ factus.

Fert

*Fert ille ceris cana cum suis mella,
Metamque lactis Saffinate de sylua.*

Camelinum ab hominis lacte dulcissimum, praecipue si ad vnam mensuram tres aquae addantur. Bos ante partum non lactescit, asina protinus. Pullo eius, vbi pingue pabulum est, biduo a partu maternum lac pressisse mortiferum: genusque morbi vocatur colostratio, et infantes colostrati, densato lacte in casei speciem. Ex proximo semper a partu colostrae fiunt: quae nisi admisceatur aqua, durecant in pumicem. Est autem colostrum, siue vt Plinius, colostrum, prima a partu spongiosa densitas lactis. Martialis:

*Surripuit pastor, quae non astantibus hoedis,
De primo matrum lacte colostrum damus.*

Theodorus Gaza pro coitu lactis quocumque, colostrum plerumque accipit: itemque pro eo, quod ab Aristotele trophalides appellantur. De colostro et Martialis poeta meminit, et Lucilius, et Plautus in Paenulo: Mea (inquit) colostrum, meum cor, meus molliculus caseus. Inter opera vero ganeae pretiosissimum ex lacte caput vocatum: quod Britanni atque Belgae cremorem lactis hodieque nominant. Conficitur et quae spuma lactis dicitur Insubriae, supra memorati cremoris aemula, quam Graeci aphrogala, vt inquit Aëtius, appellant.

Vtrinque dentatorum lac non coit. Tenuissimum Camelis, mox Equabus, crassissimum Asinae, vt coaguli vicem impleat. Omne lac

igne spissatur, frigore serescit. Spissatus igni pyriathes et pyrihepthon vocari a Graecis, author est Aëtius. Meminit et Iulius Pollux. Sicut spissatum coagulo pyctes, quod rustici nostri (scribit Hermolaus Barbarus) lac iuncatum a iunco et carice, aut quibus aliis segestribus inuoluitur, appellant. Athenaeus vero primum lac pyrihepthen et pyrihepthon tradit vocari. Photion primum lac a Graecis etiam pyos et pyon dici voluit: alioqui pyos et sanguis concretus est, quod et pus dicitur. Pulsem ex ovo et lacte oogala medici cognominant. Mulgere, lac est e mammis exprimere. Virg. lib. 3. Georg.

*Quod surgente die mulsero, horisque diurnis,
Nocte premunt.*

*Αμύλαιν idem Graecis innuit, et βδάλλειν. Vsurpatur etiam emulgeo. Colum. libro 8. Sed priusquam hoc fiat exiguum emulgendum est. Terentius in Phormione per translationem dixit: Emulsi argento senem, quod est, sine labore sustuli. Immulgeo Plinius vsus est: Fabulosum, inquit, arbitror de strigibus vbera eas infantium labris immulgere. Multra ipsum lac mulctum, vel ipsam lactis extractionem, vel vas in quod mulgetur, significat. Sed pro vase mulctrum quoque et mulctrale reperitur, apud Graecos πέλλα & ἀμολγύς. Virg. libro 3. Georg.

Hinc largi copia lactis.

*Quam magis exhausto spumauerit ubere
mulctra,*

*Lacta magis pressis manabunt ubera mammis.
Idem.*

Bis venit ad mulctram, binos alit ubere foetus.

Idem in Georg. implebunt mulctralea vascae.

Horat in Epod.

Illic iniussae veniunt ad mulctra capellae.

Idem a mulgeo caprimulgi dicti, quos Aristoteles αἰγοθήλας vocat. Aves sunt grandiores merulae aspectu, fures nocturni, interdiu enim visu carent. Intrant pastorum stabula, caprarumque vberibus aduolant; ob furtum lactis: qua iniuria vber emoritur, caprisque ita mulctis oboritur caecitas. πελλαντής, is dicitur qui mulget, aut ipsa mulctra, nempe vas pastorale, scaphiforme, latiore habens fundum, in quod emulgetur lac a verbo πελεκῶ, id est cultro quidpiam fabrico, vnde et πέλεκυς, id est securis instrumentum fabrile ad fecandum. A pel-la voce Graeca diminutiuum habetur πελλίς, a quo fieri potest latinos suam peluim mutuatos esse. Νυκτὸς ἀμολγὸν apud Homerum diuersimode exponunt: sunt qui tempus quo mulgentur oues, ut vespertinum aut matutinum crepusculum accipiant: sunt qui noctem intempestam, cum nullae pecudes mulgentur: alii denique aliter. Ἀμολγοί etiam per translationem nominantur, qui Rempublicam emulgent, et compilant. Coagulare lac, Graeci dicunt παγγύναε

γάλα, καὶ τρέφειν, καὶ συνιστάται. Occupari circa lac, eduliaque de lacte γαλουργεῖν et γαλακτουργεῖν; ut circa caseum τυρόκομεν; τυρόκνη vero et τυρόκνησις, instrumentum est coquinarium, quo foraminato caseus disteritur minutatim. Γαῦλος aut γαυλός idem est quod πέλλα, et σκαφίς, scilicet vasa ad mulgendum destinata. Epigrammata γαυλοῦς γλαγόπηγας cognominant, quod lac in ipsis coëat. Siquidem γλάγες pro γάλα poeticum est. Hinc γλαγερός et γλαγοίς, hoc est, lacteus; τυρόκομοιον, fiscella est in qua caseus servatur; τάλαρος, calathus, in quo coagulatur. Τάρσος et τάρρός, et κρεμάστρα, fiscillae sunt in quibus suspensus exiccatur. Namque τέρσειν est siccare. Interpres Odysseae Homericæ docet etiam ψυγὸν vel ψυκτῆρα idem esse quod καλαθίσκος, scilicet instrumentum in quo casei formantur, διότι ἐν αὐτοῖς ψύγεται τὸ γάλα. Μάζαν ἀμολγαίην Hesiodus postoralem et crassam matam nuncupavit. Calathum Servius interpretatur vas aeneum in quo lac, vel recens caseus distrahitur. Sed Quid. 4. Pastorum canit:

*Haec implet calatbos lento de vimine nexos,
Hinc diminutivum calathiscus extat.*

Fiscella, vas vimineum, aut ex iuncis, quo lac coagulatur, dum caseus exprimitur, vel in quo casei feruntur, Pollux τυρόφορεῖον appellat. Tib.

*Tunc fiscella levi detexta est vimine iunci,
Raraque per nexos est via facta sero.*

Huius

Huius aliud diminutivum fiscinula. Nam fiscina maior est, qua feruntur paleae, foenum, frondes, et id genus reliqua. Licebit qualum, et quasillum eodem sensu accipere. Festus: Calathos Graeci nos dicimus quasillos. Fiscelli vocitati sunt mollis casei appetitores, quemadmodum catillorum liguritores. Gallion herba nomea tulit, quod pro coagulo lacti sit, habet enim quandam acrimoniam, Galli musquetum minus indigetant, Germani *Megerkraut*, alii, *unser Frauenbetsstroh*. Aparine pastores vice coli vtuntur, pilos ex lacte auferentes, nimirum circumactis per lac foliis, quorum asperitas adeo tenax est, vt facile quicquid tetigerit apprehendat, nam et vestibus haeret praeter-euntium, ea causa *Φιλάνθρωπον* appellant, Vernacula lingua *Kleberkraut*, Gallice grateron dicitur.

Collacteus, *ὁμογάλακτος*, qui vno et eodem lacte nutritus est. Iuuenalis:

Quid dicat notae collactea Maurae

Naturae lac imitatur amygdalatum, quod tum ad delicias, tum ad sanitatis beneficium aetas nostra frequentissime parat. Amygdalae circiter librae pondus calida resoluuntur, vt facilius cortice spolientur, deinde cum pane excavato tunduntur. Tunsa ac dissolutae recenti aqua in cacabum per setaceum funduntur, et procul flamma in carbonibus agitatae cochleari propter fumum, coquuntur. Sacharis adicitur selibra. Parum cocturae amant. Liquidum enim hoc feru-

ferculum magis quam spissum placet. Sunt qui et aquam rosaceam addant. Anseris lac vocamus lingua vernacula, anserinum pingue lacti incoctum, saccharo visque passis adiectis: hoc inter lautelas recensetur. Libet huc ascribere versus aliquot ex 9. lib. Odysseae de Cyclopolis antro:

Καρπαλίμως δ' εἰς ἄντρον ἀφικόμην, οὐδέ μιν
ἔιδον

εὔρομεν, ἀλλ' ἐνόμμεν νόμον κατὰ πίονα μῆλα.

Ἐλθόντες δ' εἰς ἄντρον ἐθήμενθα ἕκαστα.

Ταρσοὶ μὲν Τυρῶν βρίθον. σείνοντο δὲ σηκοὶ

Ἀργῶν ἢ δ' ἐρίφων, διαπεκρίμενα δὲ ἕκασται

ἔρχατο. Χωρὶς μὲν πρόγονοι, χωρὶς δὲ μέ-

τασσαι,

Χωρὶς δ' αὖθ' ἔρσαι. Νᾶον δ' ὄρω ἄγγεα

πάντα,

Γαυλοῖτε, σκαφίδες τε τετυγμένα. τοῖς ἐνὶ

μέλγειν.

Ego utcumque ita reddidi:

Mox antrum sumus ingressi, non incola nobis

Inuentus, pecudes aberat per pascua ducens.

Singula nos soli contemplantur in antro.

Casus in calathis multus, stabula omnia plena

Agnis atque boedis. Distabant ordine certo,

Priusque maiores, mediaque aetate seorsim,

Priusque recens nati. Multa alia cuncta

Plena sero stabant, quibus immulgere solebat.

Et paulo post:

ἕζομενος δ' ἤμελγειν οἷς, καὶ μηκάδας αἶγας.

Πάν-

Πάντα κατὰ μοῖραν, καὶ ὑπ' ἔμβρυον ἦκεν
ἐκάστη.

Αυτίκα δ' ἤμισυ μὲν θρέψας λευκοῖο γάλακτος
Πλεκτοῖς ἐν ταλάροισιν ἀμησόμενος κατ-
έθηκε.

ἤμισυ δ' αὐτ' ἔσησεν ἐν ἄγγυσι, ὄφρα οἱ εἴη
Πίνειν δαινυμένα, καὶ οἱ ποτὶ δόρυπιον εἴη.

Latine verti sic potest:

*Ille sedens mulgebat oves, simasque capellas
Rite sciens operis, subrumos matribus inde
Subiecit foetus. Tum pulchra coagula lactis
Dimidii imposuit fisci de vimine lento.*

*Quicquid erat reliqui vasis bene condidit am-
plis,*

Vt biberet, coenaeque sibi seruaret in usum.

Oogala, id est lac ouis permixtum, cibus est dysentericis commodus, tum ab Aëtio lib. 9. cap. 45. tum Paulo lib. 3. cap. 42. proditus, ad acredinem humorum contemperandam, supra nutrimentum quod abunde inde corpori accedit: quare etiam ut refocillandis viribus defectis congruens, ab Aëtio lib. 11. cap. 18. praescribitur.

Oxygala quomodo fiat.

Verba sunt Columellae lib. 12. cap. 8.

Oxygala sic facito, ollam nouam sumito, eam-
que iuxta fundum terebrato: deinde cauum,
quem feceris, surculo obturato, et lacte ouillo
quam

quam recentissimo vas repleto, eique adiccito viridium condimentorum fasciculos, origani, mentae, cepae, coriandri. Has herbas ita in lacte demittito, vt ligamina earum extent. Post diem quintum, furculum, quo cauum obturaueras, eximito, et serum emittito. Cum deinde lac coeperit manare, eodem furculo cauum obturato, intermissoque triduo, ita vt supra dictum est, serum emittito, et fasciculos condimentorum exemptos abiicito, deinde exiguum aridi thymi, et cunilae aridae super lac distringito, concisique sectiui porri quantum videbitur, adiccito, et permisceto. Mox intermisso biduo rursus serum emittito, cauumque obturato, et salis triti, quantum satis erit, adiccito, et misceto. Deinde operculo imposito, et oblinito, non ante aperueris ollam quam vsus exegerit. Sunt qui satiui vel etiam syluestris lepidii herbam cum collegerunt, in vmbra siccent: deinde folia eius, abiecto caule, die et nocte muria macerata expressaque lacti misceant sine condimentis, et salis quantum satis arbitrantur, adiciant, tum caetera, quae supra praecepimus, faciant. Nonnulli recentia folia lepidii cum dulci lacte in olla miscent, et post diem tertium, quemadmodum praecepimus, serum emittunt, deinde compertam satireiam viridem, tum etiam arida semina coriandri, atque anethi, et thymi, et apii in vnum bene trita adiciunt, salemque bene tostum cribratum permiscunt. Caetera eadem quae supra faciunt. Haecenus Columella.

Qui etiam alibi carmine cecinit: Ponitur et lactis gustus quae condiat herba: lepidium intelligens, quam Paulus Aegineta in coxendicis curatione lib. 3. cap. 77. fruticosam esse herbam docet, laurinis foliis multo maioribus. Hanc esse iudico, cuius foliis nostri loco sinapis vtuntur, imposito inde nomine.

De eodem et butyro Plin. lib. 28. cap. 9.

E Lacte fit et butyrum barbararum gentium laudatissimus cibus, et qui diuites a plebe discernat. Plurimum e bubulo, et inde nomen: pinguisimum ex ouibus. Fit et ex caprino, sed hyeme calefacto lacte, aestate expresso tantum, crebro iactatu in longis vasis, angusto foramine spiritum accipientibus sub ipso ore, alias praeligato. Additur paulum aquae vt acescat. Quod est maxime coactum, in summo fluit: At id exemptum addito sale, oxygala appellant. Reliqua decoquant in ollis: ibi quod supernatat, butyrum est, oleosum natura. Quod magis virus respuit, hoc praestantius iudicatur. Pluribus compositionibus miscetur inueteratum. Natura eius astringere, mollire, replere, purgare *). Oxygala fit et alio modo, acido lacte addito in recens, quod dum acescit, utilissimum est stomacho. Ad calidam ventriculi intemperiem salubriter propinatur. Oxygalactinus ca-

seus,

*) Vide libri finem.

seus, id est ex acido lacte paratus a Galeno probatur. Oxygala non laedit dentes, ut lac purum, nisi frigidiores fuerint, quibus aliquando stuporem infert. Sic et in frigido ventre non probe coquitur. In temperato, difficulter quidem, non tamen prorsus incoctile est. Caeterum calidus ventriculus praeter id quod nihil offenditur eius usu, etiam iuuatur: Quinetiam si prius niue refrigeratum fuerint, sine molestia ipsum ferunt. Adeo plurimorum alimentorum facultates non debent absoluta ac simplici oratione tradi, sed pro diuersis vtentium affectibus distingui. Est autem in genere oxygala frigidum, crassique succi, qualia cuncta crudum generant humorem, et calculos in renibus, si iusto calidiores fuerint, neque satis amplos habuerint meatus. Habet autem oxygala non amplius acrem calidamque feri qualitatem, neque calidam ac pinguem butyri, sed solam casei naturam. Hoc Constantinus oleo iniectum, aut terebinthi foliis inuolutum tenerum permanere scripsit.

Lac etiam sine coagulo cnicī semine et floribus albae spinæ coit. Item si calefacto frigidum acetum mulsum, vinumue mulsum inspergamus: vel si in ipsum vas frigidissimam aquam continens demittamus: hanc lactis partium disgregationem Graeci *oxygaly* nominant. Colostrum vero siue protogala, vel parum in calido cinere feruefactum sponte sua citra aliorum opem coagulatur. Vbi mel et coagulum ei miscetur, tenuis et aquosa pars separatur: vtuntur:

tur autem aliqui in cibo, tantum coagulata parte, quae caseosa, et coaguli facultate calida igneaque, et melle constat. Alii simul et serum bibunt, siue ex aequo, siue alterum altero abundantius. Quamobrem venter magis minusue cietur, pro serii portione. Euidens et hoc est, plus ali corpus eorum qui tantum quod crassius est, sumpserunt: minus qui pariter serum commiscent. Eadem ratio in colostro discrimen efficit, etenim sine melle aegrius coquitur, succi crassioris est, tardius descendit. Vtrisque mixtis et illorum contraria contingunt, et corpus vniuersum copiosius nutritur.

Differentia lactis ab anni temporibus.

Lactis ab anni partibus non exigua habetur differentia. Vernum, vt proximum a partu, liquidissimum, progressu temporis crassescit. Aestate media ipsum quoque mediocre fit. Probatum maxime aestiuum veluti concoctu facile, et odoratum.

Ab aetatum differentiis.

Vigentium animalium lac optimum, iuniorum liquidius, seniorum aridius est.

Differentia lactis ab animalibus.

Bubulum quidem pinguisimum, crassissimum. que nutriendo et moderate penetrando idoneum.

neum. Camelinum liquidissimum, tenuissimum ac minime pingue, licetque plurimo sero abundet, tardius tamen secedere longa experientia compertum est. Equinum vero ocyus descendit, similique modo asininum; quod et paucissimae pinguedinis particeps est, propterea raro in alicuius ventriculo transit in caseum. Caprinum substantia temperatum, purgando quidem bubulo imbecillius: ad reliqua vero satis idoneum, et nutriendo non parum efficax. Crassius isto ouinum est, sed eius frequens usus cuti vitiligines albas inducit. Suillum pinguis-
 simum omnium, ut ad concretionem coagulo non indigeat, ac perquam modicum feri excernat, decoctumque ocyssime coaguletur. Ideo neque facile secedit, neque ventriculo congruit, sed nauseam gustantibus excitat.

Lactis differentia ab habitu animalium.

A saniori animali salubrius semper lac emulgetur. Pecorum autem morbi deprehenduntur cutis gracilitate, glabricie, panis, impetiginibus, scabie, macilentia. Nigriora pecora robustiora fere sunt, quod etiam carnum suarum sapiditate dignoscitur. Candidiora magna ex parte imbecilliora deprehendimus.

A pascuis.

Pascuorum varietate lac plurimum differt. Di-
 versa enim animalia diuersas herbas depascunt.

Virens

Virens igitur herba, ac prope aquas nascens, liquidius pauciusque lac suggerit. Solidior vero ac montana, ad lactis probitatem copiamque parandam commodissima est. Pabula astringentia lac gignunt, quod astringit, sicut acria et praecipue cathartica, ut scammonia, veratrum, et lactariae herbae, quod aluum euertit: a cytiso vero dulce ac pingue producitur.

Quibus competat lac.

Plurimi succi, plurimique alimenti omnium prope quae cibo assumuntur, lac esse iudicatur, quod optimum sit. Quoniam vero aduersis sibi partibus atque viribus componitur, deicientibus, inquam, et sistentibus, obstruentibus & attenuantibus, debent eius qualitates ab utentis natura non alienae esse. Itaque lacte vsurus, apertos viscerum meatus, venasque latas et amplas habere oportet, ut integram utilitatem percipiat. Lactis quidem commoditates a priscis quoque medicis recensentur: moderata inquam alui deiectio, bonique succi generatio: et quod per venas digestum bonam quidem carnem meliorem facit: mordaces autem humores expurgat, quoscunque inuenerit: qua de causa vrinae difficultate, et acri fluore ventris laborantibus non tantum bibitum, sed inferius quoque per clysterem iniectum confert. Ad acres et erodentes defluxus utilissimum est; haud solum quod eos a membris affectis abluat, humiditate

abstergente, quam in parte serosa continet, sed etiam quod membris illitum crassitie et pinguedine sua non sinat nudis humores acres influentes occurrere. Ergo ad pulmonis, intestinorum, renum, vesicae, vterique vlcera, ad exanthemata, dothienas, caeterasque cutis asperitates, efficacissimum medicamentum est. Ad cantharides etiam et buprestim epotam: denique aduersus quaecunque putrefaciunt et exulcerant. Contra hyoscyamum peculiare praesidium est, illico enim prudentiores affectos reddit. Ad faucium quoque vlcera, a quacunque causa euenierint, sed praecipue ab angina, aut ab ephemeris sumptione ore collutum confert. Potum his qui non aluntur, arefactis, et qui post morbum non reficiuntur, summopere opitulatur. Ad acres oculorum fluxiones, et hyposphagmata vtiliter adhibetur: extra vero genis illitum hora somni, cum ouo et rosaceo, inflammationes ipsarum mitigat. Idem facit et in sedis, pudendorumque vlceribus, prorsusque ad omnia quae mitigatione indiguerint, ob inflammationem aut erosionem, aut quampiam corruptionem, efficacissime adhibetur: ideo et medicamentis, quae anodyna appellantur, admixtum, canceris illinitur. Quale illud est quod diapompholygos dicitur. Omnino enim lac sedandi virtute pollet, praecipue si decoctione, aut alio artificio copia serosi humoris exhausta sit.

De modo, mensura, ac tempore utendi.

Qui lac ebiberit, summe cauere debet, ut interim a reliquis cibis abstineat, donec illud exacte concoctum sit, atque aluo secesserit. Nam si eo nondum confecto nouum alimentum ingeris, praeter quod ipsum putrescet, etiam quicquid adieceris, simul ad putredinem trahet. Mane vero bibendum nuperrime mulctum, atque interim magno labori parcendum, sensimque deambulandum, interiectis quietibus, quae tamen circa somnum sint. His enim conditionibus potum facile secedit, educens secum quae superuacua fuerint. Illud enim prae caeteris maxime obseruari oportet, ut primum semper secedat: quod ubi secesserit, nouum bibendum est. In principio igitur secedit quidem commode, purgans non quae in tota corporis mole sunt, sed quae in ventriculo, intestinis, proximisque membris continentur. Postea vero iam per venas distribuitur, atque optime nutrit, neque amplius deiecit aluum, sed potius sistit. Mensura autem sumendi omnibus communis praefigi nequit: sicut et reliquis alimentis non alius modus imponitur, nisi quatenus facile tolerantur. Idem contra erodentes humores, et praesertim qui impacti sint, simul cum modico melle utiliter exhibetur. Ita enim feliciter sumitur, magisque et abstergit, et aluum deiecit: potest et sapaе, aut passi quidpiam admisceri, ut stomacho magis conferat. Addito sale magis aluum citat, sed iniucundius est.

Quibus lac obsit. Ex Galeno.

Quod quidem plurimo sero abundauerit tutissimum, licet temere quis utatur. Cui vero modicum sero, casei plurimum inest, eius frequens usus non omnibus tutus est. Renibus enim officit ad calculum generandum paratis, obstructionsque et morbos hepatis illis adfert, quos aptos inuenerit. Tales sunt qui vasorum ab simis ad gibba hepatis alimentum distribuentium fines angustos habent: sed neque capiti commodum est, nisi cui valde robustum fuerit: sicut neque hypochondriis, quae facile intumescent: plurimis vero inflatur, et perpauci sunt, qui hoc vitium euadant. Eiusdem usus assiduus dentes laedit, et gingiuas flaccidas marcentesque reddit, ac dentes ipsos putredini erosioneque exponit, praesertim crassius lac. Nam asininum ob tenuitatem nedum dentibus nocet, sed etiam abstergendo prodest. Igitur post reliqui lactis usum dentes colluendi sunt vino diluto, quod potius cum melle fuerit: aut si caput non offendatur, etiam meraco vino. Quicquid enim dentibus inhaesit, ita abstergitur. Inutile lienosis et iocinorosis lac est, vertiginosis, comitialibus, neruorum vitiis, febribus et capitis doloribus. Nisi quis purgationis causa, quod scissile vocant, biberit, inferius exponendum, quo pacto fiat.

De lactis decoctione.

Lac decoctum absumpto sero, nullatenus aluum ducit: exhibetur quibus venter ab acris excrementis eroditur, et his qui dysenteria,

ria, aut biliosa fluxione a ieiuno intestino erumpente infestantur. Modus conficiendi duplex: aut enim lac decoquitur, quousque pars serosa exhalauerit: aut feruidi lapilli iniiciuntur. Sed quod per lapillos paratur, crassius est, ideo inutilius. Sunt qui crematorum lapillorum cinerem in lac coniiciant, quod ad putrescentia ulcera efficacius medicamentum est: his ergo omnino offerendum, quod per lapillos conficitur, reliquis quod decoquitur. Rectius decoquetur assiduo agitato, ne secernatur. At si quid ori lebetis infederit, spongia pura extergendum est: saepe enim reliquo decocto commiscetur, ac totum corrumpit. Ita vero per lapillos conficitur. Lac prius excoquito, donec plurimum humoris exhalet. Inde tot durissimos lapillos incensos in lac coniicito, quod serum prorsus absumant. Nec segnus lapillis, imo et potentius, laminae ferreae ignitae in lac coniectae idem efficiunt: inest enim ferro vis astringendi, ideo quam plures ferreas rotulas mucrone virgulae infixas praeparamus, ut commode veluti capulo ferrum candens tollatur, haud secus quam in cauteriis facere consueuimus.

Lac tamen ita confectum in stomacho ad casei formam facile permutatur: propterea tutius quidpiam aquae admiscetur, quod plures medici factitant, totum prius serum absumendo, mox sinceram aquam infundendo; neque seri humiditatem, sed acrimoniam vitant, qua stimulatur aluus.

De lacte in genere.

Lac nobis et cibi et medicinæ pariter vsum præstat. Salubre quod sincerum purumque est, nullius omnino amaritudinis, vel aciditatis, vel falsedinis, vel acrimoniae, vel foetoris particeps. Sed, vt ita dixerim, bene olens, vel saltem odore carens: quod si ei quippiam iucundi odoris inerit, constat et idem nonnihil dulcedinis habiturum. Sit sibi ipsi continuum optimum lac, vngui instillatum non defluat, et prout lacti conuenit, splendens. Super omnia, quoad eius fieri potest, similes habeto partes. Non enim exacte hanc dotem, vt mel optimum, recipit. Quo vero tale lac fiat, et idoneis nutrimentis alendum animal est, et exercitationibus mediocribus admouendum: et pullus, si quem lactat, auferendus.

De his quae cum lacte cibi gratia coquuntur.

Lac cum aliquo crassioris succi edulio quam maxime decoctum, abiicit quidquid ei flatuosum inerat, ac magis nutrit, aluique fluxionibus, et tenuibus a capite ad pectus destillationibus congruit. Aduertendum tamen ne quodpiam viscerum latenter offendat: diuersa enim multorum natura est. Neque satis tuta huiusmodi alimenta sunt, nam hepar facillime obstruunt et renum calculos gignunt. In lacte coquuntur amyllum, simila, chondrus, tragus, oryza, olera quaedam, panes, qui et ipsi crassi sunt
succi

succi, si non probe cocti, neque rite parati sint, neque salis et fermenti, quantum sufficit, habeant.

De lactis sero, ex Galeno.

Serum ob suas abstergendi vires ad alui deiectiones, tum potum, tum per clysterem iniectum assumitur; absque erosione enim abluit, extergitque ab intestinis acrimonias, ut optime quispiam sero, vice aquae, ulcera acri sanie manantia lauare possit. Imo et medicinae quarum vis est discutiendi enchymomata et melasmata, id est sanguinem sub cute concretum, et liuores, sero rectius quam aqua e cute abluuntur. Eodem ad liuores oculorum et hyposphagmata, id est sugillationes, idoneis medicamentis commixto utimur, quod ita praeparatur. Lac (excepto suillo aut ouino, vtrunque enim sero reddendo ineptum) vegetiori igne decoquito, assidue aequaliterque versando: quo effervescente, tantisper cessato, et si adhuc magis efferbuerit, in profundum vas ad hos usus paratum frigidae plenum, repente ollam imposito, illico enim confidebit; quiescente feruore rursus decoquito: cumque satis bullierit, bis aut ter oxymelite aut posca conspergito, namque ita statim ab caseo serum secernitur. Secretum cribro setaceo excolabis, atque vbi crassa et pituitosa excrementa redundare opinaberis, oxymeliti admiscebis: vbi vero acria et bibliosa, tum poscam potius adicies. Sero usus ad imbecillos est, et inedia

grauiter affectos, primoque serum cum sale exhiberi oportet: vbi vero purgatio incoeperit, tunc sal remoueri, idemque per interualla alternatim repeti debet, donec satis materiae purgatum sit: copia pro virium ratione expendenda est. Ac licet non multum peccaueris, si plus etiam exhibueris, certa tamen mensura ad heminas quinque accedit. Talis igitur sit praeparationis modus, tametsi Cares secus conficiant, trito enim cnici semine lac coagulantes, postea excolantes, adiecto sale aut marina aqua, rursus decoquunt, atque ita propinant. Quod quidem sicuti efficacius, ita longe insuauius est, omninoque prolixae decoctiones medicamento-
sius serum efficiunt. Si vero quispiam vehementiori euacuatione indigerit, thymi triti admisceto tres aut quatuor drachmas: quam si adhuc augeri velis, pro thymo epithymi tantundem adicies. Medicamenta tamen vitari oportet, nisi magna necessitas vrgeat. Serum simplicissimum mollioribus corporibus praecipue conuenit, quorum ventres tantum et intestina abluere purgareque cogitamus. Idem his quorum intestinum a quacunque medicina facillime vlceratur: et quorum ventres biliosa intemperies vexat: et quos anguit inania egerendi desideria quae tinesini vocantur? et quorum renes, vesica, et vterus viceris periculum subeunt: et gracilibus qui non aluntur purgatione nihilominus indigentes, his omnibus serum exhibendum, nec sale, nec quopiam medicamento adiecto.

Pueris, mulieribus, senibus tutissime datur haec medicina vel sub ipso canis feruore, quo praecipue tempore reliqua omnia medicamenta suspecta sunt. Efficaciori sero vtetur aliquis ad corpora et morbos, quae validioribus praesidiis indiguerint, praesertim ad diuturna exanthemata, liuentesque varos, ad omnesque humorum deprauationes in cutim tendentes, vt lepram et consimilia, ad antiqua ferinaque vlcera, ad capitis achores, et huiusmodi. Idem ad oculos assidue fluentes, ad palpebrarum scabiem, ad faciei maculas, imo et ad diuturnas febrium periodos, et ad hos qui ab aduersa valetudine in hydropem pergunt. Haec fere Galenus.

Serum vulgus medicorum aquam lactis aut casei vocant, tenuior enim lactis et aquosa pars est, et tanquam sanies diluta. Non laudo qui lac corruptum, aut lactis fecem definierunt. Virg. Acremque Molossum pasce sero pingui. ὀρῆον Graeci cum duplici aut simplici ῥῶ proferunt. Videtur a masculino articulo et ῥῶος compositum, quae vox fluidum liquorem indicat. Aut a solo ῥῶος per metathesim ὀρῶς factum esse. Vtrouis modo scriptum syllabam vltimam acuit. ὀρῆος enim paroxytonum per duplex ῥῶ tantum inuenitur, idem quod ὀρῆεπύγιον, vel ὀρθεπύγιον, vel εὐροπύγιον significans, hoc est infimam spinae dorsi partem, vbi vertebrae desinunt, incipiunt nates. Phauorinus Camers Serum, inquit, alias τυρόγαλα vocatur. Ὄρῆοισθαῖ est serescere, id est in serum abire. Plinius,

nus, Omne autem lac ab igne spissatur, frigore serescit. Lucilius tamen Latino vocabulo pro serenescere et sicari vsus videtur, cum canit:

*Denique fluctuago suspensae littore vestes
Vuescunt, tandem candenti sole serescunt.*

Fortassis et serum appellatum fuerit, quod serenior haec pars lactis, nimirum magis clara, tenuis, limpida instar aquae, minusque crassa sit. Sereum et serosum, Graecis ὀρεῖωδες, non aliud quam aquosum, fluxum et tenue signat. Serum iam multo potentissimum quidam ad tertias decoquunt, et sub dio refrigerant. In Erythea iuxta Gades insula vnus stadii patente freto, lac sine sero premi tradunt, vt Strabo retulit, tanta pinguitudine, vt in caseo conficiendo, aqua diluatur. Bubulum ante omnia orthopnoicis prodest cum nasturcio serum. Asininum potum podagra chiragrae multos prorsus liberauit.

De butyro, ex Galeno.

Butyrum ex lactis praesertim bubuli pinguissima parte fit maturandi viribus, cum aliqua simul discutiendi facultate, quae tantum facere potest adhibitum mediis inter duritiem mollietiemque corporibus: horum enim inflammationes maturat, ac facile discutit, vt parotidas, inguina, oris inflammationes, aliosque, non paucos affectus in pueris et mulieribus saepe hoc solo praesidio sanauerimus. Nam duriorum corporum tumores praeter naturam butyrum

nun-

nunquam discutiet: scrotibus vero thoracis ac pulmonis, et laterum morbis cum melle mirifice confert: ac si solum quidem lambatur, efficacius maturat: sin cum melle et amaribus amygdalis, minus quidem maturat, sed magis scrotus euocat.

De caseo, ex Galeno.

Caseum quem probem nullum habeo, praeter qui oxygalactinus dicitur, quoniam ex acido lacte fiat. Omnes enim concoctu difficiles sunt, ructus acidos excitantes, ventriculumque flatu replentes. Pro conditurae vero ratione ab coagulo acrimoniam comparant, humoremque penitus, praesertim veterascentes amittunt: quando etiam seipsis acriores, calidiores, siticulosiores, concoctu difficiliores, peiorisque succi fiunt: ut ne id quidem ad noxam tollendam sufficiat, quod alioqui conferre solet, miscere inquam cum crassioris succi cibariis, quod attenuare possit acrimonia sua. In caseo enim antiquo longe maius a succi prauitate, et ab incendente humiditate nocumentum acquiritur, quam quod attenuandi vis corrigere valeat. Fugiendus igitur huiusmodi caseus, nullius omnino particeps boni. Recentiore vero omnibus praefendum censeo, quem oxygalactinum vocari diximus. Cibo enim iucundus, et stomacho praeter reliquis cunctis innoxius, neque ita difficulter concoquitur, difficulterue distribuitur, neque adeo crasso succo constat, quae omnium

omnium caseorum communis infamia est. Et caeteris recens semper antiquo praestat: mollis duro: rarus lususque valde denso et compacto: quique dulcissimus est, ei qui plurima falsedine offendit: sicut moderate salus, ei qui aut nimium, aut nihil salis habuerit: gustu iucundus, ingrato: assatus crudo praefertur. Caseus vero elixatus, longe solidior est, omnes tamen reprobandi.

Medicamentum Galeni ex caseo antiquo
ad callosos nodos podagrarum.

Cum arthriticus quidam callosos in articulis nodos habens ad me in curru delatus esset, occurrit animo crus suis sale maceratum ac peruetustum decoquere, et eius decocto vetustissimum caseum inadefacere, quem deinde in mortario exquisite subactum callosis nodis applicarem. Re ita peracta cum sine incisione effracta esset cutis vltro, quotidie nodorum partes replebantur: quam vtilitatem vir ille expertus, similem caseum secum detulit, non alio in posterum medicamento vsus. Cuique exacte profecisset, amicos hoc ipso morbo laborantes ad idem peragendum hortatus est.

De vi recentis casei, ex Galeno.

Caseus recentissimus humescensque adhuc creditur maximo his esse adiumento, qui spumam argenti biberint, si assidue pro cibo offeratur. Potest et illitus sanguinolenta simpliciaque vulnera glutinare, additis vitis, aut lactu-

lactucae, aut betae foliis, aut lapathi, aut platanis. Repellit enim et mediocriter refrigerat. Caseus vero oxygalactinus ampla etiam vulnera glutinat et discutiendi vim habet.

Plura de butyro.

Butyrum vim suam in mollibus praecipue corporibus ostendit. Dentientibus pueris continue illitum, nihilo segnius melle gingivas attenuat, vnde dentes emergunt. Idem oris omnes inflammatorios affectus, postquam humor influens repressus est, discutit et concoquit. Itaque cataplasmatibus miscetur forinsecus imponendis ad parotides, hypochondria, et bubones.

Βούτυρος aut *Βούτυρον* siue maris siue neutro genere pronuncietur, nihil refert. E pinguis-
 ma et oleosa lactis parte fit, interdum vna cum caseis relinquitur, seiuncto solum sero: vnde casei quandoque tam optimi, vt adiposum humorem destillent. Butyrum spuma lactis est, concretius quam serum. Hippocrates alicubi vocauit picerion, interprete Galeno in glossis Hippocraticis. Butyrum a boue nominatur, e cuius lacte copiosissimum confit, vt miretur Dioscoridem Galenus, quod ex caprino et ouillo confici lacte dixerit. Ex caprino tamen fieri solere, testis est Plinius.

De butyro, ex Dioscoride.

Commendatur in primis e pinguis-
 simo lacte butyrum, tale autem ouillum est. Paratur etiam

etiam de caprino, in vasis lacte concusso: quid-
 quid enim inest pingue, iactatū a reliquo secedit.
 Natura ei oleosa, lactis fere vim sequitur, eoque
 ciet ventrem affatim haustum. Absentis olei
 vice, contra venena, substituitur. Cum melle
 gingiuis affricatum dentitionem promouet. Pru-
 ritus quoque gingiuarum ante dentitionem miti-
 gat. Aphthas, id est oris vlcera, puerorum
 sanat. Foris illitum, pingue corpus et nitidum
 seruat. Pustulas, quas Graeci psydracia vocant,
 arcet. Vteri inflammationes duritiasque buty-
 rum sanat, quod virus non resipit, neque ve-
 tustum est. Intestinis iniicitur ad sua tormina,
 quae dysenteriam vocant: et ad Colon exulcera-
 tum. Vtile fuerit mixtum his quae suppuratio-
 nem accelerant. In primis neruorum, membra-
 narum cerebri, vesicacque colli vulneribus ap-
 plicatur. Replet, expurgat, carnem producit.
 Aspidis morsus alexicacum est. Olei loco in
 obsonia, adipisque vice in dulciaria coniicitur.

Fuligo ex butyro quo modo colligatur,
 ex Dioscoride.

Butyrum in lucernam nouam ingestum accen-
 ditur, fœtilique operculato, quod superne
 in siphunculi speciem desinat, et infima parte
 cuniculus clibani modo habeat, crematur.
 Subinde aliud in absumpti locum sufficitur, dum
 coaceruetur fuliginis modus, quem facere insti-
 tueris. Penna post deraditur ad vsus. Eius ef-
 fectus est in medicamentis oculorum exiccare,

et:

et astringere. Fluxiones cohibet, et vlcera ad cicatricem perducit.

Plinius lib. 11. cap. 54. Quaedam rursus exiguo gustu famem ac sitim sedant, conseruantque vires, vt butyrum, vt hippace, glycyrrhizon.

Ex Plinio de lactis vsu aduersus venena.

Asinino lacte potio venena restinguuntur. Peculiariter si hyoscyamum potum sit, aut viscum, aut cicuta, aut lepus marinus, aut opocarpasum, aut pharicon, aut dorycnium: et si coagulum alicui nocuerit: nam id quoque venenum est in prima lactis coagulatione. Sed meminisse oportebit recenti vtendum, aut non multo postea tepesacto. Nullum enim celerius euanescit. Lacte equino venena leporis marini, et toxica expurgantur. Sic quoque lacte bubulo cuncta venena expugnari tradunt, maxime supra dicta, et si ephemerum impactum sit, aut si cantharides datae, vomitione omnia egeri. Sic et caprino iure cantharides. Contra sanguisugas potas butyrum remedio est, cum aceto ferro calefacto, quod et per se prodest contra venena. Nam si oleum non sit, vicem eius repraesentat. Multipedum morsus cum melle sanat. Caprinus caseus recens, his qui viscum biberunt: lac vero contra cantharidas remedio est, et contra ephemerum potum cum taminia vva. Haec Plinius.

Lac muliebre temperatissimum est, mox caprillum, hinc asininum, ouillumque, postremo vaccinum. Aegineta.

Asininum conferre aliquid candori in mulierum cute existimatur. Poppea certe Domitii Neronis coniunx, quingentas per omnia secum foetas trahens, balnearum etiam folio totum corpus illo lacte macerabat, extendi quoque cutem credens.

Ex Dioscoride quaedam de lacte, in superioribus minus explicata.

Lac intestinorum et stomachi inflationes facit. Aluum minus mouet caprinum, propterea quod caprae multo astringente pabulo vtuntur, quercu, lentisco, olea et terebintho: -quam ob causam stomacho etiam vtile est. Bubulum, asininum, equinumque magis aluum soluunt. Aluum stomachumque euertit lac, vbi pabulum fuerit scammonia, veratrum, mercurialis herba, aut clematis. In Iustinis montibus caprae veratri albi tenera folia depascentes tum ipsae vomunt, tum lac vomitorium reddunt. Datur lac recens cum crudo melle, admixta aqua et exiguo sale contra summae cutis pruriges, papularum eruptiones, et cacochymiam, id est prauos humores. Semel decoctum minus inflat. Alui fluoribus, et exulceratis interaneis medetur ignitis calculis ad dimidias decoctum.

Serum lactis his datur, quos siue acrimonia purgare voluerimus, quales erunt, atra bile.

labo-

laborantes, comitiales, leprae, elephantiafes, et toto corpore papularum eruptiones. Secernitur autem omne lac, et fit quod Graeci $\sigma\chi\iota\sigma\acute{o}\nu$, id est scissile nominant, in nouo fictili feruens, recenti ficulnea rude agitatum, vbi bis terue inferbuerit, totidem aceti mulsi cyathi superfunduntur, quot lactis heminae sunt, sic enim discedet a lacte serum. Oportet tamen, ne dum coquitur feruore redundet lac, spongia ex frigida aqua continue fictilis labra perfricare, argenteumque sextarium frigida aqua plenum in lac demittere. Datur bibendum hoc serum heminis per interualla temporis vsque ad quinas. Verum a potu eius spatiari bibentes per interualla illa temporis oportet. Facit praeter supra dicta recens lac ad letalium venenorum erosiones incensionesque, quales in cantharidibus fiunt, picearum erucis, salamandra, buprestide, et aconito. Contra colchicum siue ephemerum priuatim suam laudem habet bubulum. Colluntur lacte salubriter oris et tonsillarum exulcerationes. Asininum praecipue gingiuas et dentes gargarissatum confirmat. Tinesmis, aluique fluoribus vlceratis calculis littoralibus ignitis decoctum lac prodest. Idem infunditur clystere per se, aut cum ptisana, aut halicae succo, mirifice leniens intestinorum erosiones. Infunditur et vteri vlceribus. Lac schiston vocatur quasi scissile ac diuiduum, quoties videlicet concretam eius partem, quae casealis dici potest, ab serosa, vt Galeno placet, separamus.

prie tamen schiston, inquit, lac nonnulli appellant id, in quo aut littorales calculi, aut ferrum ardens restinctum sit.

De humano lacte.

Dulcissimum est hominis lac, idem maxime nutrit. Prodest stomachi, id est oris ventriculi erosionibus, et tibi ex ipso vbere suctum. Bibitur contra potum marinum leporem vtiliter. Instillatur cum thure cruentis ex ictu oculis. Contra podagras cum cera et opio vtiliter mungitur. Nutricis lac probandum gustu et visu: illo sit dulce: hoc album et aequale. Inter subtilitatem et crassitiam medium. Vitiosum enim aut crassum est. caseo plenum aut liquidum et ferosum: aut pallidum, aut spumosum, aut viosum, aut tetri odoris, aut quod velociter acescat, aut quod gustanti amaritudinis, vel falsedinis, vel alicuius diuersae qualitatis speciem inferat. Sint hae tibi vitiosi et inutilis lactis notiones, quibus coniciens mulierem morbosam esse, ad aliam vertaris: diuitibus vero praestat plures habere nutrices. Vtilissimum lac est cum ex ipsis mammillis quis hauserit: veluti Euryphon, et Herodotus, et Prodicus censent, qui tantam in eo ad corpora reficienda fiduciam habuerunt, vt etiam qui phthoe contabuerant, ex ipsa mulieris papilla lac sugere iuberent. Verum cum hoc plurimis non placeat, melius est calens adhuc ex mammillis id in aegri ventriculum quam ocysime transferre. Ac optimum

mum quidem, vtpote cognatum, muliebre lac est. Sed quoniam id exhiberi sibi ceu pueris plerique recusant, vtique asininum ipsis dari conueniet. Ad vehementes oculorum dolores, ac inflammationes lac iuenculae, simulque boni succi foeminae, vt dolores mitiget, humorumque leniat acrimoniam ex vberibus exprimitur in cotem, in qua collyrium teritur, quo calidum adhuc oculis infundatur.

Lac mulieris ante septimum mensem inutile insalubreque. In omni vsu praefertur eius, quae geminos enixa fuerit: tum eius quae marem fere. Inefficax eius quae sequiorem sexum edidit. Eius quae marem peperit lacte gustato, canes rabiosos fieri negant. Archigenes omne lac incommodum esse calculosis pronunciauit praeter asininum, quod substantia tenuissimum est et facultatis facillime dissoluentis. Igitur mirabiliter articulorum tumores et nodos (quos ad callosae duritiei modum ex vitiosi lactis vsu pueri sustinere coguntur) leuigat et delet: vnde admonendum duxi, vt ipsum calculosis assidue heminae mensura exhibeatur, post matutinas deambulationes, atque id adseruandi a lapidis generatione gratia, praee omnibus aliis fiat. Meminit horum Aëtius in curatione lapidis vesicae. Idem scriptor alibi de suppuratis renibus tractans, his verbis vtitur: Lac itaque cum melle post puris eruptionem eis praebendum: et primum quidem asininum aut equinum, ad vlcera enim repurganda conducit:

quum vero repurgatione amplius opus non habent, et morsus fiunt obtusiores, indigetque aeger nutrimento, tunc etiam bubulum lac eis exhibendum II. aut III. heminarum mensura. Amplius autem omne lac recens multum calidum praebendum est, animali in domum ubi aeger decumbit deducto: hoc et aliorum interiorum ulcerum optimum est pharmacum, et graui puri maxime amicum, et corpus probe nutrit.

Aetius de cura tenesmi.

Post clysteris usum, si quidem stercorum multitudo in caeco intestino sit: sin minus, post fomenta pectini inguinibusque admota, exhibendum est lac caprinum recens multum heminae mensura, nequaquam minus: verum non aceruatim, sed sigillatim partitum. Sequenti deinde die lac ipsum ad dimidium decoquatur, ablato eo quod in decoctione concretum superstat, atque ita exhibeatur.

Quomodo aluum fluxione laborantem curare oporteat.

In biliosis fluxionibus lac bubulum aut caprinum tepidum recens multum auxiliatur in potu: aut ad ignem decoctum assidueque agitatum, donec ad tertias sit reductum: quod ipsum et per fluuiales filices (καχληκας Graeci vocant) ferrique laminas igni candefactas ac in lacte extinctas, fieri potest. Caeterum in deco-

quen-

quando superstantem concretionem siue spumam mystro aut pinna auferre oportet. Hoc enim nullum compendiosius remedium ad fluxiones biliosas reperire possis. Quandoquidem autem febricitantibus lac ipsum in nidorem aut etiam acorem conuerti consueuit, maiusque nocumentum quam commoditatem inferre: tunc sane in praesens, ipsum exhibere vitabimus: aquae vero quarta parte ad lac ipsum affusa, decoctionem faciemus, donec dimidium eius consumatur, atque hoc modo exhibebimus. Haec eadem fere alibi tradit in coeliacorum diaeta, ita exhibitum simul sistere ac temperare fluxiones inquit.

De lacte in grumos coacto.

Lac cogulatum multum aut acruatim haustum, suffocationem aliquando frequentem infert in grumos coalescens. Auxiliatur autem his coagulum omne, maxime vero leporinum, quod ex aceto bibere saepius cogimus. Siquidem coagulum recens quidem lac cogit et inspissat, quod vero iam coactum est, ex natura sua dissoluit. Dantur eis et calaminthae viridis aut aridae folia, aut succus. Item baccae iuniperi, laserpitii radix, laser cum posca, thymum ex vino, lixiuia figulorum, et quaecunque sanguinem in grumos densatum sunt prodita. Sed nulla falsilago obiiciatur, quoniam magis lac coiret, et in caseum densaretur. Neque illos vomere conuenit, siquidem concretum lac sese

in gulae angustias insinuans, strangulat. Caeterum non simpliciter lac coagulatum veneni maleficium habet, alioqui nullus esset in cibo eius usus: sed quod antequam concreuerit, admixto illi coagulo, aliquis biberit. Coit enim in ventriculo, et coaguli vi, quod admixtum habet, concrefcit in grumos, concretioneque illa interiores obstruit meatus, obstruſisque his strangulationes facit. Haec Marcelli Vergilii sententia est in suis annotationibus in Dioscoridem, a qua cum nulla autoritate defendatur ipse dissentio, et simpliciter lac in ventre coagulari accipio, quamuis nullo ei mixto coagulo, sed ob aliud quodpiam ventriculi aut lactis vitium. Iubent enim medici lac statim mulctum bibere, et in phtisi ex ipsis si fieri posset vberibus fugi. Sin minus animal in domum aegri ducendum, vt statim adhuc calidum bibatur. Tale lac nimirum nondum sibi mixtum habet coagulum, neque enim caseis faciendis destinatum est, periculum tamen ne in ventre aliquibus concreſcat, nisi sal et mel addatur. Solum asininum huius periculi expers est. Caprinum vero prae caeteris facilius in casei speciem coit. Sed quoniam hoc periculum sale ac melle mixtis cauetur, operae pretium fuerit optimi quoque mellis notas calluisse, sunt autem hae: Mel substantia et qualitate sit optimum, sibi vndique cohaerens et simile: digito etiam glutinis more, dum eleuatur pertinaciter firmatum, in terram non defluat. Non crassius sit, nam ita cerosum

rosum: nec liquidius quoniam excrementosum foret: verum vtriusque excessus medium sit oportet. Colore praeterea esto flauo, odore suauis, non admodum thymum, et nihil omnino externum redolens. Gustu denique acuto, iucundoque. Huiusmodi mel tepidum lacti permixtum, ipsum in ventre coalescere non sinet, quinimo distributionem per corpus quoquo versus accelerabit. Asininum ita cum melle mixtum Galenus iuueni, qui fere contabuerat a balneo, statim exhibuit. Nicandri Colophonii versus, quoniam grauiter eleganterque lactis in ventre coagulati remedia proponunt, visum est ascribere, quae in Alexipharmacis extant, ut sequuntur;

Ἦν δ' ἐπιθρομβωθῆ νεαλὲς γάλα τέυχει
 γαστρὸς,

Δήποτε τὸν δέτε πνιγμὸς ἀθροισομένησια δα-
 μάξει.

Τῷ δήτοι τρισσὰς πόσιας πόρε μέσσα μὲν
 ὄξευς

Δοιὰς δὲ γλυκέος, σεγαυὴν δ' ὑποσύρεο κηδύν.

Ἦ ἔτι καὶ λιβύηθε ποτῶ ἐγκνήθεο ρίζας
 Σιλφίον ἄλλοτ' ὀπιῖο, νέμοις δ' ἐς βάμματι
 τήξας.

Πολλάκι δὲ θρύπτειραν ἐπεγκεράσαιο κενίλην.

Ἦ ἐνὲν βρυόεντα θυμόν σάχυν, ἄλλοτ' ἀμύνη

Βότερος ἐυκνήμοιο μίγα βρεχθέντος ἐν ἀνῆ,

Ἦν καὶ που ταμίσιο ποτὸν διεχένατα θρόμι-
 βους.

Καὶ χλοεραὶ μίνθης ἀποφυλάδες, ἢ μελίσσης,
Ἡὲ καὶ ἐν σύφοντι ποτῶ μεμορυγμένα ὄξους.

Haec nos ita conati sumus Latina facere:

*In grumos fuerit si lac in ventre coactum,
Ingens discrimen fit suffocatio praesens.
Tu miscebis alexicacum, quod habebit aceti
Partem unam, passique duas, hoc hauriet
aeger:*

*Radicesue bibet Libycae telluris alumnas
Laseris, aut succum quem vis dissoluit aceti.
Ast alias cunilae mollis medicamina potu,
Aut thymi flores feliciter experietur.
Et botrus potuit mixtus prodesse Lyaeo.
Quinetiam grumos potata coagula delent.
Et virides menthae frondes, quas melle Napæo
Iungis, opem sperare iubent, acidoue liquore.*

De coagulo,

Coagulum a cogendo, id est coagmentando, dicitur ea pars viscerum, qua ad densandum lac utimur. Tibullus,

Et miscere nouo docuisse coagula lacte.

Quicquid densat et coniungit coagulum dicitur. Gellius, Vinculum illud coagulum animi atque amoris. Est et herba coagulum, seu potius spongia aquarum dulcium, quam alii conferuam a vulneribus ferruminandis appellarunt. Graeci coagulum πιτύαν et πιτύαν vocant: inde πιτύνη, id est enicus, vulgo car-

tamus;

tamus quod eius semine lac coaguletur. Τάμισσον poëtae vocant, forte ob discernendi vim, nam τάμνω Dores pro τέμνω, quod est scindo et separo. Plinius ex hoedo laudat, Aristoteles ex hinnulo, praecipuum tamen dasypodis, hoc est leporinum, vnius vtrinque dentatorum, quod et profluuiio alui medetur. A pitya pitynam vulgo dici (inquit Hermolaus) concretum igni serum, et quod in caseum coire non potuit, existimo. Πιτύα forte dici πητύα debuerat, a verbo πήσσω et Attice πήττω, id est coagulo. In quibusdam exemplaribus πυτία legitur. Εμπυτία δὲν γάλα, lac est in ventre coagulatum. Coagulare verbum habet alia quoque significata. Gellius, Semen in vtero mulieris primis septem diebus conglobatur, coagulatur, fitque ad capiendam figuram idoneum.

Galenus de coagulo.

Omne coagulum acris est et discussoriae facultatis, et proinde siccantis etiam, quod ad superiora necessario consequitur. Caeterum leporis quidem comitiales sanare proditur cum aceto bibitum, et mulierum fluxiones sistere, lac in ventriculo coagulatum soluere, cuius nos quoque periculum fecimus, non in leporino tantum, sed et aliorum animalium coagulo. Quamuis illud praestantissimum sit. Dissoluit praeterea sanguinem in ventre conglobatum similiter potum, leporinum forte prae caeteris, non tamen solum vt quidam tradidere, sed hoc etiam

etiam omni coagulo commune est. Sunt qui sanguinis e pectore sputa in potu leporis coagulum cohibere scripserunt, sed cum acre hoc pharmacum sit, neque ego ausus sum vti, neque alium vtentem vidi in huiusmodi affectu, qui astrictoria eget opera. Nonnulli equinum ad intestinorum tormina et coeliacos priuatim conferre literis mandarunt. Dioscorides addit venenatorum morsibus obsistere cum vino trioboli sumptum pondere: quo modo ad superiores quoque affectus, iam e Galenò relatos, vsurpare iubet. Pares leporino vires habent hoedi, agni, hinnuli, dorcadis, capreae, quam a latitudine cornuum platycerota dicunt, dorci, cerui, vituli, et bubuli coagula. Omnia contra aconitum e vino, vt ad sanguinem coniectum ex aceto pota, faciunt. Aristoteles coagulo lactis substantiam esse scribit.

Iterum de caseo, e Dioscoride.

Recens caseus sine sale multum alit, facilius digeritur, corpus auget, aluum leniter molit. Differt pro lactis varietate ex quo conficitur. Elixus, expressusque, mox assus, retinet aluum; prodest oculis inflammatis illitus, sugillatisque. Minus nutrit recens et nuper sale aspersus, quinimo corpus minuit, stomacho inutilis, aluum et intestina tentans. Vetusior ventrem sistit. Casei serum canibus plurimum alimentum praestat. Hippace caseus equinus est, viroso odore, multum tamen nutrit, et bu-
bulo

bulo quodammodo similis est. Sunt qui equinum coagulatum hippacen nominauerunt.

Hippocrates maximus medicinae author, et totius naturae peritissimus, Scytharum inuentum hippacen esse scripsit, esseque quod in equino lacte in alueolis subaecto in fundo subsedit, quo gens illa quotidie vescatur. Glycyrrhiza, id est dulcis radix, sitim restinguit, si teneatur in ore. Qua de causa Scythae hac contenti, decem, duodecimque dies degunt, et vitam non aliter quam hippacae esu prorogant. Quod Plinius vndecimi voluminis calce confirmat. Quaedam enim exiguo victu famem ac sitim sedant, conseruantque vires vt butyrum, hippace, glycyrrhizon. Hippaceu apud Theophrastum Theodorus equestrem vertit, quasi radix esset dulci radici par ingenio ad abigendam sitim famemque. Sed Dioscoridis Pliniique testimonio constat hippacen equinum esse caseum, non radicem aut herbam. Nec id prodigiosum videbitur, qui Plinium audiuerit referentem Zoroastrem in desertis caseo vixisse annis viginti, ita temperato vt vetustatem non sentiret. Plutarchus Symposiacorum quarto, memoriae prodidit consimile nonnihilo, Sosastrum nullo alio potu ciboue quam lacte totius vitae curriculo victitasse. Quapropter in alterutro mendii vix facesset suspicio, nisi vtrolibet eadem vox lectitetur: sed aliorum sit hoc iudicium, sat nobis fuerit huius diuersitatis obiter hoc in loco commemorasse. Hermolaus tamen vna litera discernit,

cernit, sic vt hippice herbam, hippace caseum designet.

Caseus a coacto lacte dictus videtur: nam fit lacte coagulato, hoedino in primis vitulorum-ue coagulo. Primus id coagulare, et caseum, vt volunt, conficere monstrauit Aristaeus Atheniensis. Τυρόν Graeci vocitant, a verbo τυρέω vel τυρέωω, id est conficio, páro, et aliquando perturbo. Eadem in voce passiuua, vt τυρούσθαι, in caseum densari notant. Τυρόδες caseosum indicat, quod plurimum substantiae casei, minimum serri obtinet. Τυρόκησις instrumentum iam dictum est. Idem vero ciuitatis cuiusdam nomen a muliere quadam appellatae, quae prima lac in caseos spissauit. Σημαίνετ δὲ καὶ σχῆμά τι ἀκόλαστον. Caseale apud Columellam lib. 2. cap. 15. videtur locum significare, in quo aut fit, aut seruatur caseus.

Ex Varrone de re rustica.

Est lac omnium rerum, quas cibi causa sumimus, liquentium maxime alibile, et id ouillum, inde caprinum. Quod autem maxime perpurget, est equinum, tum asininum, deinde bubulum, tum caprinum. Sed horum sunt discrimina quaedam, et a passionibus, et a pecudum natura, et a multu. A passionibus, quod fit ab ordeo et stipula, et omnino arido, et firmo cibo pecude pasta, id alibile: ad perpurgandum, id quod a viridi pascuo, et eo magis fluxe ex herba, quae eadem ipsa sumpta perpur-
gare

gare corpora nostra solet. A pecudum natura, quod lac melius est a valentibus, et ab iis, quae nondum veteres sunt, quam si est contrā. A mulgendo, atque ortu optimum est id, quod neque emunctum longe abest a mulso, neque a partu continuo est sumptum. Ex hoc lacte casei qui fiunt, maximi cibi sunt bubuli, et qui difficillime transeant sumpti. Secundo ouilli: minimi cibi et qui facillime deiciantur, caprini. Est etiam discrimen vtrum casei molles ac recentes sint, an aridi et veteres. Cum molles sunt, magis alibiles, in corpore, non resides, veteres et aridi contra. Caseum facere incipiunt a vergiliis vernis exortis ad aestiuas vergilias. Mulgent vere ad caseum faciendum mane, aliis temporibus meridianis horis, tametsi propter loca et pabulum disparile, non vsque-quaue idem fit. Lactis duobus congiis addunt, coagulum magnitudine oleae, vt coeat: quod melius leporinum et hoedinum quam agninum. (Capit autem congius olei libras novem, vini decem, mellis tredecim, et dimidiam. Sextario nomen quod eum sexies congius capiat. Videtur et a congio nomen nostrae mensurae natum, quam indigetamus ein Schopff, Graece $\chi\epsilon\upsilon\varsigma$ dicitur, idem fere pondus, sicut et cum quartario nostro choenici veterum. Porro libram 12. vnciarum accipies. Nostra enim cui nomen ein Pfund a voce pondo Romana mina potius dicenda est quam libra, vncias capit 18. media inter minam Romanam quae 20. constas

constat vnciiis, et Atticam Aegyptiamque vnciarum sedecim, qualis fere hodie in Germania vsurpatur, nos tantum duabus vnciiis excedimus *).

Alii pro coagulo addunt de fici ramo lac, et acetum, et aspergunt item aliis aliquot rebus, quod Graeci appellant alii *ἔπρον*, alii *δρακόντιον*. Non negarim, inquam, ideo apud diuae Rumiae facellum a pastoribus satam ficum. Ibi enim solent sacrificare lacte pro vino, et pro lactentibus. Mammam enim rumim siue rumam ante dicebant, et inde dicuntur subrumi agni lactentes. Quin aspergi solent sales, melior fossilis quam marinus.

Palladius de caseo faciendo.

Maiο mense caseum coagulabimus sincero lacte, coagulis vel agni, vel hoedi, vel pellicula, quae solet pullorum ventribus adhaerere, vel agrestis cardui floribus: vel lacte ficulno, cui serum debet omne deduci, vt et ponderibus vrgeatur. Vbi solidari coeperit, loco opaco ponatur, aut frigido, et pressus subinde adiectis pro acquirenda soliditate ponderibus, trito, ac torrefacto sale debet aspergi, et iam durior vehementius premi. Post aliquot dies solidatae iam formulae per crates ita statuantur ne inuicem se contingant. Sic autem loco clauso, et a ventis remoto, vt teneritudinem seruet

*) Parenthesi inclusa verbis Varronis inseruimus.

seruet atque pinguedinem. Vitia casei sunt, si aut siccus sit, aut fistulosus: quod eueniet, aut si parum prematur, aut sales inimicos accipiat, aut calore solis vratur. In recenti caseo conficiendo aliqui nucleos virides pineos terunt, atque ita misto lacte gelant. Aliqui thymum tritum, et frequenter colatum congelant. Qualemcunque etiam saporem velis, efficere poteris, adiecto, quod elegeris, condimento, seu piperis, seu cuiuscunque pigmenti.

Casei faciendi ratio, authore Columella.

Casei quoque faciendi non erit omittenda cura utique longinquis regionibus, ubi mulctram deuehere non expedit. Is porro si tenui liquore conficitur, quam celerrime vendendus est, dum adhuc viridis succum retinet: Si pingui et opimo, longiorem patitur custodiam, sed lacte fieri debet sincero, et quam recentissimo. Nam requietum, vel mistum celerriter acorem concipit. Id plerumque cogitur agni, aut hoedi coagulo, quamuis possit et agrestis cardui flore conduci, et seminibus cneni, nec minus ficulneo lacte, quod emittit arbor, si eius virentem saucies corticem. Verum optimus caseus est, qui exiguum medicaminis habet. Minimum autem coagulum recipit sinum *) lactis argentei pondus denarii.

*) Sinus, vel sinum, genus est vasis sinuosi, sicut et galeola. Virg. Sinum lactis, et haec tibi liba Priape quotannis expectare sat est.

rii *) Nec dubium quin fici ramulis glaciatus caseus iucundissime sapiat. Sed multa cum est repleta lacte, non sine tepore aliquo debet esse. Nec tamen admouenda est flammis, ut quibusdam placet, sed haud procul igne constituenda, et confestim cum concreuit, liquor in fiscellas, aut in calathos, vel formas transferendus est. Nam maxime refert primo quoque tempore serum percolari et a concreta materia separari. Quam ob causam rustici nec patiuntur quidem sua sponte pigro humore defluere, sed cum paulo solidior caseus factus est, pondera superponunt, quibus exprimatur serum. Deinde ut formis, aut calathis exemptus est, opaco, ac frigido loco, ne possit vitari, quamuis mundissimis tabulis componitur, aspergitur tritis salibus, ut exudet acidum liquorem. Atque ubi duratus est, vehementius premitur, ut conspissetur: et rursus torrido sale contingitur, rursusque ponderibus condensatur. Hoc cum per dies nouem factum est, aqua dulci eluitur, et sub umbra cratibus in hoc factis, ita ordinatur, ne alter alterum caseus contingat, et ut modice siccetur: deinde quo tenuior permaneat, clauso neque ventis obnoxio loco stipatur per complura tabulata. Sic neque fistulosus, neque salus, neque aridus prouenit. Quorum vitiorum primum solet accidere, si parum pressus: secundum, si nimio sale imbutus: tertium, si sole

ex-

*) Denarius idem quod drachma ein Quentchen oder Eettel.

exustus est. Hoc genus casei potest etiam trans maria permitti. Nam is, qui recens intra paucos dies absumi debet, leuiore cura conficitur, quippe fiscellis exemptus, in salem muriamque demittitur, et mox in sole paulum siccatur. Nonnulli antequam pecus numellis *) inducant, virides pineas nuces in mulctram demittunt, et mox super eas emulgent, nec separant, nisi cum transmiserint in formas coactam materiam. Ipsos quidam virides conterunt nucleos, et lacti permiscunt, atque ita congelant. Sunt qui thymum contritum, cribroque colatum cum lacte cogant. Similiter, qualiscunque velis, saporis efficere possis, adiedo quod elegeris, condimento. Illa vero notissima est ratio faciendi casei, quem dicimus manu pressum. Namque is paulum gelatus in mulctra, dum est tepefactus, rescinditur, et feruente aqua perfusus, vel manu figuratur, vel buxeis formis exprimitur. Est etiam non ingrati saporis muria perduratus, atque ita maligni ligni, vel culmi fumo coloratus.

Berytius de caseo faciendo apud Constantinum Caesarem de re rustica, quem doctissimus vir Ianus Cornarius nuper Latinitate donauit.
libro 18. cap. 19.

Plerique caseos conglutinant, eo quod aliqui succum siue opon, plurimi autem ex agricolis

D 2

*) Numellae sunt vincula, quibus inserto capite ceruix tenetur.

colis pityan, id est coagulum nominant: praestat hoc ex hoedis: quamquam et sal torrefactus lac coagulet, et fici succus, et teneri ipsius ramuli aut folia, et pili qui in verticulis cinarae herbae enascuntur, qui alias inepti sunt ad cibum, et piper, et domesticae gallinae pellucula, quae intra ventriculum stercori destinata est, echinus, id est *) erinaceus ab aspritudine Graecis appellata, cui cortex quidam pecora cum acerbo pabulo utuntur, praestantius lac reddunt, et multo magis a cytiso. Durat lac ad triduum, si pridie quam reponas in vas effusum ac feruefactum rursus in aliud transfuderis, et ferula aut harundine moueris, donec frigeat, modicumque salem insperferis. Tener et mollis diutius manet caseus, cnicus semine ex aqua tepida exceptus, aut eodem cum melle tepido adiecto. Perdurat integer aqua potabilis lotus, et in sole siccat, si in ficilibus componatur cum thymbra aut thymo, separatis inuicem quantum fieri potest caseis, qui sic componuntur, deinde aceto dulci, aut aceto mulso affuso, donec liquor per omnes progressus superemineat. Quidam caseos in aquam marinam coniectos asseruant. Albus manet caseus in muriam iniectus. Solidior vero et acrior super fumum positus. Videtur autem omnis caseus, si in legumen et maxime cicerculam aut pisum coniciatur, durabilior fieri. Si vero ob vetustatem

*) Aliter haec reddita sunt quam apud Cornarium.

statem durus aut amarus fit, in omelysi perma-
desicat. Est autem omelysis farina ex hordeo
non torrefacto, deinde in aquam caseus mitta-
tur, et postea quod in superficie haeret ad-
imatur.

Probatio lactis, an aquam contineat.
Ex eodem.

Lac probabis an aquam habeat, iunco acuto
immissio et extracto, lacteque ad vnguem
instillato. Si enim cito ab ipso defluerit,
aquam ammixtam habet; si vero permanserit in
vngue, integrum existit.

Caseus non fit ex vtriusque dentatis. Bu-
bulum caseo fertilius quam caprinum lac, ex
eadem mensura, vt Aristoteles tradit, pene
altero tanto. Quae plures quaternis mammas
habent, caseo inutilia: et meliora quae binas.
Caseus infumatus laudabatur a veteribus: nec
hodie contemnitur. Omnis porro caseus
senectute fit salsus, sed in musteum redit sapo-
rem aceto e thymo maceratus. Barbaros caseo
non vsos tradunt, sed in incundum tamen aco-
rem lac solitos cogere, quod et oxygala voca-
tum sit, cuius mentionem supra fecimus. Ca-
sei genus saprum, quasi putrem dicas, faciunt
vtilem coeliacis. In Plinio legendum sit epi-
tyrum, an caprarum in mentione casei libro 11.
controuersum diu fuit: Ipse non epityrum
(verba sunt Hermolai Barbari) sed caprarum

lego: non quia epityrum oliuae fractae genus sit, ut quidam putant, quandoquidem oliuae genus illud pityrum et pityrida, non epityrum vocari constat: Sed illa ratione potius, quod nisi caprarum gregibus sua laus est, in recenti maxime eam augente fumo gratiam: et reliqua si legamus, vix stabit sensus, nisi plane quis extorqueat. Praeterea cum de bubulo et ouillo caseo differuisset author, maxime sequens erat, ut de caprino quoque loqueretur: ne quia sit omnium fere deterrimus, improbari omnino iudicaretur. Adde quod infumari non alius magnopore caseus quam caprinus assolet. Nec fere placet nisi musteus atque recens.

Quamuis autem Hermolaus refragari videatur epityrum oliuae genus ponentibus, evidens tamen fiet, qui Marcum Catonem legerit, epityrum ex oleis cuiuscunque coloris condimentum esse, cum aceto, oleo, coriandro, cymino, foeniculo, ruta, menta. Hoc Varro scripsit edulium Siciliae, quam Italiae frequentius esitari. Mentionem quoque Plautus epityri fecit. Errant igitur etiam illi qui cibum caseatum interpretantur. Diuersum ab hoc xeriam tyron Pollux videtur vocasse, Siculum edulium id esse affirmans. Dubitat Hermolaus an placentaee genus hypotyris idem sit cum epityro: Sed longe diuersa esse, constat ex Athenaei verbis hypotyridas hunc in modum parantis. Mel et lac coniectum expressumque in fictile mittitur, et
cogi

cogi coalescereque finitur, et in tenuia, si ad-
sint, incernicula subiecto vase mista coniiciuntur,
ut serum profluat: sin desint, utendum flabellis,
quibus ignis ventilatur; nam eorum sup-
plent inopiam. Cum satis videbitur concre-
visse, in argenteum vas transferenda. Haud
scio an haec etiam argyrotryphemata liceret ap-
pellari, quae constat esse lactarium opus.
Trans maria caseus Bithynus fere in gloria erat;
Salonites ab oppido appellatus. Gallici sapor
medicamenti vim obtinet: nunc a Cisalpina Gal-
lia commendantur Placentini maxime. Forma-
ginem *) Theodorus pro caseo cur dixerit, aut
quem authorem secutus ita verterit, quod Aristo-
teles trophalida scripsit, nisi quod in Columella
forte legit concretum lac in fiscellas aut in cala-
thos, vel formas transferri solitum, non video.
Aliubi Theodorus idem trophalida colostrum
interpretatur, neutrum satis probat, Hermolaus
ait. Casei discrimina pulcherrime Antiphanes
poëta reddidit. Χλωρόν, id est recentem atque
mollem Latini musteum vocant, qualis in fiscella
fertur, ob id fiscellis vocatis, quia inde caseum
abliguriunt: Ξηρόν, id est aridum, atque ut Iu-
lius Pollux interpretatur, macilentum: κοπτόν,
id est praedurum: nam et copta Rhodia, et
copta ficus hinc nomen tulere: Ξυστόν, id est
tonfilem atque rasilem: nam et horti sic dicun-
tur: τμητόν, id est scissilem: πηκτόν, id est

D 4

coagu-

*) Formago Gallis caseus est.

coagulatum colostratumque. Eum qui acescere incipiat, et lacte ficulneo coierit, opian vocant. In Creta caseos quibus lata forma est, sed gracillius, *Ἰηλείας*, hoc est, quasi foeminas appellant. Athenaeus Latina voce vsus fumosos caseos appellat. Laus caseo Nemausensi, Lesurae, Gabalique pagis, Alpino duobus generibus, Docleati ex Dalmatia, Vatusico ex Centronia, Cebano e Liguria, & Apennino maxime lactis ouium, Auximati ex Umbria. Item Lunensi magnitudine conspicuo singulis quandoque milibus pondo. Idem Vestino Crustuminoque Acceditio campo. Siculum Iulius Pollux meminit et Aristoteles ex ouilló et caprino mixtum lacte. Quod hodieque fit vbi vtriusque copia habetur. Hunc Athenaeus praeferrí putat omnibus, vtique post Achaicum ex oppido Tromilia, vnde Tromiliscus dicatur, et a Simone de Stromilius ex caprino lacte. Extat et Phrigius apud Aristotelem ex equino asininoque fieri solitus. Velabrenses casei dicti caprini, quod fumo apud Romanos in Velabro condirentur. Prima nobilitas in Italia caseo datur Parmensi his temporibus, cum olim secunda Ianis daretur. Si cerebrum mustelae coagulo additum fuerit, neque a muribus, neque a vetustate caseos corrumpi in Plinii commentariis legitur. Audio etiam Ari folia imposita caseos a vermibus defendere, eius herbae nomen integrum lingua nostra seruatur. Fit quoque caseus, quem Secundarium vocant, ex sero primi casei

casei, lento igne, siue potius tenui flammula, modico tamen lactis addito, tam diu ebulliente, donec ad summum natauerit, Recoctam Itali passim vocant, candida est, et quasi spongiosa, nec gustu insuavis, multisque herbaceis pulmentis adhibetur. Salita etiamnum vice casei vtuntur rustici, semipagani, et tenuioris census, paupertinaeque conditionis homines in cibariis.

Allium sylvestre retinet odoris sui virus adeo pertinax, vt pecudum lac, quae comam eius depauerint, allia suboleat. Et licet in butyrum et caseos coaluerit, non exuit illam odoris grauitatem, praesertim in eo quod vesperi mulgetur. Sed cum in plura genera allium sylvestre diuidatur, in primis virosum est quod in opacis syluis exilit, folio fere liliaceo, minori, vnico vt plurimum, interdumbino, cum caulescit vt florem et semina maturet, quod vernacula lingua Rampseren appellat, flores albi sunt, eodemque colore radix, bulbo tenui oblongo, caule dodrantali, semine nigro. Fortassis hoc ophioscorodon fuerit. Vt aliud quod in aruis sponte nascitur, caninum a nostra gente dictum, ampeloprasum videtur. Quinetiam hominis allio in cibis vsi, maxime crudo, vrina foetet. *Ξενοκράτους τυγίων*, hoc est Xenocratis caseolus in proverbium de cibo qui diutissime durat, antequam consumatur.

Tradunt enim frugalissimum philosophum Xenocratem saepenumero obsonia iam rancida

abiecisse, neque rarerer euenisse, vt cum cadum aliquem relinere vellet, iam vinum reperiret in acorem versum. Iustinus libro 13. Aristem in Arcadia late regnasse scribit, eumque primum et apum et mellis vsu, et lactis et coaguli hominibus tradidisse.

Melcae praeparatio compendiaria
Paxami.

Praeparatio Melcae extemporaliis et praestantior fiet hoc modo. Nimirum si in fictilia vasa noua acetum acre immiseris, posuerisque ipsa in calidum cinerem, aut ad lentum ignem, id est, ad prunas, et vbi paululum efferbuerit acetum, vt a vasis combibatur, vasa de prunis detraxeris, et in eadem vascula lac miseris, atque ipsa in arculam aut cistam, aut vbi immota maneant deposueris. Sequenti enim die melcas multo praestantiores habebis, quam sunt quae multa arte parantur. Vascula tamen, postquam semel aut iterum ipsis vsus fueris, permutabis. Haec apud Constantinum Caesarem leguntur in fine lib. 18. de re rustica. Mentionem melcae fecit Galenus libro 7. Methodi therapeuticae ad Eugenianum his verbis: Vidisti igitur et tu quosdam vno die, vel potius hora frigida potione leuatos, quorum aliis non aquam modo dedi fontanam recentem, sed etiam quae niue esset refrigerata, velut Romae praeparare solent, praecalfacientes prius, quam ipsi de-

decocta *) appellant. Cibos praeterea ad eundem modum refrigeratos identidem me illis permitttere vidisti, in quibus est et quam melcam vocant, vnus is quoque Romae laudatorum ciborum, veluti etiam aphrogala. Haec Galenus de curatione calidae ventriculi intemperiei: in qua curanda Aegineta quoque melcam exhibet, et oxygala, et poscam. Rursus Galenus in libro de cibis boni et mali succi, melcam vocem esse Romanam aperte testatur, eiusque refrigeratae cibum mediocrem aestatis tempore conuenire, quamquam non omnino usum eius probet. Apud Germanos vox melca lactis significationem habet, et ex Graeco ἀμελ-
 γῆν facta videri potest. Hermolaus rusticos butyrum non aliter fere quam melcen appellare scribit, et esse quosdam quibus melce idem quod oxygala videatur. Sed non idem esse ex Aeginetae loco iam citato patet, quoniam simul vtrumque nominatur; aliqua tamen eius species intelligi potest. Vetus interpres Galeni loco melcae Iuncatam reddit, ita enim vulgus Italorum vocat lac recens coagulatum; vt formam elegantiore[m] accipiat, iuncis calathisue iunceis inclusum. Calepinus iunculos hoc operis lactarii genus appellat, authore nullo citato. Prius tamen ibidem iunculos ex opere dulciario cibum interpretatur, qui ad similitudinem iuncorum

*) Nero in extrema rerum desperatione aquam ex subiecta lacuna potaturus hauriens dixit: Et haec est Neronis decocta.

rum figuratus fuerit, quales hodie in opere pistorio venales conspiciuntur.

Quid aphrogala,

Dicendum ordo postulat aphrogala quid sit, superius in Galeni verbis pariter cum melca nominatum: sed cum neque nomen idem, neque interpretatio eius apud alios authores siue Graecos siue Latinos, quod quidem sciam, extet, agendum nobis coniectura fuerit, ut suspicari, si non certo interpretari liceat. Igitur in promptu distante vi nonnisi aliud nihil accipio, quam quod idem nomen apud Germanos habet, nempe lac spumosum, quod adeo longis vasis concutitur, ut nihil iam praeter spumam appareat, - quare in superiori Heluetia in primis hyeme paratur, quoniam spuma tum frigoribus densata diutius perduret, et quo libet vehere liceat, et refrigeratum stomacho sit grarius. Hoc aliqui vocant niuem, quod ipsam specie sua repraesentet et qualitate gelida. Quamquam alibi etiam alias parent. Si quis tamen solam lactis ceu spumam superstantem intelligat, nihil impedio, parum enim refert concussamne an sine concussione spumam actu frigidam calido ventriculo propines: mihi vero magis arridet concussa, utpote gratior, et minus pinguitudinis continens. Porro *γαῦς* et *ἐπιπᾶγος* significant crustulam illam quae in lacte, aut alio pingui liquore in superficie concrevit, dum coquitur, et extantem spumam, nimirum

a colore cano. Hinc iocus extat in anum quae ollam capite ferebat in Pluto Comoedia Aristophanis:

Καὶ μὴν πολὺ τῶν ἄλλων χυτρῶν τάναντίας
 Αὐται ποιεῦσι, ταῖς μὲν ἄλλαις γὰρ χύ-
 τραις

Ἡ γραῦς ἐπες' ἀνωτάτω, ταύτης δὲ νῦν
 Τῆς γραὸς, ἐπιπολῆς ἔνεσιν αἱ χύτραι.

Hoc est,

*A caeteris quam plurimum istae differunt
 Ollis, videre in caeteris enim licet
 Anum supra ollas, hic modo contrario
 Nouoque videas, quod sit olla super anum.*

Γραῦς enim et anum mulierem, et oleo-
 sam in iusculis lacteque superficiem indicat:
 praeterea lineam illam in littore aut ripa, quam
 spuma describit. Pueri nostri floccos niuium
 cadentes anus esse clamitant. Omnibus occa-
 sionem metaphorae dedit canicies.

De variis operibus lactariis.

Ελεσμα vel ὄψον διὰ γάλακτος Graeci
 lactarium opus vocant. Τροφαλίδα alii
 oblongum caseum exponunt, alii rotam casei
 Siculi: cum enim pecoribus abundet Sicilia,
 optimum et plurimum caseum parat. Melicra-
 tum antiqui mellis et lactis miscellam nomina-
 runt: posteriores autem Homero ad nos vsque
 aquam mulsam, id est mel aquae mixtum.

Μελίκακι dandi casu explicari inuenio pro cibario e caseo. Διὰ βουτύρου apud Oribasium legi, si bene memini: intelligitur pharmacum, aut eclegma, id est illinctus butyro et melle constans utilis anaphoricis, qui difficulter excreant, maturat et coquit pituitam in pectore. Oportet autem paulatim sub lingua liquecat, ut hypoglottides, arteriaca, et eligmata omnia. Nostri in ciborum deliciis habent. Lacti autem potius mel calaminum id est sachar admiscet, ut lautius melle, minusque fastidiosum. Quod in plerisque nostrum seculum obseruat, et meo quidem iudicio recte facit, cum mel optimum non facile sit inuenire. Sachar vero laudat Galenus quoque libro 8. Methodi medendi inter detergentia quae febribus conueniunt, medio loco inter mulsam et oxymeli, id est acetum mulsam reponens. Plinii temporibus medicinae duntaxat vsui accommodabatur, nunc tam vulgare, adeoque gratum est, ut prouerbiale sit nullum ferculum corrumpi sacharo. Sed reuertor ad institutum. Lac sacharo conditum augere corporis habitum, et genituram fertur. Conditur et sachare melca siue lac nuper coagulatum vna cum butyro, qui cibus variis flosculis infixis coronatus conuiuuiis introfertur. Maij mensis edulium vocant, quod eo tempore maxime fiat, verna pabuli suauitate in lac et butyrum redundante.

Coqui opus quoddam tanquam ex lacte fingunt: Oryzam bene tritam cum amygdalino lacte (de quo supra) coquunt ad spissitudinem: effusum deinde refrigeratumque in tomos secant, tum recens amygdalinum lac affundunt, et amygdalas auro, alioue pigmento coloratas immittunt. Lautiores auri vel argenti folia aqua mulla madefacta iniiciunt, et gossipio sicubi non bene inhaeret, comprimunt, vt superficies plana sit. Manibus tangi non debent, et si opus fit forficibus ligneis eleuari. Lac coeruleum si facere volueris, amygdalinum cum cyani *) floris succo para, loco aquae. Huic deinde oryza, aut far incoquere licebit. Aliud cibarium ex amygdalis lac coagulatum referens. Amygdala tula per setaceum transferes cum aqua, deinde calcasies ad ignem semper agitando rude, miscebisque ius piscium, siue de pedibus vitulinis aut ouinis gelatum, ac vteris frige-facto. Caseus ex amygdalino lacte **). Amygdalinum lac ouis temperato, salitum decoquito, et si libet crocum adiace, aut alia quaelibet aromata. Iam densatum igne cochleari diligenter permiscebis, et impones setaceo, vt quod liquidius est defluat, tandem sacharatum conuiuis appones. Catatyron condimenti nomen est e caseo apud Athenaeum,

Quae

*) Cyanus flos, blaue Kornblumen.

**) De hoc et sequenti mentio fiet etiam inferius ex Platina.

Quae deinceps sequuntur edulia numero nouem, ex M. Catone descripta sunt. Libum hoc modo facito, casei pondo II. in mortario bene disterat: vbi bene detriuerit, farinae filigineae libram, aut si voles tenerius esse, selibram filiginis solum eodem indito, permiscetoque cum caseo bene, ovum I. addito, et vna bene permisceto. Inde panem facito. Folia subdito, in foco calido sub testu coquito leniter. Placentam sic facito. Farinae filigineae libras II. alicam in aquam infundito: vbi bene mollis erit, in mortarium purum indito, siccatoque bene. Deinde manibus depresso: vbi bene subactum erit, farinae lib. IV. paulatim addito, id vtrumque tracta facito. In qualo, vbi arescant, composito: vbi arebunt composito puriter, tum facies in singula tracta. Vbi depresso, panno oleo vincto tangito, et circumtergito, vngitoque vbi tracta erunt: focum, vbi ea coquas, calefacito bene, et testum. Postea farinae lib. II. conspergito, condepresso. Inde facito solum tenue casei ouilis P. XIII. ne acidum fiet, et bene recens in aquam ter indito, ibi macerato, aquam ter mutato. Inde eximito, siccatoque bene paulatim manibus, siccum bene in mortarium imponito. Vbi omnem caseum bene siccaueris, in mortarium purum manibus condepresso, comminuitoque quam maxime. Deinde cribrum farinarium purum sumito, caseumque per cribrum facito transeat in mortarium. Postea indito mellis boni P. IV. S. id vna

vna bene commiscero cum caseo. Postea in tabula pura, quae pateat pedem I. ibi balteum ponito, foliaque laurea vncta supponito, placentam fingito. Tracta singula in totum solum primum ponito, deinde de mortario tracta linito, tracta addito singulatim, item linito vsque adeo, donec omnem caseum cum melle abusus eris. In summum tracta singula indito, postea solum contrahito, ornatoque focum de iunipero, temperatoque. Tunc placentam imponito, texto caldo operito, pruna insuper, et circumoperito. Videto, vt bene, et ociose percoquas, aperito, dum inspicias bis aut ter: vbi cocta erit, eximito, et melle vngito: haec erit placenta femodialis,

Spiram *) sic facito: quantum voles pro ratione, ita vti placenta fit, eadem omnia facito, nisi sic alio modo fingito in solo tracta, cum melle oblinito bene. Inde tamquam restim tractes facito, ita imponito in solo, de implicis completo bene arcte. Caetera omnia quasi placentam facias, facito, coquitoque. Scriblitam sic facito. In balteo tractes caseo, ad eundem modum facito, vti placentam sine melle, coquitoque. Globulos **) sic facito. Caseum cum ali-

*) Spiram funi nauticè in orbem conuoluto similem esse aiunt.

**) Fortasse sunt quos Syracusani epicyclios vocabant.

alica ad eundem modum misceto: Inde quantos voles facere facito, in ahenum caldum vnguen indito. Singulos aut binos coquito, versatoque crebro duabus rudibus, coctos eximito. Eos melle vngito, papauere infriato, ita ponito. Enchytum sic ad eundem modum facito, vti globulos, nisi calicem^o pertusum cauum habeat: ita in vnguen caldum fundito: hoc in restim quasi spiram facito: idque duabus rudibus versato, perfrigitoque. Item vngito, coleratoque, caldum ne nimium, id cum melle, aut cum mulso apponito.

Erneum tanquam placentam facito, eadem omnia indito, quae in placentam, et permisceto in alueo. Indito in hirneam fictilem, eam demittito in aulam aeneam aquae calidae plenam. Ita coquito ad ignem: vbi coctum erit, hirneam confringito, ita ponito. Sauillum^{*)} hoc modo facito. Farinae selibram, casei pondo II. S. vna commisceto quasi libum, mellis P. S. et ovum. Catinum fictile oleo vngito. Vbi bene omnia commiscueris, in catinum indito. Catinum texto operito: videto vt bene percoquas medium, vbi altissimum est: vbi coctum erit, catinum eximito, melle vngito: papauere infriato, sub textum subde paulisper, postea eximito: ita pone cum catino, et lingulis. Pultem Punicam sic coquito. Libram alicae in aquam indito, facito vt bene madeat, Id infundito in alueum

^{*)} Athenaeus subityllum nominat.

alveum purum, eo casei recentis P. III. mellis P. S. ouum vnum, omnia vna bene permisceto. Insipito in aulam nouam. Huc vsque M. Cato.

Empeptas triticeus panis est cauus, crepidae non dissimilis, in cuius ventrem caseariae placentulae vt in thecam condi solebant. Nanos placentaceus panis est, caseo et oleo constans. A caseo et vsu cribi tyrocoscina dicuntur, quae sic parabis. Pressum bene caseum in vas mittito, et per aereum cribrum superpositum cernito, cum offerendi tempus aderit satis mellis superponito. ἄρτος ἀπαλός, id est panis tener apud Athenaeum, e lacte modico, oleo, et sale fit. Oportet autem materiam esse mollem. Hic et Capadocius a loco dicitur, vbi plurimum paratur. Syri Lachman vocant, apud quos optimus habetur, esturque calidissimus. Streptitius panis apud eundem lacte pauco excipitur, cum pipere, et oleo modico, vel adipe. Artolaganum quoque apud Athenaeum eisdem constat, sed additur parum vini. Cubi Athenaeo quadrati sunt panes, anetho, oleo, caseoque conditi. Idem author panem quendam τυρώντα, quasi caseosum vocari scribit, qualis autem sit silentio praetermittit. Alibi de placenta dicit apud Graecos πλακόςεις πλακοῦς adiectiuam esse vocem, vt subintelligatur ἄρτος, id est panis: quemadmodum in σησαμόεις σησαμοῦς, et τυρόεις τυροῦς. Staetitas ex adipe, melle, sesamo, caseoque fit. Nanus est pla-

centaceus panis e caseo, ac oleo. Choria, sunt cum lacte melleque edulia: vt hypotyrides. Phthoem ita fingunt. Pressus caseus teritur, et aeneo cribro colatur, dein mel et filiginis hemina in vnum subacta coguntur. Praeterea fiunt ex caseo placentæ, scirbatissus, bitullus, lucolli, argyrotryphemata, libi, circi siue circuli, aexaphae, crustoplacantes, oryzitae. Deinceps in Galliis vulgares placentas, quae quidem lacte caseoue constant ex Ruellio proponemus. Vulgatissimum igitur apud Gallos bellarium fingitur e polline vel simila cum lacte, ouis et butyro subacta, conspersis veteris casei micis: hoc in circumcinatae rotunditatis pastillum colligitur, et furno mandatur excoquendum. Hoc quod ventris modo iuxta vmbilicum intumescat. Gallico sermone gaster, vel gastellus nominatur. Ex eisdem omnibus iam dictis coactam ossam pistores in tenuissimas lamellas digerunt, et aliquo pingui, vel potius butyro ne membranae coalescant, interiecto, crassiuscula omnes inuoluunt crustula, figura et rotunditate superioris seruata. Vbique in Gallia gaster foliatus dicitur, quod velut instratis chartarum foliis altera continuo super alteram insidente quandam librariam exhibeat imaginem. Neutrum tamen Cretensem gastrin esse constat, cum ratio parandi longe varia sit. Matronae placentam cum feriantur faciunt triangularem, ex simila cum ouis, lacte et butyro in panificium subacta, capaci intus ventre, quem per dehiscentem rimulam vetere

com-

complent caseo, et furno dum eliquescat, et torreatur caseus, excoquunt: rura Galliae gonarias vel goieras ab angulis fortassis appellant, Eae non multum dissidere videntur, ab iis quas empeptas supra diximus appellari, cum caua sint panificia, quorum hiantes vteros caseariis implent placentulis: empeptae forsitan dictae, quod intestinam desiderent coctionem. Consimile omnino genus tenent, quae a calceari figura vulgus Gallicum calceolos vel calceones appellat, quorum ventris sinus caseo, polline ex aqua vel lacte subacto refercitur, id quod etiam placentulae genus existimatur. Ruri tamen complures dissectis (viliore fartura contenti) frustatim pomis ex foeniculi semine complent. Sunt qui capacitatem hanc cribrato tenuiter caseo solum offerciant, quae tyrocoscina Graece dici possent, a caseo et usu cribri donato nomine.

Aliae etiam circinata rotunditate finguntur ex consimili materia interiecto vetere caseo creto: aut in taleolas dissecto: Galli vulgo ratones vocant, quod lienis fartu modo tumeant. Hoc enim viscus raten nominant: quod ubi humore multo turget, in rotunditatem fere contrahitur: iplenia forsitan Graecis dicta, de quibus tantum legi ea esse colore candido. Libi tamen circi genus esse creduntur, qui ex farina, aqua et caseo fiebant fuso aequaliter circuitu. Sequuntur popelini in Gallia vocati, quasi popinales dicas. Fiunt ex polline, lacte, ouorum

luteis subactō: quae in circulares offas conglomeratae dantur furno igne flagranti, vt exterior pars in crustam occalescat, interna in rimas et cauernulas dehilcat: quae postmodum superiore crusta in orbem circuitumue adempta, butyro recenti et insulso abunde satiantur: et vbi totum ebiberunt nouo imbutae, reposita crusta, molliusculo igne coquuntur, et ita placentae butyro saturatae, vel vt potius dicam ebriae, mensis offeruntur. E consimili panificio in latiores capacioresque circulos explanate fingunt marginulis obsepientes, ne qui induntur liquores effluant, arcente ambitu. Capacitatem caseo vel recenti vel vetusto cum momento butyri complent margine tenuis, interdum colostro, nonnunquam tritis nucibus amygdalis: aliquando tritis pomis, prunis, vuis quoque immaturis inferciunt, sed tam concinne, vt persaepe pars capacitatis vna caseo, altera colostro, tertia prunis aut pomis dignoscatur operi, semper tamen inspersa sacchari copia, vt fructuum dometur acrimonia, simul vt a lacte cita vindicetur corruptio. Galliae vulgus sua lingua gauritem et gaurulam nuncupant, quasi escharitem extritis aliquot literis, siue placentae siue potius panis genus. Pinsita recte farina veteris casei frustra conuoluunt, et candentibus igne subiecto grandibus ferramentis, in fauorum speciem interne concuatis, quae longis manubriis cancellatim cohaerentibus clauo committuntur, vt possint premi: quod inditum vbi coctum

coctum est ab igni demitur fauceam referens imaginem. Magno in vsu habentur, qui buni nomine secundis mensis Gallorum circumferuntur, quod forsitan in napi modum intumescant: ii Latinis globuli mea opinione dicuntur, et Syracusanis epicyclii. Fiunt e similigine, liquoribus ouorum et lacte resoluta, et tantisper subacta dum concrementum retulerint, vt aliorum quae indi aut inuolui libitum sit, tenax haerensqueprehendat. Nam et caseus qui vetustatem sentit, pomorum frusta, vuae passae, fici et plerique fructus, qui communi sunt vsu edendo, hoc lentore conuoluuntur, et in sartagine vel patinam, quae feruenti oleo vel butyro axungiae recenti deflagret, demittuntur, et iuibi fringuntur abunde, et veruculo ab igni demuntur, suspenfa dum quicquid ebiberint olei vel pinguis remiserint. Ea omnia taganitis referenda putauerim, quae a patellis et sartagine nomenclaturam deduxerunt: ea bullis quibusdam ab igne citatis extuberant. Adferendum iam aliquid ex Platina Cremonensi coquo scientissimo. Igitur EDVLIVM ROMANVM ita parare docet: Farinam purissimam cum aqua subactam in tabulam extendito, vt fit, cylindro. Inde extractam ad latitudinem vnus digituli concidito. Vitam dices, adeo longa est: in iure pingui ac continuo feruenti coqui debet. At si in aqua pro tempore coqui oportuerit, butyrum et salem indito. Coctum in patinam cum caseo, butyro, saccharo, et aromatibus dul-

cibus transferri debet. **FUMENTINVM** eodem fere modo fit, sed aliquanto grossius, magisque minutim conciditur: conditura eadem quae superior. **Torta alba.** Libram ac semissem optimi casei recentis, praesertim minutatim concisam bene tundito. Tunsaе ouorum albamenta 12. aut 15. selibram sacchari, semiunciam gingiberis albi, selibram liquaminis porcini, totidem butyri recentis, lactis quantum sat erit, admisceto. Vbi crustam, subtilem admodum, in textu collocaueris, haec omnia indito, ad focum posita lento igne decoquito. Super, vt coloratior fiat, carbones in operculum ponito, coctae ac ex textu exemptae, saccharum tritum cum aqua rosacea insperges. Alit haec multum, tarde concoquitur, hepar concalescit, obstruit, calculum generat, oculis ac nervis obest. **Torta Bononiensis.** Tantum pinguis casei, quantum in alba posui concides ac conteres. Trito, betas, apium, amaracum, lotum concisum, oua quatuor bene disfracta, tunsam piper, parum croci, multum liquaminis, aut butyri recentis addes, miscebisque manibus, vt vnum prope corpus fiant. Hanc item in textum subcrustatum ad focum pones. Semi-coctae, quo coloratior videatur, ouum cum croco disfractum suffundes. Cocta putato, vbi superiorem crustulam leuauerit. Haec et superiore deterior est.

Offella. Casei Parmensis non nimium duri parum, tantumdem recentis teres. Duo ouo-

ouorum albamenta agitabis, passulas integras, cinnami, gingiberis, croci modicum ammisceris, inuoluesque farinae subactae, et bene extenuatae, ad eam quam voles magnitudinem, in furno deinde non nimium coques. Ita enim gratiores sunt, parum tamen alunt, tarde concoquantur, obstruunt, calculos creant. Caseus frictus. Tessellas casei pinguis, nec plane noui, in patella ad id apta cum butyro aut liquamine suffrigito.

Vbi tenella esse incipient, voluito, ac statim eximito, saccharo et cinnamo aspergendae sunt, et calidae adhuc edendae. ALITER, Buccellas panis bene vtrimque tostas, in patellam per ordinem collocato tessellasque casei tanquam in tabulatum extendito. Ad focum positam, textu operito. Liquefactum caseum saccharo, cinnamo, gingibere, aspergito, atque statim edito, si esse malam rem vis. Difficillime enim concoquitur, et male alit, obstructions et lapidem gignit.

Rapum armatum. Voluere qui gulam vallatam habent, id rapum armatum dici, quod caseo tanquam lorica et thorace inuoluitur: quasi eorum barathra ingressura, nequaquam sine armis tuta videantur. Verum quid prodest? quod ad tutelam inuentum est, id totum ad perniciem raporum vertitur. Eum malint gulosi, tanquam fortissimi in popinis athlethae, armatum hostem quam inermem deuorare. Ra-

pam vel elixam, vel sub cinere coctam, in testellas concides. Idem etiam facies de caseo subrecenti et pingui. Subtiliores tamen hae sint, quam quae ex rapis. In patellam butyro aut liquamine vinctam, primum tabulatum ex caseo facies, secundum ex rapis, et sic deinceps, aromatum aliquid aut butyri continuo infundendo. Cito hoc plumentum coquitur, cito etiam edendum est. Sed cum sit perniciosum, voracissimo Domitiano apponatur. Fricellae ex sambuco. Caseo trito tum veteri, tum recenti, farinae parum ouorum albamenta quaedam, lactis aliquid, sacchari plusculum addes: et simul in eodem mortario conteres. Tritis e mortario et in catinum translatis, flores sambuci integros superasperges et miscebis. Hanc condituram, aut manu aut cochleari aut aliqua alia forma in patellam inditam, vbi optimum liquamen, vel butyrum, vel oleum ferueat, coquito. Calidae edantur necesse est. Ex compositione quid profit obsitue deprehendes. Fricella ex albamento ouorum, polline, et caseo recenti. Obseruabis ea omnia, quae paululo ante dixi, excepto lacte, et flore sambuci. Hoc et superiori insalubrius. Fricella ex concreto lacte. Lac concretum per densum setaceum transeat facito. Serum quod exprimetur cum farina, albamento ouorum, saccharo, aqua rosacea permisceto. Mixta, cochleari paulatim in patellam ex liquamine, aut butyro feruentem, indito. Laedunt hae neruos et oculos.

Esitium Siculum. Farinam albam, ac bene
 excretam cum albore oui, aqua rosacea, ac
 communi bene subigito. Subacta in pastillos in
 modum paleae subtiles, semissemque oblongos
 extendito. Hinc stilo ferreo admodum tenui
 excauato. Inde ferrum extrahens vacuum re-
 linquens. Desiccata ad solem huiusmodi esi-
 tia, annos duos ac tres durabunt. Maxime
 vero si mensis Augusti luna fuerint pinsita. In iu-
 re pingui decocta, ac in patinas fusa, trito caseo,
 butyro nouo ac recenti, aromatibus dulcibus
 aspergi debent. Hoc esitium duarum horarum
 cocturam requirit. In vermiculos. Farinam
 eo modo quo superiorem subigito, subactam in
 frustra digitis rescindito, vermiculos dices. Ad
 solem deinde ponito, vt sint bene ficci, bien-
 nio et eo amplius durabunt. Coctos per ho-
 ram in iure pingui, patinaeque inditos, caseo
 trito et aromatibus condito. At si dies ieiu-
 nii fuerit, cum succo amygdalino ac lacte ca-
 prino coques: verum quia lac non tantum
 cocturae requirit, facito prius aliquantulum in
 aqua ebulliant, deinde lac ipsum addito. Coctos
 saccharo inspergere memento. Eadem omnium
 ex farina esitiorum coctura est, croco coloratio-
 res fiant, nisi in lacte decocti fuerint. Concre-
 tum amygdalinum in ieiunio. Amygdalas bene
 tuntas, sacchari vncias duas, et aquae rosaceae
 tantumdem addes. Infundes item ex lyco aut
 tinca parum iuris: ne nimium sit salitum caueto.
 Transmittes haec omnia per setaceum in pati-
 nam,

nam, finesque per noctem quiescere, mane concretum vt lac reperies. Inuolui item, si voles, carice et frondibus poterit, atque inde in patinas transferri. Saccharo suffundere, et anneso condire memento. Parum hoc alit stomachum, et pectus lenit, hepar iuuat, genituram auget, et ardorem vrinae sedat. Recocta ficta. Libram amygdalarum bene tunfam, sacchari vncias quatuor, aquae rosaceae vnciam vnam, medium cyathum ex ante dictis piscibus, in vnum miscebis, mixta in formulam per setaceum transmittes. In loco frigido per noctem asseruari debet, sequenti die in patinis aut pinacibus conuiuis appones. Recoctam dices. Butyrum fictum. Libram amygdalarum tunfarum cum medio cyatho aquae rosaceae dissolues, ac per setaceum densum transmittes; vt autem melius constringatur, aut parum farinae ex amylo, aut dimidium cyathum iuris ex lyco addes. Sacchari idem vncias quatuor, et parum croci, vt coloratius fiat, requirit. Haec omnia in vas ad id aptum noctu indes, mane si in loco humido resederit, concretum inuenies. A superioribus nil differt. Hoc Germanicus noster negat esse suaue, quia non vngit. Haecenus Platinae Cremonensis opera lactaria scripsimus. Galenus in libro de cibis boni et mali succi. Quae ex lacte et caseo placenta conficitur, crassi succi alimoniam praestat, propterea iocinoris meatus obstruit. Eadem ratione quae ex similagine et lacte, aut quae lagani vel rhyematis quicquam accipit, tum quae ex

multo

musto et similagine, vel omnino ex triticea farina conficiuntur, pravi succi omnia sunt. Quinetiam ipsa per se lagana, rhyemataque et bellaria omnia, quae ex tritico confecta sunt, et fermentatione carent, ac tum potissimum ubi nonnihil casei in se habent, succi sunt crassioris. Sed mea quidem sententia, quae a nobis modo lagana, ac rhyemata appellantur, veteres communi appellatione itria dixerunt.

De his quae lactis ubertatem faciunt.

Quinquefolium herba lac augmentat capris ante potum exhibita. Item dictamnus ventribus ipsarum appensa, aut lac. Cytisus in pabulo pecora lacte replet. Quamplurimum igitur ipsum in agro esse maxime refert, quod gallinis, apibus, capris, bubus quoque et omni generi pecudum utilissimus est, quod ex eo cito pinguescit, et lactis plurimum praebet ouibus: tum etiam quod octo mensibus viridi eo pabulo uti, et postea arido possis. Mulieres quidem si lactis inopia premuntur, cytisum aridum in aqua macerari oportet, et cum nocte tota permaduerit, postero die expressi succi ternas heminas permisceri modico vino, atque ita potandum dari, sic et ipsae valebunt, et pueri abundantia lactis confirmabuntur. Galenus folia cytisi discutiendi facultate praedita scribit, una cum tepida quadam humiditate, sicut et maluae. Non igitur mirum si lac augeat, nam maluae quoque cum radicibus suis decoctae ius lac foeminis

minis proritat. Anemonae caules et folia cum ptisana cocta lactis abundantiam in cibo faciunt. Circaeae semen in sorbitione sumptum lac provocat. Vitis albae succus cum tritici decocto potus lactis abundantiam facit. Satiua lactuca lac promouet. Melanthii semen pluribus diebus potum; menses, vrinam, et lac citat. Foeniculi herbæ cibus, et semen cum ptisana decoctum copiam lactis efficiunt. Echion herba cum vino, aliaue sorbitione lac augmentat. Halimi radix lactis parit vbertatem. Mouet lac siccati anethi comae, et feminis decoctum. Ocimum herba locupletat lac. Semen agni, id est viticis lacteum succum ciet; mensesque trahit in vino potum, quantum est denarii pondus. Sonchi succus in sorbitione datus lac exuberare praestat. Cicer copiosum lac gignit. Nutrici lac imminutum si fuerit, sorbitionibus, et pleniori victu sustentanda est, vinum dulce potui dabitur: pectus et mamillas perfricare oportet, quibusdam cucurbitula quoque defixa abunde praestitit. Medicamenta vero et si lacti generando proficere quidem aliquid sciam, non tamen frequenter ipsis vti praeceperim, vt quae violentius consumant. Hic Aegineta eadem recenset ad lac augendum, quae nos superius ex Dioscoride, pastinacae tamen radicem atque semen addit. Locus est lib. 1. cap. 4.

Galenus libro quinto de simplicibus medicamentis, lactis genitricem facultatem his verbis explicat.

Communio quaedam est ac similitudo facultatum effectuumque promouentium aut sistentium et menses, et lac, atque semen genitale: quibus etiam adiacent vrinas mouentia, et tussicularia medicamenta, omnia scilicet attenuandi vi donata. Efficiunt autem lac et genitricem, quaedam vt medicamenta, quae pituitosum humorem ita calefaciunt vt in sanguinis naturam abeat. Quaedam vt alimenta, ex totius substantiae affinitate, praesertim si boni succi et mediocriter humida fuerint, tepidaque caliditate praedita, velut et ipsum lac est. Siquidem sanguis in animali moderatum habet calorem, nimium bilis flaua, vt pituita frigiditatem nimiam. Lac autem inter sanguinem et pituitam medium caloris gradum obtinuit, non tamen ex aequo vtrinque distantem, longius enim a pituita, propius est ad sanguinem. Itaque si lac in mamillis defecerit, sanguinem considerabis, qui nimirum, aut paucior, aut prauior inuenietur. Ille victus vniuersa ratione humectante, calorificaque indiget: Hic, si biliosus fuerit, purgari prius, inde victu, qualis etiam alter opus habet. At si pituitosus, medicamina quidem calida, siue primi, siue secundi ordinis, non tamen siccantia postulat. Praeferenda quae non solum pharmaca sunt, sed alimenta simul, verbi gratia: eruca, fo-

foeniculum, anethum. Accipio autem et ipsas herbas virentes adhuc humidisque, aridae enim tum siccant, tum ultra quam oportet calfaciunt. Sunt huius generis quoque smyrnium, apium, lauer, polium, nempe virides antequam areseant. Quoniam exsiccantia omnem sanguinis humiditatem depasta, densant, pariterque minuunt ipsum: quod si calida fuerint, etiam supercalfaciunt: si frigida, nimium refrigerant. Requiritur autem moderatus calor in sanguine absque crassitie, ut lac generare queat. Quare quæ talia sunt, ut iam diximus, citius extinguunt lac, quam gignunt. At quæ ita calfaciunt, ut ab initio dictum est, neque euidenter vlllo modo exsiccant, vim habere lactis genitricem non immerito assertum est. Sed hæc numero pauca sunt, cum non facile sit, qualem desideramus inuenire temperiem: infinita autem ea fere, quæ lacti officiant. Nam quæcunque plus iusto caloris, aut siccitatis, aut frigoris obtinent, ea vel qualitate nocendo, vel tota substantia lac imminuendo, generationem ipsius impediunt.

Haec quidem doctissimus Galenus scripta reliquit.

Iecur anseris proceres gulæ saporis bonitate commendant. Fertilibus crescit mira amplitudine, et quod mirabilius est, exemptum quoque lacte et mulso augetur. Martialis:

*Aspice quam tumeat magno iecur anseris maius,
Miratus dices, hoc rogo crevit ubi?*

Quis

Quis primus tantum bonum inuenerit Scipio ne, an Metellus, viri consulares, an M. Sessius eadem aetate eques Romanus, in quaestione est. Auium vna vespertilio lac habet, lactatque pullos. Hinc aenigma Germanicis metris vsurpatur hoc sensu.

**) Auis est quaedam sine lingua,
Vberibus alit altera pullos,
Tertia laetitiam nescit,
Quarta caret sanguineo succo,
Fructu vescitur vltima trimo.
Griphum solue, et Phoebus eris mihi.*

Sunt autem hae aues Ciconia, Vespertilio, Noctua, Apis, et quae baccis iuniperi pascitur, inde nominata Germanis, quam aliqui turdorum generi adnumerant. Non mirum vero vespertilionem lac habere, cum etiam inter Graecorum griphos auis non auis, et nostra lingua volucris mus appelletur. Haec in praesentia habui, Auiene charissime, quae ex tempore ad te darem de lactis argumento, ex authoribus antiquis et recentioribus primae notae viris magna ex parte descripta, qui sunt: Hippocrates Cous, Galenus Pergamenus, Nicander Colophonius, Dioscorides Anazarbeus, Aëtius Antiochenus, Paulus Aegineta, Athenaeus, Iulius Pollux, C. Plinius Secundus Véronensis, L. Iunius Moderatus Columella, M. Cato, M. Terentius Varro,

Pal-

**) Sunt anapaestici dimetri.*

Palladius, Constantinus Caesar, cui Geoponicorum libri Graeci ascribuntur, Homerus, Virgilius, Martialis. E recentioribus, Hermolaus Barbarus, Calepinus, Perottus, Ianus Cornarius, Marcellus Vergilius, et forsitan alii nonnulli. Potuisssem ádhuc multo copiosius cum aliunde, tum ex medicis haec omnia tractare, quod fortassis alias fiet, praesertim si quid apud vos harum rerum peritissimos artifices addiscere licerit tam in herbaria quam in lactaria disciplina. Siquidem caseus vester Glaronensis aliquot efficacissimis herbis conditur, quod liquido color herbaceus, odor medicatus, et sapor cum acrimonia quadam gratus, ostendunt. Quare merito eius ramenta iusculis adiiciuntur, utpote saluberrima etiam puerperarum.

Non miror, quod nuper accepi Basileae ex D. Osualdo Myconio sacrarum concionum antistite doctissimo, praeceptore meo, Glaroni apud vos locum esse, cuius incolae gelidissimam niualem aquam bibant absque omni noxa, si modo hoc xysto caseo vtantur, aliter incommodum sentire. In compositionem enim ipsius calorificae herbae recipiuntur, de quarum numero est, ut audio, nobilis illa astrantia, quam alii ostrutium, imperatoriam, et magistrantiam nominant, vernacula lingua *Astrenz* et *Meisterwurz*, quasi omnium radicum magistrantiam et reginam apelles. Radix est digitali crassamento, transuersa repens, odorata, acris, ama-

ra, foris nigra, intus albicans, succo praegnans quali panaces, caulis aliquando ad cubiti mensuram attollitur, in quo folia smyrnii quod vulgo ligusticum dicitur, tenuiora, latiora ferrata, in circuitu fere terna, supra quae umbella floribus albis, semē anethi fere. Prouenit in summis montibus, et petrosis. Transplantatur etiam in hortos. Siue laser hanc Gallicum dicas, vt Ruellius Angelicam, cuius haec fere species videri potest, ita vt sexu tantum aliqui discernant, nam et laseris duo referuntur genera: siue oreoselinon, siue petroselinum Macedonicum, haud multum retulerit. Mihi ad postremum animus inclinatur, cuius argumenta plura sunt. Primo a nomine, quia veteres Estreaticum nuncupabant. Secundo, a natalibus, in praeruptis enim montium et petrosis, quamuis et in pratis montanis exilit. Tertio, a sapore, quem iuter omnia apiorum genera acerrimum amarissimumque habet: ita vt Galenus vniuersam eius amaritiae infici scribat. Et ἀντιβαλλομένων Galeno ascriptorum author in absentis Gentianæ vicem petroselinum coniicit, sicut et Helenium, licet id acrimonia et amaritudine astrantiae nostrae cedat. Quarto, ab odore, est enim odoratum admodum, ac idem ἀντιβαλλομένων scriptor apium aromaticum, ipsum vocat. Quinto, a figura, quam foliis et umbella quodammodo similem apiis habet. Ab effectibus, qui eidem omnes quos veteres descripserunt et praeterea multo plures a nostra gente ei attribuuntur. Galenus

in Theriacam iniici docet, quod hydropicos plurimum adiuuent, nostri aquam a præcordiis et vniuerso corpore amoliri pollicentur. Coli torminibus, vtero, mensibus, et vrinæ ciendis, veneni periculis, partibus et morbis quibuscunque frigidis, et humidis, febribus putridis, et in primis quartanæ, calculo renum, pulmonum et thoracis vitiis, ischiadi, mortuo foetui et secundis trahendis vtilissimam faciunt. Sunt qui aluum etiam mouere confirmant, tumores et duritias discutere. Enumeratæ facultates omnes etiam Smyrnio magna ex parte attribuuntur, et Cilices Smyrnum in Amano monte nascens petroselinon indigetant. Est tamen infirmius petroselino, vt apio vehementius, teste Galeno. Hæc ideo prolixius recensui, vt caseum vestrum commendarem, qui etiam cum lasere, id est Batti silphio viribus excellentiaque certare queat. Si enim Angelica vulgo dicta laser est Gallicum, vt vult Ruellius, ab astrantia profecto superatur. Non sum ignarus Hieronymum Tragum saxifragam illam, quæ pimpinellam facie refert, petroselinum Macedonicum censere, sed cum solam acrimoniam sine amaritudine habeat, non admitti potest. Est vero montanum quoddam genus huius saxifragæ, floris fere tantum colore differens, qui in campestri albus, in montana saxifraga purpureus est per vmbellam sparsus, vtriusque radix acerrimâ alba. Montanam in montibus supra lacus Lemanni initium vocant Cettau, si recte memini, eaque lac coagulant,

acce-

accedere inde saporis quoque gratiam affirmantes. Altera herba quam caseo vestro condiendo adhibent lactarii, Germanicum nomen habet, *Zigerkraut*, id est Casealis herba, caseus enim eius odore maxime imbuitur prae caeteris, ut omnino et casei et herbae idem fere sit odor. Alii *Stundkraut*. Alii vocant *Sybengezeyt*, vel quod in omnes horas, vel quod septies in die tantum suum odorem medicatum variet, nunc amittat, nunc recipiat. Euulsa autem eundem fere constanter odorem sibi seruat, tam vehementem ut nonnullis caput offendat, qui ad foenigræci odorem mihi videtur accedere, sed non parum suauior et abundantior est. Instante pluvia per omnem domum odorem spargit. Seritur in hortis apud nos. Muliercularum supersticio herbam supra mensas et lectos suspendit, ut veneni malorumque geniorum amuletum sit. Herba est annua, relicto semine perit. Caulis cauus, striatus, albicans, sesquicubitalis, aut circiter, multis alarum cauis. Folia sunt pratensis trifolii, aut loti herbæ, terna, serrata cuspidibus in ambitu, flos canus, ex albo subcoeruleus, minor quam pratensis trifolii. Semina mucronatis folliculis singulis ruffa, forma foenigræci, multo minora. Radix alba, breuis, recta, inutilis. Non posset aptior fingi descriptio ad syluestrem lotum Dioscoridis. Nihil enim impedimenti fert, quod illic agrestis, apud nos satiuæ tantum floreat, cum idem eueniat circa plurimas alias: scatenent longi tractus Narbonensis

Galliae thymo, libanotidi coronaria, spica sylvestri, et aliis plerisque, quæ hic nisi curioso cultu non proueniunt. Neque prohibet altitudo, si paulo procerior in calidissima regione quam in niuosa visatur. Haec sit igitur lotus sylvestris*), quæ leniter astringit, vultus maculas, asperamque et discolorem ceu a sole cutem ex melle inuncta exterit. Bibitur per se etiam concisa, aut cum maluxæ semine in vino passoue contra vesicæ dolores vtiliter. Hæc Dioscorides. Galenus sylvestris loti semen secundo abscessu calefacere scribit, cum absterforia quadam facultate. Equidem ipse in absentis foenigræci locum sylvestrem lotum substituere non dubitarem, cui et figuram similem, multo magis autem effectus habere videtur, sicut et odorem, et saporem qui in vtrisque amariusculus est. Nam et foenumgræcum duobus gradibus mediocre temperamentum in calore superat, siccitate duntaxat vno, abstergit, discutit, et multiplices vsus in medicina præbet. Has duas tantum herbas condimentarias, quibus vestrum caseum imbutis hætenus intellexi, reliquas a nobis coram auditurus. Non est opus hoc loco Hieronymi Tragi mentionem facere, qui hanc plantam interpretatur pro trifolio asphaltite, et eo quod Scribonius Largus oxytriphylly nomine describit. Mihi neutrum esse constat. Non probo eos qui inter quatuor elementa Heluetiæ iocose ficta Glaronensem caseum pro terra connume-

rant

*) Dioscorides.

rant, ut vinum Tigurinum aquæ loco, Rhetorum seu Leopontinorum linguam aëris vice, Fryburgensium monetam pro igne recenserent: nimirum quatuor hæc ceu omnium vilissima selegerunt, elementa proportione quadam nominantes, aut quod ad vitam hæc quoque necessaria sint. Vinum ex agro Tigurino ad vicinos quoque transmittitur, huic aquæ vitium quod austerum sit, impingunt. Moneta Fryburgi, quod Avenatici colonia est, ex ære fit. Non potest autem vita commode absque moneta transigi. Rhetica lingua levis est, ex Italica corrupta, itaque respondet aëri, ex cuius repercussu vox resilit. Est vero et linguæ ad commoditatem viuendi necessitas. Caseus rasilis terram refert, ut illis placet, forte quod duriusculus ac solidus sit, praesertim antiquior, unde etiam raditur cultris, aut dolabellis ad id factis. Vitam autem sine lactariis operibus non facile esset Helueticis agere. Huiusmodi illi videntur rationibus usi, quas ego non oppugnabo, neque vinum Tigurinum, quamquam gentile mihi, in praesentia defendam. Sed in Glaronensem caseum, qui maxime huius argumenti est, iniqui mihi esse videntur, quod ipsum ut rem vilissimam omnium elementorum feci comparent, obliti quam pretiosus sit, quam salubris, quam iucundus, quantæ denique gratia cibi potusque fastidium renouet, stomacho gratus et utilis, supinum excitat, abundantes eius humores siccando consumit, qualitate noxios emendat, herbarum beneficio quibus optimis

lectissimisque tamquam antidotis et antipharmacis quibusdam constat, ut recte nonnullos aestimare vim eius credam, qui loco theriacae facultatis ipsum commendant. Has eius dotes referre libuit in gratiam D. Osualdi Myconii, praceptoris mei colendissimi, qui Basileae nuper in doctorum conuiuio aduersus acres accusatores, ipsum sua sententia defendit. Sed hic finem faciam. Te doctissime Auiene iterum rogo, si quae ἀπροσδιόνυσα praeter scopum et ordinem scripta deprehenderis aequo animo legas, et si non librum, syluam aut congeriem haec appellato. Plerumque aliorum authorum sententiis recitatis, integram ipsorum orationem sequutus sum, non in diuersa loca, quod postulabat ordo, discerptam. Hoc solum adhuc monere libet, quod Plinius asinae lac crassissimum scribit, errorem esse, quandoquidem Galeno et experientia testibus, omnium habetur tenuissimum. Deinde quod idem author butyro astrigendi repurgandique vires attribuit, fateri minime possum. Si quid aliud eiusmodi forte repertum fuerit in libello nostro, quod nullum aut rarum fore opinor, authori suo ex quo nos deprompsimus, ascribendum fuerit.

FINIS LIBELLI
DE LACTE ET OPERIBVS LACTARIIS.

INDEX RERVM
ET VERBORVM MEMORABILIVM.

Aexaphae	68
Agni semen, eius vis	78
Αἰγोधλαί, earum descriptio	9
Alimenta cum lacte cocta, cuius naturae sint.	24
Allium sylvestre, vires odorque eius	57
Ἀμέλγειν	8
Ἀμολεγυς	8
Ἀμολεγυς, 9 νυκτὸς ἀμολεγυς	9
Ancnome, vires	78
Anethi comae quid efficiant	78
Aparine, vsus apud Pastores	11
Aphrogala, quid	7. 60
Archigenis de lactis vsu sententia	37
Argyrothryphemata	55. 68
Ari folia caseos aduersus vermes defendunt	56
Aristeus primus apum, mellis, lactis et coaguli vsum tradidit	58
Artolaganum	67
Ἄρτος ἀπαλῆς, confectio eius	67
Astrantia, eius descriptio 32. virtus	84
B δάλλιν, quid	8
Bellarium apud Gallos vulgatissimum	68
Bitullus	68
Bunii, quid 71. eorum paratio	71
Butyrum, vnde nomen 15. 31. eius natura 15 vires 15. ex Galeno 28. aliae vires 28. 31. quid sit 31 quod commendandum maxime, 31. virtutes a Dio- scoride commemoratae, 32. remedium est contra sanguisugas potas, 33. contra multipedes 33	76
Butyrum fictum, quomodo parandum	76

INDEX RERVM

C alathus	10. 11
Calceolus	69
Calceo	69
Caprimulgi, quid	9
Cafeale	46
Cafeus, qui optimus, 29. eius proprietates 29. qualis in vſu praeferendus 30. medicamentum ex caſeo anti- quo 30. devi recentis 30. caprinus eos iuvat qui viſcum biberunt 33. facultates et differentiae, ex Dioſcoride 44. aliud diſcrimen, et quando para- tur 47. de caſeo faciendo, ex Palladii ſententia, 48 vitia caſei et ſigna boni 49 ratio faciendi ex Colu- mella 49. ex Berytto, 51. quomodo ad aſſeruationem parandus 52. de eius diſſerentiis 53. praestanti- ora quaedam genera, 56 ex amygdalino lacte 63	
Cafeus friſtus, eius confectio 73 Glaronenſis laus	82
Catatyron	63
κατάρδος, variae eius ſpecies	55
Choria, eius deſcriptio	68
χορίς	47
Cibarium ex amygdalis lacte coctum	63
Circaeſi ſeminis virtus	78
Circi	68
Circuli	68
Coagulare lac, quid, 7. variaque ſignificatio, 42 qua- lis ſit facultatis, 43. virtus medica, 44. vnde nomen	46
Coagulum, eius explicatio	9
Collacteus	11
Coloſtra, quid 7. quando ſiant	7
Coloſtratio, quale genus morbi	7
Coloſtrum, 7. 16. quomodo coaguletur, 16. quid in eo diſcrimen quoddam faciat, 17. quomodo vten- dum	17
Congius	46
Concretum amygdalinum, quomodo parandum	78
Crustoplacuntes	68
Cremor lactis	18
Cura tenefmi ſecundum Aetium	38
Cubus apud Athenaeum, quid	67
Cytifus, eius vires	77

ET VERBORVM MEMORABILIVM.

Decoctio lactis, 22. modus decoquendi	23
Denarius	50
Δραχμῆτιον	48
Echinus	52
Echion, lac augmentat	78
Edulia nouem ex Columella	64
Edulium Romanum, 71. eius paratio	71
Ἐλέσμα	61
Empeptas	67
Emulgeo, varie accipitur	8
Enchytum, quomodo parandum	66
Ἐπίπαχος	60
Epityrum, 53. quomodo paratur	54
Erinaceus	52
Erneum, quomodo conficiendum	66
Esitium Siculum, quomodo parandum	75
Fiscella	10
Fiscelli	11
Fiscina	10
Fiscinula	10
Foeniculi vires	78
Fluxione alui laborans, quomodo curandus	38
Formago	55
Fristellae ex Sambuco, earum confectio, 74. ex concreto lacte, quomodo parentur	74
Fuligo ex butyro, quomodo colligatur, 32. effectus eius	32
Fumentinum, eius confectio	72
Γαλα, vnde nomen	5
Galactites lapis	5
Γαλαθνήδον, quid apud Graecos	4
Γαλακτιῶν	4
Γαλατοκομῆς	5
Γαλακτοουργεῖα	10
Γαλακτοουργός	4
Galactophagi	4
Galactopotae	5
Γαλακτώδες	5
Γαλαθρινίδων	6
Galatea, vnde nomen	5
	Gala

INDEX RERVM

Galaxaera	5
Γαλαξίας, eius explicatio	4
Γαληνός, quid apud Graecos	5
Galli, vnde	5
Gallicus caseus	55
Gallion	11
Γαλουργαίον	10
Gastellus	68
Gaster, 68 foliatus 68. eius confectio	68
Γαυλός	10
Gaurites 70. eius confectio	70
Gaurula, 70. eius confectio	70
Glaro, eius laus	82
Γλαγγέρης	10
Γλαγγίς	10
Γλαγγός	10
Globuli, quomodo conficiendi	65. 71
Glycyrrhiza	45
Grateron	11
Γραῦς 60. varia eius significatio	61
H alimi radice vires	78
Hippace, 44. facultas eius 44 quorum inuen- tum	45
Hypocyris	54
I ecur anseris, quomodo lacte paretur	80
Immulgeo, quid	8
Iuncata,	59
Iunculus	59
K αχληκή	38
Καλαθισκός	10
Lebertraut	11
Κρεμαστή	10
L ac, quid, 1. eius generatio, 2. etymologia 5 gallinaceum quid, 6 de eo in genere 24. eius salubritas, vnde oriatur et iudicetur, 24. de his, quae cibi gratia cum lacte coquuntur, 24. vbi sine sero premat, 28. vsus aduersus venena, 33. asinini contra cantharidas et ephemerum potum virtus, 33 differentiae et vsus externus, 34 virtutes 34 vomitorium caprarum quarundam 34. variorum lactis	

ET VERBORVM MEMORABILIVM.

generum differentiae, 7. iunctatum quid 8. amygdalatum, quomodo praeparetur, 11. anseris lac, 12. coagulum lactis, quomodo fiat, 16. differentia ab anni temporibus, 17. ab aetatum differentiis, 17. ab animalibus 17. ab habitu animalium 18. a pascuis, 18. quibus competat, 19. commoditates 19. de modo, mensura, ac tempore vtendi, 20. quibus lac obsit 22. decoctio 23. virtutes in variis morbis 35. humanum, 35. eius proprietates et vires medicae, 36. quando et quibus utilissimum 36. in oculorum doloribus 37. quando inutile 37. quae differentia attendenda, 37. cum melle quibus exhibendum, 37. caprinum tenesmo medetur, 38. idem et bubulum biliosis fluxionibus, 38. in grumos coactum, 39. suffocationem infert, 39. strangulationes facit, 40. natura et discrimina ex Varrone 46. pro vino vbi sacrificetur, 48. probatio an aquam contineat 53. vbertatem quae concilient, 77. de genitrice eius facultate

Lachman	79
Lactare, varia huius vocis explicatio	67
Lactaria herba, quid	4
Lactaria columna, vnde dicta	3
Lactarium opus, quid	6
Lactarius, quis sit, 3. pistor quis	3
Lactes, quid apud graecos	4
Lactescere, quid	3
Lacteus, varia eius significatio	3 seq.
Lacteum Liuii flumen	4
Lacto, quid inde deducatur	6
Lactucae sativae vires	6
Lactuca, vnde nomen et quid in cibo conciliet	78
Lactucinorum familia apud Rom. vnde sic dicta	3
Lepidium, vsus eius	4
Libum, quomodo faciendum	15
Lilii flos ex lacte Iunonis natus, 6. Martialis de eo verba	64. 68
Loti vires	6
M <i>μέλα ἀμολγαίν</i>	86
Mel, optimi notae, 40. effectus eius cum lacte permixti	10
Melanthii feminis vires	41
	78
	Me-

INDEX RERVM

Melca, praeparatio eius	58
Melicratum	61
Mulstra, varia huius vocis significatio	8
Mulstrale, quid	8
Mulstrum	8
Mulgere, quid	8
Musquetum	11
N anus	67
Nix in lacte, quid sic appelletur	60
Numella	51
Nutricis lac quomodo sit explorandum 36. quid faciendum, si lac imminutum ipsi fuerit	78
O cimum, quid producat	78
Offella, quomodo paranda	72
Omelifis	53
Ἑμογάλακτος	11
O ria	56
Ὀπὸν	48
Ὀφρον διὰ γαλακτὸς	61
O ogala, 8. vsus eius	13
Ὀρθοπύγιον,	27
Ὀρίδος,	27
Ὀρθοπύγιον	27
Ὀρθοῦσθαι	27
Ὀρθῶδες	28
O ryzitaе,	68
Oxygala, quomodo fiat, 13. 15. eius natura et vires	16
Oxygalactinus caseus 15. 29. vires medicae	31
Ὀυροπύγιον	27
Opus ex lacte coctum cum oryza	63
P anis streptitius, 67. caseosus	67
Parmensis casei laus, quomodo seruandus	56
πέλεκυς, quid	9
πελεκῶ, quid	9
πέλλα, quid	8. 10
πελλαντής, quid	9
πελλίς, quid	9
Peluis, vnde hoc nomen	9
Ἐσφύδ, vnde dictum,	47
Phthoe, quomodo paranda	68
Φιλανθρωπος	11

ET VERBORVM MEMORABILIVM.

Πηγύνας γάλα, quid	9
Picerion	31
Πικύα,	41. 43
Πιτύα	22. 52
Πιτύνη	42
Placenta quomodo paranda, 64. iudicium Galeni de iis,	76
Placentini casei	55
Popelini, 69. eorum praeparatio	69
Poppea, quomodo lacte fit vsa	34
Protogala	16
Ψυγός	10
Ψυκτήρ	10
Pyctes	8
Pyos, et Pyon; quid	8
Pyriathes, quid	8
Pyrihephthon, v. Pyriathes	8
Puls ex ovo et lacte, quomodo medicis nominetur	8
Puls punica, quomodo paranda	66
Q uasillus	11
Quinefolii virtus	77
R ampfer	57
Rapum armatum, quomodo conficiatur	73
Rato	69
Recocta 57. ficta, quomodo paranda	76
•ροός	27
Ruma	42
S acharum cum lacte conditum et melca	62
Salita	57
Salonites caseus, apud quos in gloria	55
Sauillum quomodo parandum	66
Sciffile lac	35
Scirbatissus'	68
Σχίσον, quomodo fiat, 35. quando lac sic	35
Σχίσις	16
Scriblita, quomodo paranda	68
Secundarius caseus	56
Serum lactis 25. vires 25. quomodo parandum, 25 vsus, 25. praeparatio apud Cares, 26. quibus con- ueniat, 26. quid a vulgo Medicorum sic nominetur, 27. coniectura de appellatione feri, 28. quibus dandum	35
Sinus	49

INDEX RERVM &c.

Σκαφίε	10
Smyrniū, descriptio et vires	84
Sonchi fucci vires	78
Spira, quomodo faciēda	65
Spuma lactis, vbi conficiatur	7
Staetitas, vnde fiat	67
Συντάναί γάλα	10
T aganitae, vnde ipsis nomen	71
Τάλαρος	10
Ταμισον	43
Ταῦρος	10
Τάρσος	10
Tempora, diuersa mulgendi	9
Tenesimi cura	38
Τέρσειν	10
Θηλεία	56
Torta alba, quomodo paretur, 72. vis medica	72
Bononiensis, eius confectio	72
Tragus saxifraga, eius descriptio	84
Τρέφειν γάλα	10
Τροφαλις 55. varie exponitur	61
Τυρβγαλα	27
Τρόκνη	10
Τυρόκνησις	10. 46
Τυρόκομειν	10
Τυροκομειόν	10
Tyroscina eius confectio	67. 69
Τυροφορεϊόν	10
Τυροῦσθαί	46
Τυρῶδες	46
U nser. Frauenbettstroh	11
Vermiculi, quomodo parandi	75
Vespertilio, lac habet	81
Vita	45
Vitis albae fucci vires	78
Ξυνοκράτους τυρίον	57
Xeria tyros	54
Y πομάζιον	4
Z iegerfraut, ad caseum condiendum utilis eius descriptio et vires	85

